

ALDO KÄES

**EESTIKEELNE
EELUGOLINE
TEATMEKIRJANDUS**

TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU

ALDO KALS

EESTIKEELNE ELULOOLINE
TEATMEKIRJANDUS

TARTU 1990

УДК 929 (= 94.545)

Redaktsioonikolleegium: M. Ermel, S. Issakov, M. Kümnik,
A. Norberg, L. Peep, M. Rand, L. Tiik, U. Tõnnov

Toimetajad: V. Kuut, I. Pelkonen, R. Saukas

Retsenseerinud L. Eringson, E. Saarmaa, V. Samoilov

Kaane kujundanud L. Karu

Käesolev bibliograafiline trükis tutvustab eestikeelseid üldisi, erialaseid ning piirkondlikke eluloolisi teatmeteoseid. Väljaanne on määratud paljude eluvaldkondade (poliitika, majandus, kultuur, haridus jt.) ajaloo uurijaile.

Алло Калс.
БИОГРАФИЧЕСКАЯ СПРАВОЧНАЯ ЛИТЕРАТУРА НА
ЭСТОНСКОМ ЯЗЫКЕ.
На эстонском языке.
Тартуский университет.
ЭССР, 202400, г.Тарту, ул.Юликооли, 18.
Vastutavad toimetajad V. Kuut jt.
Paljundamisele antud 18.04.1990.
Formaat 60x84/16.
Kirjutuspaber.
Masinakiri. Rotaprint.
Tingtrükipoognaid 7,44.
Arvestuspoognaid 6,88. Trükipoognaid 8,0.
Trükiarv 1000.
Tell. nr. 272.
Hind pbl. 2.
TÜ trükikoda. ENSV, 202400 Tartu, Tiigi t. 78.

SAATEKS

Biograafiateatmikud on vajalikeks käsiraamatuteks paljudele teadusega tegelejaile nende igapäevases uurimistöös. Eestiga seotud üsna rikkalikus eluloolises teatmekirjanduses paremaks orienteerumiseks ongi koostatud järgnev bio- ja bibliograafiline trüki.

Eesti ajaloolase eluloolise teatmekirjanduse tekkest ja arengust on koostatud kandidaaditöö (vt. 532, 544). Selles on biograafiateatmikud jaotatud üldisteks, erialasteks ja piirkondlikeks. Käesoleva uurimuse seisukohalt olulise, kuid autori poolt trükisõnas 1983. ja 1984. a. avaldatud ainese (eluloolise teatmekirjanduse algus, üldised ja mõne eriala biograafiateatmikud) tutvustamisel piirdatakse vastavatele artiklitele viitamise ning lühikokkuvõttega. See tekitab paratamatu disproportsiooni varasema ja viimaste aastate materjali esitamisel, kuid aitab vältida samalaadse ainese kordamist trükisõnas. Nii jäävad selle ülevaate keskmesse just erialased ja piirkondlikud biograafiaväljaanded. Käsitus on viidud 31. detsembrini 1989.

Eluloolise teatmekirjanduse väljaandmise ergutamiseks ja tunnustamiseks seadis Eesti Pimedate Ühing oma muuseumi nõukogu ettepanekul 1990. a. sisse biograafika preemia. Seda antakse välja iga kolme aasta tagant. Preemia määramisega kaasneb bibliograafilise trükise koostamine, mis registreerib kodu- ja välismaist eesti biograafikaalast kirjandust alates 1. jaanuarist 1990.

Kasutatud kirjandus ja allikad on jaotatud kahte ossa. Nimetused 1-364 registreerivad eluloolist andmestikku sisaldavaid materjale. Nimetused 365-552 hõlmavad aga põhiliselt bibliograafiaväljaandeid ja arvustusi, kusjuures need on tekstis varustatud lühendiga "vt.". Ka omaette võetuna on see loend hinnatav, kuna enamasti kõneka pealkirjad suudavad iseseisvalt uurijatele tuge pakkuda.

Elulooline teatmekirjandus on väga mitmekesine. Biograafiad esinevad kas üksikult (juubeliartikkel, elulookirjeldus ehk curriculum vitae, autobiograafia, nekroloog jms.) või kogumikena. Viimasel juhul võib olla tegemist puhtatüübiliste biograafialeksikonide, elulugusid sisaldavate entsüklopeediate või biograafilise teatmeosaga väljaannetega.

Eestlasi ja Eestiga seotud isikuid käsitlev biograafiline teatmekirjandus on küllalt arvukas, kuid tihti vähetuntud. See on ilmunud trükistena või koostatud käsikirjadena koduning välismaal ligi kolme sajandi vältel seitsmes erinevas keeles (eesti, inglise, ladina, läti, prantsuse, saksa, vene). Võorkeelsetest biograafiateatmikest käsitletakse vaid neid, mille tundmine eesti temaatika seisukohalt seda kõige enam nõuab. Vaevalt leidub mõnd kirjandus-, kunsti-, muusika- või teaduslugu, samuti näitekunsti ja muid kultuurielu valdkondi puudutavat teost, kus ei esitataks rohket eluloolist andmestikku. Taolistest väljaannetest vaadeldakse siin aga valdavalt neid, millel on biograafialeksikoni tunnustega elulooline teatmeosa.

Pole ülearune küsida, missugustest bibliograafiaväljaannetest võib leida eesti biograafilist teatmekirjandust ning sellega seotud artikleid ja arvustusi. Nimetatud otstarbeks on kasutatavad paljud kirjandusnimestikud, esmajoones aga eesti ajaloobibliograafia käsiraamatud.

Eluloolise teatmekirjanduse väljaselgitamisel on asendamatud E. Winkelmanni (vt. 524), E. Blumfeldti ja N. Loone (vt. 378) ning Õpetatud Eesti Seltsi (vt. 380) koostatud põhjalikud ajaloobibliograafia väljaanded ja H. Palli tuumakas ülevaateartikkel (vt. 458). Samavõrd väärtuslikud on ka eesti raamatuid registreerivad üld- (vt. 371, 383, 538) ja koondnimestikud (vt. 450). Ei saa mööda minna ka jooksvalt ilmuvatest raamatu- ning artiklite ja retsensioonide kroonikatest, samuti viimaste koondväljaannetest (vt. 373). Tuge pakuvad ka Tartu Ülikooli Raamatukogu, Eesti TA Fr.R.Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseumi, Eesti NSV Riikliku Raamatupalati, Eesti Rahvusraamatukogu ja Eesti TA Teadusliku Raamatukogu mitmesugused kartoteegid ning kataloogid (neist hinnatavaim on Kirjandusmuuseumi bibliograafia osakonnas asuv

personaalia kartoteek). On aga olemas ka personaaliaid trükistena, näit. TÜ (vt. 498), samuti kaasaegsete meditsiini- (vt. 381) ja raamatukogutöötajate (vt. 473) kohta. Teatavasti sisaldavad kõik need personaaliad viiteid tähestikuliselt reastatud isikute eluloolistele allikatele. Eestikeelsest biograafilisest teatmekirjandusest igakülge ülevaate saamiseks peab tundma veel välis-eesti bibliograafiaväljaandeid (vt. 386).

Trükitud bibliograafianimestike kõrval tuleb kasutada ka käsikirjalisi. 1959. a. koostas TÜ üliõpilane A. Asbaum-Hiesalu kursusetöö "Biograafiad eesti keeles" (vt. 540). Selles käsitleti ajavahemikus 1940-1958 Eestis ilmunud ja põhiliselt üksikuid elulugusid sisaldanud 228 ilukirjanduslikku ja teaduslikku teost. 1960. a. valmis tal samal teemal ka diplomitöö (vt. 539), mis oli ajas veelgi kaugemale minevikku ulatuv. Kahjuks on see väärtuslik uurimus kaotsi läinud.

Eesti eluloolise teatmekirjanduse seisukohalt tähtsaima bibliograafianimestiku autoriks on E. Oissar. 1963. a. valmis tal esialgne käsikiri "Eesti biograafilised teatmikud" (vt. 542), lisalehtedega tublisti täiendatud variant (vt. 543) aga 1965. a. Nimetatud tööd sisaldavad põhiliselt baltisaksa ja eesti eluloolisi ning genealoogilisi teatmeteoseid ajavahemikust 1690-1965. Neist käsikirjadest saame väärtuslikke andmeid üldistest ja 17 eriala biograafiateatmikest. Viimaste hulgas figureerivad teosed järgmiste elualade esindajate kohta: ajaloolased, majandustegelased, trükkalid, agronoomid, kirjanikud, kunstnikud, heliloojad, näitlejad-teatritegelased, haridustegelased, tervishoiutöötajad, loomaarstid, sportlased, sõjaväelased, riigitegelased, vaimulikud, õigusteadlased ja tehnika-ala tegelased.

Käsitledes eesti elulooliste teatmeteoste kujunemislugu, olgu peatunud ka nimetatud valdkonna uurijatel. Kaalukamate sellekohaste kirjutiste autoritena võib märkida E. Annuse (vt. 369; vt. 370, lk. 50-52) ja E. Pillau (vt. 462) nime. Nende artiklid on üsna püüdlikult koostatud, kuid mahus väga piiratud.

Varasem baltisaksa elulooline teatmekirjandus on taustaks eesti sellealastele teatmikele. XVIII saj. oli tuntumaks bio-

graafiateatmike autoriks Fr. K. Gadebusch (106; 107), kelle ühele tööle kirjutas jätku K.E. Napiersky (191). Baltisaksa ajalookirjanduses on väga rikkalikult biograafiateatmikke paljude kutsealade kohta. Rohket eluloolist ainekast sisaldab ka baltisaksa ajakiri "Inland". Saksamaal aastatel 1875-1912 ilmunud monumentaalne "Allgemeine Deutsche Biographie" (14) on samuti oluline käsiraamat. Baltisakslastest ümberasujaid 1939. a. kajastab sellekohane väärtuslik nimestik (15).

Kuivõrd Eesti minevik seostub tihedalt kõigi Läänemere- maade ajaloo, siis on vajalik kasutada Leedu (170; 171; 172; 182), Läti (163; 164; 165; 330), Poola (215), Rootsi (22; 251; 252), Saksa Demokraatliku Vabariigi (194), Saksamaa Liitvabariigi (32, vt. 451), Soome (20; 250), Taani (29; 30; 31) ja Vene (309; 310; 311; 329; 335; vt. 414) teatmeteoseid. Neist hinnatavamad on saksa- ja venekeelsed. Ida-Saksamaa, Poola, Rootsi ja Taani uusimate biograafialeksikonide koostamisega pole veel lõpule jõutud. Kahe viimase kaasautoriteks on ka välis-eesti ajaloolased (E. Blumfeldt, V. Helk, A. Soom). Saksamaa Liitvabariigis on avaldatud ka baltisakslaste, eriti vaimulike (103; 169) ja üliõpilaste (13) biograafialeksikone. Lääne-Saksamaal publitseeriti 1970. a. suurt huvi pakkuv "Deutschbaltisches Biographisches Lexikon 1710-1960" (32). See mahukas teos sisaldab imetlusväärselt kõrgel vormistuslikul tasemel koostatud 3625 biograafiat. Ka enam kui veerandsajaleheküljeline eluloolise teatmekirjanduse nimestik suurendab leksikoni väärtust. Seda teatmeteost on eesti lugejale tutvustanud E. Oissar (vt. 451).

Besti temaatika uurimisel on kasutatavad trükised, mida registreerivad I. Kaufmanni faktirohked käsiraamatud vene entsüklopeediatest (vt. 536) ja biograafia- ning biobibliograafialeksikonidest (vt. 534, 535).

Käesolev väljaanne sisaldab uurimuses esinenud erialade, isikute ja lühendite loendi. Autor tänab rohkeid abilisid ning ootab tulevase töö huvides parandusi, täiendusi ja biograafikaalaseid uudiseid aadressil 202400 Tartu, W. Struve t. 1, TÜ Raamatukogu.

1.0.0. ELULOOOLISE TEATMEKIRJANDUSE ALGUSEST (vt. 408)

Teadaolevalt tunti Eestis elulugude vastu huvi hiljemalt XVI saj. Seda ei ole ajendanud teaduslikud, vaid poliitilised vajadused. Nimelt korraldasid Rootsi võimud Põhja-Eestis 1586.a. üldise mõisate revisjoni ja 1589.a. mõisnike ülekuulamise. Nende aktsioonide käigus taheti välja selgitada, kui võrd lojaalsed olid alamad olnud sagedaste võimuvahetuste aegu mitu aastakümnet välendanud Liivi (1558-1583) ja teiste sõdade keerises. Süstemaatiline elulugude uurimine algas Eestis aga nähtavasti XVII-XVIII saj. vahetuse paiku. Sel ajal koostati ladinakeelsed biograafialeksikonid Narva (192), Pärnu (248), Tallinna (232) ja Tartu (33) literaatidest. Muide, nende linnade kesk- ja uusaegse kodanikkonna kohta on viimastel aastakümnetel publitseeritud mitmeid eluloolisi trükiseid (27; 99; 160; 231; 258; 259). Ka Eesti maaelanikest on jõutud välja anda kaalukaid eluloolise ja genealoogilise sisuga teaduslikke raamatuid.

Eesti Ajalooarhiiv hakkas 1988. a. publitseerima Eestimaa 1725.-1726. a. adramaarevisjone (64). Seni on neid ilmunud Harju-, Järva- ja Virumaa kohta. Trükijärge ootab Läänemaa.

On huvipakkuv, et 1736.a. trükiti Tallinnas Peterburi Teaduste Akadeemia väljaandena taani päritolu õpetlase A.B. Selliusse koostatud ladinakeelne vene kirjameeste leksikon (245).

Eestlastest hernhuutlased kirjutasid oma biograafiaid juba XVIII saj. (220). Õpetatud Eesti Seltsi tegevust kajastavas trükisõnas leidub märkus, et 9. sept. 1861. a. arutati elulooliste andmete kogumist nimekate eestlaste kohta (vt. 487). See kavatsus aga nähtavasti teoks ei saanud.

Eesti biograafilise teatmekirjanduse püsivama väärtusega taotlused ja saavutused jäävad aga rahvusliku liikumise ajajärku, XIX saj. neljanda veerandi algusesse. Baltisakslaste J.F. v. Recke ja K.E. Napiersky poolt a. 1827-1832 avaldatud üldise tuntusega "Allgemeines Schriftsteller- und Gelehrten-Lexikon der Provinzen Livland, Esthland und Kurland" (229) koos lisakõidetega (189) andis idee eesti kirjameeste eluloolise teatmiku koostamiseks. Aastatest 1877-1885 on säilinud Eesti Kirjameeste Seltsi liikmete J. Hurda (vt. 547), J. Jungi (vt. 400, 545, 546, 549, 550) ning J. Kunderi (vt. 548, 551, 552) huvitav kirja- ja mõttevahetus. Eesti biograafilise teatmekirjanduse algaastail tegid M. J. Eisen (96, vt. 483, 509, 510, 511, 512), J. Kunder (148; 149; 150), J. R. Rezold (63), N. Bahtin (pseud. Novitš) (327), K. A. Hermann (113), T. Sander (242), M. Kampmann-Kampmaa (125; 126), G. Suits ning K. E. Sõöt (255) jt. (85) tulemusrikast tööd kirjanike elulugude uurimisel.

Kõnesoleva ajajärgu väljapaistvama eluloolise teatmiku sünd on seotud ajalehega "Postimees", 1890-ndatel aastatel alanud trükiste koostamine ajalehe kaastöölistest (217; 218) viis 1909. a. hinnatava illustreeritud biograafilise teatmeosaga juubeliteose "'Postimees" 1857-1907" (216, lk. 145-260, vt. 467, 481, 482) väljaandmisele.

Häid kogemusi saadi veel teiste nimekate isikute (84; 175; 185; 213; vt. 388) biograafiate koostamisel, sealhulgas heliloojate, kunstnike, misjonäride, õpetajate, õpilaste, üliõpilaste, samuti rahvaluulekogujate kohta (230; vt. 396). Viimaste puhul tuleks tähelepanu juhtida ka mõnele hilisemale väljaandele (224, lk. 110-111; 225, lk. 81-84; 226, lk. 92-94; 290, lk. 45-48; 294). Üht-teist väärtuslikku lisas ka K.A. Hermann (90) ja J. Muide (111) entsüklopeediline tegevus. Asja uudsuse ja kogemuste vähesuse tõttu saatis seda ajakirjanduse veergudel kohati teravaks muutunud arutelu,

milles osales K. A. Hermann (vt. 395) ise, aga ka H. Prants (vt. 465, 466), J.V.Veski (vt. 519, 520) jt. (vt. 382, 440).

Elu- ja kultuuriloolise materjali seisukohalt on hinnatavad veel eesti genealoogia tolleaegsed saavutused Kurrikofide (154), Masingute (181), Undritzite (285) jt. suguvõsade uurimisel. Kogu sellealase kirjanduse on ulatuslikult läbi töötanud A. Ehapalu (vt. 541).

2.0.0. ÜLDISE BIOGRAAFIALEKSIKONID (vt. 406)

Eesti esimeseks ja seni ainsaks puhtatüübiliseks, üldise iseloomuga teaduslik-ajalooliseks elulooliseks käsiraamatuks on aastail 1926-1929 Akadeemilise Ajaloo-Seltsi avaldatud "Eesti biograafiline leksikon" (40) ja selle täiendusköide (41). Need toovad vastavalt 1143 ja 678 isiku elulood meie ajaloo käesolevast aastatuhandest. Kogu seda suurt tööd saatsid arvukad tutvustavad artiklid perioodikas, mille autoriteks olid A. R. Cederberg (vt. 376), H. Haljaspõld (vt. 393), R. Kleis (vt. 418), O. Liiv (vt. 430), L. Metslang (vt. 442), H. Ottenson-Kleis (vt. 417, 455, 456), H. Sepp (vt. 485), M. Sorgsepp (vt. 489, 490, 491), P. Treiberg-Tarvel (vt. 505) jt. (vt. 460, 526). Põhiköite ilmumisel juhtis arvustus tunnustuse kõrval tähelepanu isikute valiku küsitavustele. Leksikonile heideti ette küll pahem- (vt. 391), küll parempoolitsemist (vt. 492). Ei oldud rahul ka "kahtlase väärtusega" kirjameeste (vt. 425) lülitamise teatmikku ja paljude slaavi päritolu isikute (vt. 434), samuti eesti põllumajandus- (vt. 441, 495), muusika- (vt. 372), spordi- (vt. 454), usu- (vt. 453) ning teatritegelaste (vt. 432, 435, 436) jt. (vt. 506) väljajätmisega.

Eesti Kirjenduse Seltsi ajaloo toimkonna ülesandel tegi 1927. a. huvitavat biograafilist uurimistööd ajaloolane E. Blumfeldt, koostades "Kirjanike, kunstnike ja teadlaste nimestiku ja biograafiate käsikirja" (351).

1932.a. ilmus sama seltsi väljaandel nimekate kaasaegsete isikute biograafialeksikon "Eesti avalikud tegelased" (39), mis sisaldas hinnanguid, vältides üksnes faktilist eluloolist andmestikku. Teatmikku valiti kogu Eesti ulatuses võimalikult paljudelt elualadelt 1842 biograafiat. Koostamisega kaasnesid pöördumised üldsuse poole vajalike teadete saamiseks (vt. 379, 528). Sellegi leksikoni arvustustes kõneldi kordaminekutest ja vajakajäämistest käsikäes (vt. 392, 433, 494). Nimetatud teatmiku andmestikku kasutades avaldas H. Haljaspõld 1933.a. ajakirjas "Romaan" omapärase kalendaariumi (236). Käsitletud leksikoni illustreeritud täienduskõidet hakati trükkima 1940. a., kuid see jäi lõpetamata. Ilmus aga üks selle väljaande pealkirja matkinud biograafiline trükis "Eesti avalikke tegelasi" (38).

Akadeemilise Ajaloo-Seltsi ja Eesti Kirjanduse Seltsi publitseeritud leksikonide koostamise käigus kogutud suure kultuuriloolise väärtusega käsikirjalist biograafilist materjali säilitatakse tänapäevani Eesti TA Fr. R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseumis (342; 343).

Rohket eluloolist andmestikku sisaldavad ka B. Linde (143), R. Kleisi (42, vt. 443; 44; 299) ja J. Roosi (75) toimetatud üldentsüklopeediad. Just R. Kleisil on eesti biograafilise teatmekirjanduse arendamisel hindamatud teened. See suure töö- ja organiseerimisvõimega, kõrgelt erudeeritud teadlane toimetas kaht eespool nimetatud leksikoni (39; 40) ning üldentsüklopeediat (42; 299) ja osales nende täienduskõidete (41; 44) koostamisel.

1940. a. alanud Nõukogude Liidu anneksioon katkestas Eesti ajaloo loomuliku arengu. Saksa okupatsiooni aastad (1941-1944) pingestasid olukorda veelgi. Sellega kaasnes eesti ühiskonna senisest suurem lõhenemine kodu- ja välismaiseks. Läände põgenenute kohta on meil infot tänini vähevõitu. Üheks seda lünka täitvaks, lausa entsüklopeedilise väärtusega teoseks on H. Mäelo koostatud ja 1957. a. Lundis ilmunud raamat "Eesti naine läbi aegade" (186). Kuigi sellel puuduvad kõik meie poolt eluloolisele teatmeteosele esitatud nõuded, on sealt siiski võimalik leida nimekate eesti naiste kohta andmeid, mida meil alates 1940. a. kusa-gilt mujalt saada pole.

Kuivõrd tänapäeval pole eesti keeles koostatud üldise iseloomuga puhtatüübilist biograafialeksikoni, peavad seda kaudselt asendama mitmesugused entsüklopeedilised teatmeteosed. 1957. a. hakkas Rootsis ilmuma ka biograafiaid sisaldanud entsüklopeedia (43, vt. 499), mille väljaandmist ei suudetud aga lõpule viia. Aastatel 1968-1976 raamaturiiulitele jõudnud ENE (70) sisaldab kokku 10 959 elulugu, millest 1988 on ühenduses Eestiga. Nende biograafiate koostamise ja valikuga seotud küsimusi puudutasid oma kirjutistes N. Alumäe (vt. 367), E. Jansen (vt. 397), K. Martinson (vt. 537), R. Põldmäe (vt. 468), L. Raudtits (vt. 478, 479), H. Riikoja (vt. 484), H. Tõnson (vt. 508) jt. ENE kasutamist eluloolise teatmikuna hõlbustab 1978. a. avaldatud lisa (72, vt. 513). Biograafilist andmestikku sisaldavad teisedki teatmeteosed (67; 69; 97, vt. 426; 201, vt. 474; 202; 331), samuti 1985. a. ilmumist alustanud ENE uus trükk (71). Selle peaaegu 2000 elulugu sisaldava I köite biograafiatele on ette heidetud vormistuslikku ebahühtlust (vt. 411). On isegi kõneldud elulooliselt nõrga ja seisakuaja vaimust kantud uue ENE väljaandmise peatamisest ning kohe kolmanda trüki kallale asumisest (vt. 461).

Pärast poolesajandilist sunnitud vaheaega on 1989. a. ENE toimetuse algatusel ette võetud tänuväärne töö "Väikese eesti biograafilise leksikoni" koostamiseks. Tööjuhendi vormistajana ja näidiselulugude kirjutajana on asjaga tihedalt seotud U. Ussisoo. Leksikoni võetakse umb. 15 000 nimekat tegelast, kes on Eesti ajaloos silma paistnud alates 24. veebruarist 1918. See pretseedenditult suure biograafiate arvuga teatmik nõuab iga isiku kohta vaid nappe, 4-5-realisi andmeid. Vaatamata sellele, annab ka taoline esitus võimaluse tulevases leksikonist teada saada kõige olulisemat, milleks on andmed elu piirdaatumite, sünnikoha, hariduse, ameti jms. kohta.

1989. a. läksid ENE toimetuse algatusel käima ka eeltööd kauaoodatud uue "Eesti biograafilise leksikoni" väljaandmiseks. See on kahtlemata meie tänapäeva biograafika kõige silmapaistvamaks sündmuseks. Leksikoni märksõnastiku kokkuseadmisega on juhtivalte tegev Ü. Karu, kelle sõnul võetakse

sinna umbes 4500 isikut kogu Eesti ajaloost. Teatmiku mahuks on ette nähtud 110 autoripoognat ja selles jagub igale eluloole 500-8000 täheruumi. Ka lühim, 20-realine biograafia tuleb pikem, kui see tavaliselt ENE-s on.

Uue EBL-i koormust vähendab lähemas tulevikus ette võetav "Kes on kes?" tüüpi kaasaegsete Eesti tegelaste biograafialeksikoni kirjutamine. Minevikus oli meil selliseks R.Kleisi toimetatud "Eesti avalikud tegelased" (39).

3.0.0. ERIALASED BIOGRAAFIALEKSIKONID

Üheaegselt eesti biograafilise teatmekirjanduse tekkega algas ka selle spetsialiseerumine. Erialaseid eluloolisi käsiraamatuid võib teatava tinglikkusega jaotada kutse- ja harrastusalasteks. Esimesel juhul on tegemist isikute töö-, teisel aga huvialadega.

3.1.0. Kutsealased biograafialeksikonid

3.1.1. Õpilased (vt. 412)

Ka eesti koolinoortel on oma biograafiateatmikud, mida küll üksnes suvaliselt võib kutsealaste hulka arvata. Teerajajateks olid siingi baltisakslased. Näitena olgu toodud ühe Tartu (244) ja ühe Tallinna (110; 115) gümnaasiumi õpilaste kohta ilmunud biograafilised teatmeteosed.

Keskkoollide (gümnaasiumide) aastapäevateostes on hiljemgi avaldatud väärtuslikku eluloolist ainet. Seda võib kinnitada 1933. a. välja antud biograafilise teatmeosaga raamat "Hugo Treffneri gümnaasiumi 50. a. juubeli album" (116, lk. 407-432, vt. 522).

Meie õpilaskonda käsitlevas eluloolises teatmekirjanduses tuleb kesksele kohale seada 1937. a. ilmunud haridusministee-riumi väljaanne "Eesti abiturienti 1937" (36). See tutvus-tas biograafiliselt Eesti 42 keskkooli 1937. a. abituriente.

1888. a. alustas Põltsamaa lähedal Kaarlimõisas tööd Ees-ti Aleksandri-linnakool. Nimetatud õppeasutuse ajaloo ja elulugude uurimisele asuti juba 1910. a., tulemusrikkamalt aga pärast 1927. a. Oma aastatepikkuse töö vilja võttis H. Kruus kokku 1939. a. ilmunud monograafia "Eesti Aleksandri-kool" (145, lk. 313-332, vt. 480) elulugude osas.

Mõnedes kaasajal ilmunud õpilasalmanahhides on ära trüki-tud kooli küpsustunnistusega lõpetanute nimekirju.

1988. a. avaldati eluloolise teatmeosaga "Tallinna pime-date kool 1883-1914" (124, lk. 65-75). See toob kooli vastu-võtmise järjekorras andmeid 53 õpilasest. Iga lapse kohta saab teada järgmist: nimi, elu piirdatumid, kodukoht, ter-vislik seisund, vanus kooli astumisel ja sealt lahkumisel, õpiaastad ning edasine käekäik. Neist mõnede kohta on and-meid ka ühes käsikirjalises leksikonis (348).

3.1.2. Õpetajad (vt. 409)

Aegade jooksul on loodud trükiste ja käsikirjadena mit-meid huvitavaid biograafilise sisuga teatmematerjale õpeta-jate seminaride ning ühingute, vähemal määral ka üldharidus-ja kutsekoolide kohta. Juba 1911. a. alustati Kaarma Õpeta-jate Seminari kasvandike eluloolise mälestusteose koostamist (vt. 527), kuid kirjutada suudeti ainult ajalooline ülevaa-teartikkel (vt. 414; vrd. 377). Häid tulemusi on aga saavu-tatud Kuuda (156, vt. 448), Tartu (161; 268; 355; 362; 363), Hollmanni (140, lk. 35-37), Läänemaa (177), Võru (298, lk. 187-266), Rakvere (354; vt. 366, 477) õpetajate seminari ning Riia vaimuliku kooli ja seminariga (358; vt. 523) seo-tud isikute uurimisel.

Eesti kooli ajaloo seisukohalt väärrib suurt tähelepanu baltisaksa ja läti teadlaste töö Valga (123; 214), Volma-

ri (288, vt. 365) ja Balti (17) õpetajate seminari kasvandike elulooliste teatmike väljaandmisel.

Viimased aastad on toonud uut ka seni vähetuntud Tallinna Õpetajate Seminari (1919-1930) kasvandike elulugude uurimisse. 1982. a. toimunud järjekordsel seminaristide kokkutulekul võeti vastu otsus õppeasutuse kõigi üheksa lennu elulooliste albumite koostamiseks. Selleks valiti igast lennust üks vilistlane oma kaasseminaristide biograafilisi jm. andmeid koguma ning vormistama. Töö läbiviimisel kasutati ühtseid põhimõtteid. 1984. a. valmisid seminari 1922.a. (I lend) ja 1923. a. (II lend) lõpetanute album. Nende kokkuseadja-teks olid vastavalt V. Hein (360) ja E. Liivand (361). Nime- tatud käsikirjalised tööd esitavad lennuseselt tähestiku- liselt reastatult kokku 51 biograafiat, enamasti koos port- reefotoga. Elulugude koostamisel soovinuks näha suuremat täpsust ja vormistuslikku ühtlust. See puudutab esmajoones elu piirdaatumeid ja ametisoleku aegu ning kohti. Maailmavaa- telise iseloomustuse ja kutsealaste teenete esitamise kõrval pidanuks õpetajaid tutvustama rohkem ka pedagoogilisest kül- jest. Albumite tänuväärsset biograafilist andmestikku täien- davad seminari elu kajastavad arvukad fotod ja mälestused.

Ka õpetajate ühingud on avaldanud oma väljaannetes (112, lk. 14-16; 289) biograafiaid. Pedagoogide elulugude tundma- õppimisel tulevad teataval määral arvesse üldharidus- (19; 259) ja kutsekooles (260) tutvustavad ajaloolise kallakuga raamatud.

Ühiskondlikus Pedagoogika Uurimise Instituudis on algata- tud eesti õpetajate biograafialeksikoni koostamise mõte.

3.1.3. Üliõpilased

Kõrgkoolide õppurite nagu ka kooliõpilaste paigutamine teiste kutsealade esindajate kõrvale on mõneti küsitav, kuid annab siiski hea võimaluse teatmekirjanduse sellise liigitu- se raames nende käsitlemiseks. Üliõpilaste elulugude uurimi- sel on eriti baltisaksa, aga ka vene (312) ja eesti (91, vt.

385; 92; 93; 94; vt. 389) biograafilises teatmekirjanduses pikad traditsioonid. Suurt tööd on tehtud baltisaksa üliõpilasorganisatsioonide liikmeskonna elulugude jäädvustamisel sellekohastes "Album Academicum'idest" (9; 10; 11; 12; 13).

Esti üliõpilaskonna ajaloo seisukohalt pakub huvi Riia Polütehnilise Instituudi 50. aastapäevaks 1912. a. ilmunud biograafiline juubeliväljaanne (8) ja paljude teistegi Läänemere- ja Baltisaksa akadeemiliste elulooliste teoste hulgas kuulub aga keskne koht Tartu ülikooli 1852. (6), 1867. (4) ja 1889. a. (5) "Album Academicum'ile". Viimase koostajateks olid A. Hasselblatt ja G. Otto ning see sisaldab ajavahemikus 1802-1889 ülikooli sisseastumise järjekorras reastatud 14 331 üliõpilase lühibiograafiad. Nimeloend võimaldab selles monumentaalses leksikonis kergesti orienteeruda.

Esti sõjajärgse eluloolise teatmekirjanduse üks tippteoseid ilmus 1984. a. A. Teringu sulest. Selleks on Tartu ülikoolis aastatel 1632-1710 kõrgharidusele pürginud üliõpilaste "Album Academicum" (7). Tolleaegse rahvusvaheliselt ühtse ladinakeelse kõrghariduse tõttu oli Tartu ülikoolil oma kasvandike ja õppejõudude kaudu tihe side Läänemere-äärsete ning teistegi maadega. Just paljurahvuselise uurijate kontingendi huve arvestades on leksikon saksakeelne ja koosneb kolmest põhiosast. Lehekülgedel 17-127 on antud ulatuslik ajalooline ja statistiline ülevaade Tartu üliõpilaskonnast XVII saj. ja XVIII saj. algul. See lühimonograafia mõõtu välja andev uurimus põhineb Tartu üliõpilaste päritolu, elamis- ja õppimistingimuste, haridus- ning ametikäigu jms. igakülgsel analüüsil. Samu küsimusi on A. Tering käsitlenud ka ühes oma eestikeelses artiklis (vt. 503). Lehekülgedel 132-396 paikneb teatmiku põhiosa, kokku 1706 Academia Gustaviana ja Academia Gustavo-Carolina üliõpilase biograafiad. Ehkki nende kunagiste studiosus'te elu ja tegevus jääb sajandite taha, on A. Tering oma sihikindla tööga 16-nes kodu- ja välismaa arhiivis ning käsikirjade kogus suutnud kõigi nende kohta midagi leida. Tema poolt kasutatud eluloo ülesehituse skeem annab Tartu kõrgkooli sisseastumise järjekor-

ras reastatud ja nummerdatud üliõpilaste kohta järgmisi andmeid: nimi, eludeatumid, päritolu- või sünnikoht, isa nimi ja tegevusala, õppimis- ja tööaastad ning -kohad jms., samuti viiteid kasutatud allikatele. Lehekülgedel 397-524 paikneb allikate ja isiku- ning kohanime register. Need sisaldavad viiteid 61-le allikapublikatsioonile ja umbes 350 nimetust kirjandust. Arvustus võttis A. Teringu "Album Academicum'i" soodsalt vastu (vt. 404, 444, 445). T. Veispak juhtis aga oma hinnangus tähelepanu ka mõnedele leksikonis esinevatele "näpuvigadele" (vt. 518).

1972. a. alustati Tartu ülikoolis aastatel 1889-1918 õpinud üliõpilaste eluloolisi andmeid esitava "Album Academicum'i" koostamist (vt. 472). Selle käsikiri oli põhilises osas valmis juba ülikooli 350. juubeliks 1982.a., kuid trükiti alles aastatel 1986-1988 pealkirja all "Tartu ülikooli üliõpilaskonna teatmik 1889-1918" (271). Tervikuna hõlmab see kolmeosaline, kuid ühtse numeratsiooniga käsiraamat üliõpilasi, kelle matriklinumbrid jäävad vahemikku 14 332 kuni 28 988. Leksikon põhineb Eesti Ajalooarhiivis säilitatavatel Tartu ülikooli rikkalikel arhivaalidel. Saksa ja vene keeles toodud sisukord, leksikoni kasutamise juhend, samuti sõnalühendite seletused võimaldavad teatmeteosega suhelda ka eesti keelt mittevaldavatel lugejatel.

Kõnesolev "Album Academicum" toob kronoloogiliselt (sisestumise aasta ja semestrite kaupa) matriklinumbrite järjekorras reastatud üliõpilaste perekonna- ja eesnime (-nimed), täpse sünniaja, seisuse, sünnikoha, haridustee ning surma-aasta. Teatmiku isikunimede register annab üliõpilase nime, matriklinumbri ja viiteid teda käsitlevatele allikatele. Leksikoni lisas tuuakse eluloolisi andmeid nende umbes kolme tuhande üliõpilase kohta, kelle stuudium oli alanud vahetult enne 1889.a. ja jätkus ka pärast seda. Leidlik lühendamise süsteem aitab vältida materjali kordamist ja säästa täheruumi. Kunagiste üliõpilaste surma-aasta kõrvale tulnuks siiski lisada võimalusel kakuupäev. Ehk olnuks otstarbekam jätta isikunimede registrile üksnes nimeloendi ülesanded ja paigutada allikaviited sealt elulugude juurde, sarnaselt äsja mainitud lisale. Leksikoni üheveeruline ülesehitus ei õigus-

ta end, sest suur trükipind jääb kasutamata (vt. 533). Õigupoolest polegi need päris biograafiad, vaid napid ankeediandmed.

Sama autorite kollektiiv on analoogilistel põhimõtetel üles ehitanud ka aastatel 1919-1944 Tartu ülikoolis õppinute (umb. 20 000 immatrikuleeritud) "Album Academicum'i" käsimkirja (364). Sellegi koostamine lõpetati esialgselt 1982.a.

Nagu selgub 1989. a. toimetuse poolt avaldatud üleskutsesest, on otsustatud leksikoni võetud 19 954 üliõpilase kohta lisada eluloolisi andmeid ka õpingujärgsest ajast (vt. 496). Üldsuse kaasabil teha loodetav täiendus tõstab selle teatmiku äsja kirjeldatud väljaandest tublisti kõrgemale.

Tartu ülikooli ajaloo ja kasvandike biograafiatega on oma maa seisukohalt mõnevõrra tegeldud ka Leedus (173; 174) ja Lätis (277; 295).

Tänapäeva Eesti kõrgkoolide kasvandike elulugude läbitõdamine on seni olnud tagasihoidlik. Tuleb rahulduda paari suurtüüpi mõne või kõigi teaduskondade üliõpilaste või lõpetanute nimekirjadega. Selle näiteks võivad olla 1960. a. lõpust pärinev Tartu ülikooli üliõpilaskonna loend (266, lk. 42-94), samuti kejakultuuriteaduskonna (281, lk. 38-71; 282, lk. 52-82) ja keemiaosakonna (264, lk. 217-228; 265, lk. 152-159) sõjajärgsete vilistlaste nimekirjad.

Eesti Põllumajanduse Akadeemia kõigi lõpetanute (kokku 11 135 isikut) nimestikud aastatest 1951-1980 on koondatud väljaandesse "Eesti Põllumajanduse Akadeemialt põllumajandusele" (74). Nimeloendi puudumisel on selle teatmiku kasutamine aga äärmiselt tülikas.

Ainus arvestatav katse tänapäeva üliõpilaskonna biograafiate tutvustamisel on tehtud Tallinna Tehnikaülikoolis. Vahepeal teist nime kandnud õppeasutuse pooleksajandilisel juubelil ilmus 1986. a. ulatusliku eluloolise teatmeosaga "Ehitusinsenerid TPI-st" (95, lk. 174-245). Siin pole tegemist küll kogu õppeasutusega, isegi mitte teaduskonnaga tervikuna. Vaatluse all on väike valik (kokku 214 isikut) ehitusteaduskonna lõpetanud nimekamatest inseneridest ja arhitektidest, kelle hulgas leidub ka vanema põlvkonna õppejõude (mõnedel juhtudel pole nad TTÜ kasvandikud). Raamatu bio-

graafiline teatmeosa on alfabeetiline ja illustreeritud. Elulood pole üles ehitatud rangetel teaduslikel põhimõtetel. Jätkub ruumi nii lõpetatud keskkooli kui ametialase tegevuse, aga ka harrastuste äramärgkimiseks. Tervikuna annavad biograafiad ulatusliku ülevaate viimaste aastakümnete ehitustegevusest ja selle juhtidest Eestis. Häirib elulugudes kasutatav õppeasutuse mitmetähenduslik nimetus "vana Tallinna Tehnikum".

3.1.4. Teadlased ja kõrgkoolide õppejõud

Kõnesoleva teema seisukohalt kuulub tähtis koht Tartu ülikooli käsitlevale eluloolisele teatmekirjandusele. See hõlmab peale üliõpilaste ka õppejõude ja teadlasi ülikooli asutamisest 1632. a. kuni kaasajani.

Meie alma mater'i 300. juubeliks koostati 1932. a. kuue autori poolt biograafiline teos "Tartu-Pärnu rootsiaegse ülikooli usuteaduskonna õppejõud, nende elukäik ja tegevus" (247).

Ülikooli Academia Gustaviana Tartu ajajärku (1632-1656) esindab 11 ja Academia Gustavo-Carolina aega (1690-1710) 7 teoloogia õppejõu ühe- kuni viieleheküljelist elulugu. Selle pikkus olenes biograafiliste andmete hulgast ja töötamisaja kestusest. Trükkis on illustreeritud ülikooli matrikli kahe fotokoopia ja koguni paari usuteaduskonna õppejõu (J.G. Gezelius, L. Molin) portreega. Oskuslikult üles ehitatud tabel näitab üksikute õppejõudude ametisoleku järjekorda ja aega. Sissejuhatava osa ja biograafiate arvukad viited annavad tunnistust kasutatud ajalooallikate rohkusest. Vastuoluliste teadete kõrnutamist ja selle pinnal kriitiliste järelduste tegemist tuleb tihti ette. Teoloogia õppejõudude elulugudes on andmeid isiku sünni- ja surmaaaja, kodukoha, vanemate, haridus- ning ametikäigu jm. kohta. Erilise tähelepanu all on õppejõu akadeemiline, pedagoogiline ning teaduslik tegevus nii Tartus kui ka enne ja pärast teenistust Emajõe Ateenas.

Ka ülikooli kolme ja poole sajandi juubeliks 1982. a. ilmunud kolmeköiteline "Tartu ülikooli ajalugu" sisaldab rohkest eluloolist materjali. Selle väljaande esimese köite vastavas tabelis on kokku 53 Academia Gustaviana ja Academia Gustavo-Carolina professori biograafilisi andmeid (269, lk. 279-283).

1802. a. taasavatud Tartu ülikooli isikulisest koosseisust on läbi aegade välja antud suurel arvul mitmesuguseid saksa-, vene- ja eestikeelseid teatmikke. Aastatel 1802-1902 töötanud professoritest ja õppejõududest ilmus 1902-1903 G.V. Levitski toimetatuna põhjalik kaheköiteline "Биографический словарь профессоров и преподавателей Имп. Юрьевско-го... Университета..." (308). Ülikooli struktuuri aluseks võttes esitab see teaduskondade kaupa kronoloogiliselt õppejõudude sisukaid elulugusid, mis mõnel juhul on autobiograafilised. Neisse on lülitatud ka teaduslike tööde nimekirjad. Esimene köide tutvustab usu-, füüsika-matemaatika- ja õigus-teaduskonda, teine aga arsti- ning ajaloo-keeleteaduskonda. Tihe faktiline materjal, käsikäes ametiaegu ja õppetööd fikseerivate tabelite, samuti mõlemat köidet läbiva isikunimede registriga, teeb leksikoni väärtuslikuks ning hõlpsasti kasutatavaks.

Muide, Tartu ülikooli sama ajajärgu usuteaduskonna õppejõududest on olemas veel J. Frey koostatud iseseisev uurimus (104).

Juba aastaid tagasi R. Kleisi (vt. 469, lk. 638) algatatud mõte järje koostamiseks G.V. Levitski leksikonile on taas päevakorrale tõusnud. 1986. a. lõpul laekusid autoritelt esimesed artiklid teatmikule, mille toimetajaks on ülikooli vanemteadur H. Tankler. Põhilises osas juba koos oleva leksikoni käsikiri on venekeelne ja hõlmab aastaid 1902-1918.

Tartu ülikool on kõigil aegadel olnud nii õppe- kui teadusasutus. 1973. a. ilmus trükist E. Oissare koostatud bibliograafianimestik "Tartu ülikoolis kaitstud väitekirjad 1802-1918" (204). Selles on toodud andmeid usu-, õigus-, ajaloo-keeles-, füüsika-matemaatikateaduskonna 369-st magistri- ja doktoriväitekirjast ja nende koostajast. Kuigi teadlaste kohta esitatud eluloolised andmed piirduvad sünni- ja

surmaaaja ning -kohaga, annab teos üsna põhjaliku loetelu selleaegset teadlaskonda käsitletud biograafialeksikonidest ja muudest allikatest.

Eesti meditsiini ajaloo uurijana tuntud H. Normann on aastatel 1924-1925 tegelnud "Tartu ülikooli õppejõudude albumi" koostamisega. Sellest annavad tunnistust talle nimetatud teemal saadetud kirjad (344, s. 191, s. 195, s. 207, s. 213, s. 214). Õige pea on ta selle teatmiku kokkuseadmise idee vahetanud endale lähedasema, arstide leksikoni vastu.

Üheks paremaks 1920-ndate aastate õppejõudude elulooliste andmete allikaks on juubeliväljaanne "Eesti Vabariigi Tartu Ülikool 1919-1929" (89).

Hea, et ebasoodsatel aegadel ei võetud ette Tartu ülikoolis aastatel 1919-1944 töötanud õppejõudude biograafilise teatmeteose koostamist. Küll oli aga 1987. a. sündmuseks trükitis avaldatud "Tartu Riikliku Ülikooli õppe-teaduskoosseisu biobibliograafianimestik 1944-1980" (267). Jällegi suurkooli kolme ja poolesajandiliseks juubeliks koostatud, kuid mitmeaastase hilinemisega trükitud teatmik jõudis kasutajateni mõnevõrra aegunult. Leksikoni andmestik lõpeb 1980. a. Pikk ilmutistsükkel kahandab alati elulooliste teatmeteoste päevakajalisust ja väärtust. Arvukate kaastööliste osavõtul on kirjutatud sajad biograafiad vähemalt ühe semestri TÜ-s ametis olnud õppejõududest ja aunimetust või kandidaadikraadi omanud teadlastest. Eluloolisi andmeid rikkastavad teaduslikku tegevust iseloomustavad bibliograafilised andmed ja kasutatud biograafilised allikad. Nimeloendis on registreeritud umb. 1600 isikut. Seega on tegemist ühe kogukama kaasaegse trükitud eluloolise väljaandega. Leksikon edastab biograafiaid rektoraadi, 12 teaduskonna, üleülikooliliste asutuste ja raamatukogu kohta. Kasutajad on kohanud neis rohkelt faktivigu. Elulooline uurimistöö nõuab suurt täpsust. Kas ei võinuks teaduskondade järjestus olla tähes-tikuline? Tartu ülikooli üsna keerukas struktuuris paremaks orienteerumiseks oleks ka kateedrite loend kindlasti kasuks tulnud.

Praegu tegeldakse jätku koostamisega Tartu ülikooli sellele leksikonile. Nimetatud otstarbel saadeti 1989. a. suur-

kooli kõigile allasutustele värskete elulooliste andmete saamiseks üksikasjalise küsimustikuga ankeedid. Uus teatmik tuleb tähestikulise ülesehitusega ja hõlmab aastaid 1981-1990. Isikute valik on eelkäijast avaram. Seal juba avaldatud biograafiaid üksnes täiendatakse. Ka tutvustatakse ülikooli struktuuris vahepeal aset leidnud muudatusi. Sedavõrd auväärne õppeasutus peaks saama endale lubada nimekate isikute (näiteks professorite ja teadusdoktorite) portreefotode avaldamist. Kindlasti kaovad uue väljaande elulugudest "valged laigud".

Päevakorral on analoogilise leksikoni koostamine aastate 1919-1944 kohta.

1977. a. jõudis lugejani H. Tankleri ja H. Käsperi omapärane väljaanne "Tartu ülikooli professorite, NSV Liidu Teaduste Akadeemia liikmete portreid ja autograafe" (270). Teaduste Akadeemia 250. ja Tartu ülikooli taasavamise 175. aastapäeva meenutanud teos sisaldab tähestikuliselt 64 välja paistva õpetlase sünni- ja surma-aastaid, eriala, professoriks ja akadeemikuks oleku aegu. Tervikuna on väljaanne küll rohkem illustratiivse kui biograafilise väärtusega.

Eestiga üldse või üksnes õpingutega Tartu ülikoolis seotud sama akadeemia vastavalt 171 ja 70 liikmest leiame analoogilisi nappe eluloolisi andmeid 1978. a. K. Martinsoni (317) ja 1982. a. H. Tankleri (262) sulest ilmunud uurimustest. Selle akadeemia liikmeskonda tutvustavad ka 1908. (333), 1925. (332) ja 1974. a. (304) ilmunud nimestikud.

Eesti Põllumajanduse Akadeemia 30. juubeliks ilmus 1981. a. "Eesti Põllumajanduse Akadeemia õppe-teadusliku koosseisu biobibliograafiline teatmeteos 1951-1981" (73). Sellesse ühtviisi aja- ja eluloolisse teatmikku võeti akadeemia praeguste ning endiste rektorite, teadurite ja õppejõudude (professorid, dotsendid ja viimaste kohusetäitjad ning teenekamad abiõppejõud) kokku üle 600 biograafia. Need on paigutatud vastavalt EPA struktuurile kaheksasse, enamasti tähestikuliselt korrastatud ossa - rektorid, 6 teaduskonda ja üleakadeemialised kateedrid koos kõrgkooli allasutustega. Teatmeteose iseloomu arvestades on selles elulugude tavapäraste koostisosade (nimi, elu piirdaatumid, kõrghariduse omandami-

ne, ametikäik jms.) kõrval asetatud rõhk õppe- ja teadustöö tutvustamisele. On mindud koguni selliste peensuste nagu teaduslike ettekannete ja komanderingute fikseerimiseni. Rõõmustab teaduslike tööde nimestike ja isikuid käsitlevate biograafiliste materjalide võimalikult rohke ja üksikasjaline esitamine. Teatmeteose 24 pilditahvlile on koondatud EPA minevikust ja tänapäevast nelja, põhiliselt alfabeetiliselt järjestatud isikute rühma (4 rektorit, 34 teadusdoktorit-professorit, 7 teaduste kandidaati-professorit, 159 dotsenti) fotod. Sellelt omanäoliselt teatmeteoselt tahtnuks loota paremat proportsioonitunnet. Mitte igakord pole õppejõudude ja õpetlaste pedagoogiline ja teaduslik kaal kooskõlas nende elulugude sisukuse ja mahuga. Teatmiku kasutamist hõlbustab nimeregister.

Biograafilist uurimistööd on mõnel määral tehtud veel Tallinna Tehnikaülikooli 50. aastapäevaks 1986.a. ilmunud ja õppeasutuse vahepealset nime kandnud raamatu "Ehitusinsenerid TPI-st" (95, lk. 174-245) eluloolise teatmeosa kirjutamisel.

Ajakiri "Horisont" (183) avas 1970.a. olulise rubriigi, kus tutvustatakse lühieluloo (enamasti koos fotoga) kaudu ajakirjas esmakordselt kirjutavaid kaastöölisi. Nende biograafiad sisaldavad lisaks ees- ja perekonnanimele sünniaja ning -koha ja andmeid hariduse ning ametikäigu kohta. Nii on aastate jooksul lugejani jõudnud suur hulk kõige erinevamate teadusharude viljelejate asjalikke elulookirjeldusi.

Sarnast rubriiki on koostatud ka teistes eesti ajakirjades (178), kuid mitte nii järjekindlalt ja sellisel tasemel.

Aasta 1970 tõi kaasa veel historiograafiliste artiklite kogumiku "Leninlik etapp eesti ajalooteaduses" (168, lk. 407-430) ilmumise, mis sisaldas autorite ja isikunimede registriga ühendatult 177 lühibiograafiat. Neid koostati ajaloolastest ja lähedaste erialade teadlastest (arheoloogid, arhivaarid, bibliograafid, etnograafid, kunstiteadlased, muuseoloogid jt.). Mõnerealised lühielulood registris kätkevad endas isiku nime, sünni- ja surmaaaja ning -koha, eriala, kõrgkooli lõpetamise aasta jms. kõrval teaduslikke ning pedagoogilisi kutse- ja aunimetusi, liikmeks olekut teaduste akadeemias. Lähenedes vaadeldud registrile kui biograafia-

te kogumikule, jätab mõnigi asi soovida. Lühielulugusid koostati vaid neist eesti teadlastest, kelle elu- ja tööastad on seotud nõukogude perioodiga. Seda põhimõtet pole järgitud näiteks F. Linnuse, eriti aga P. Tarveli puhul. Juhtub sedagi, et märkimata on jäänud isiku elukutse (E. Plotnik, J. Saat). Ka faktivigu on sisse lipsanud. Sellest hoolimata on tegemist väga huvitava ja harva esineva katsega lülitada biograafiaid autorite ja isikunimede registrisse. Selles peitub üliväärtuslik biograafiline andmestik meie ajalooteadusega seotud õpetlastest.

Ajaloolaste kõrval on meil kasutada häid kaasaegseid eluloolisi trükiseid ja käsikirju astronoomide ja geodeetide (307, lk. 127-178), keeleteadlaste (132, lk. 169-226) ning matemaatikute (345; 353; 359) jt. kohta. Seejuures võib neid tutvustav biograafiline aines olla esitatud mitmeti: koos bibliograafiliste andmetega (astronoomid ja geodeedid), käsikäs teadustegevuse iseloomustamisega TÜ diplomitöödes (matemaatikud) või iseseisvas eluloolises teatmeosas (keeleteadlased). Viimasel puhul on koondatud 1976.a. ilmunud raamatute "Keel, mida me uurime" (133) ja "Keel, mida me harime" (132) 47 autorit (koos portreefotoga) teise väljaande biograafilisse ossa.

Seevastu 1979. a. trükitud rikka eluloolise andmestikuga "Teadus ja tänapäev" (272) ei esitle autoreid taoliselt, vaid hoopis nende kirjutatud artiklite juures.

Õpetlaste biograafiate tutvustamise avardamiseks võiks jätkata ja täiustada personaalia rubriiki 1968. a. ilmumist alustanud sariväljaandes "Teaduse ajaloo lehekülgi Eestis" (273).

Eesti teadlaskonna osalt lünkliku biograafilise uurimise kõrval leidub siiski rühm isikuid, kellega on võrdlemisi ammendavalt tegeldud. Nendeks on meie tippteadlased, 1946. a. taasavatud Teaduste Akadeemia akadeemikud ja korrespondentliikmed. Nimetatud asutust tutvustavates väljaannetes (üks eesti-, teine venekeelne) "Eesti NSV Teaduste Akadeemia 1980-1985" (68, lk. 317-357; 305, lk. 345-390) on H. Õiglase koostatud põhjalik illustreeritud elulooline teatmeosa. See hõlmab tähestikuliselt 86 nimeka eesti teadlase (ka manala-

meeste) sisutihedaid, ühtsetel põhimõtetel kirjutatud biograafiaid. Need kajastavad ilmekalt akadeemikute ning korrespondentliikmete haridus- ja ametikäiku, teadustöö põhisuundi ning peamisi saavutusi.

Kõnesolevas akadeemias, aga ka Eesti kõrgkoolides on publitseeritud paljude väljapaistvate teadlaste kohta väärtuslikke biobibliograafilisi trükiseid. Ajaloo Instituudis on kaalutud võimalust asuda teadlaste leksikoni koostamisele.

Stockholmis asuva Eesti Teadusliku Instituudi poolt läbi viidud ulatusliku eeltöö tulemusena valmis 1984. a. biograafiline teatmeteos "Eesti teadlased väljaspool kodumaad" (82). Raamatus tuuakse andmed esimese ja teise põlvkonna väliseesti, aga ka baltisaksa ja rootsi teadlastest, kes alustasid oma ametiteed Eestis. Küllap peab tõesti paika tõik, et maailma iga maineka ülikooli koosseisus on eestlasest professor. Õieti on see kurb leksikon isamaale kaduma läinud andekatest teadlastest. Tuleb ka rõõmustada, sest turvaline elu paguluses päästis need ajud inimkonna kultuurile. Teatmik saab rohkete avaldatud aadresside kaudu olla sillaks kodu- ja välismaa vahel.

Viimastel aastatel on jätkunud ka Eestis heatasemeline töö teadlaste elulugude uurimisel, mida võib tõendada 1989. a. ilmunud teoreetilise bioloogia ajalugu käsitletud teeside kogumik. See kannab pealkirja "Baltisaksa loodusteadlased Eestis ja nende tööd bioloogia teooria alal" (18). Autorid Eesti Loodusuurijate Seltsist ja Tartu Ülikooli Üliõpilaste Teaduslikust Ühingust kirjutasid 29 biograafilist artiklit, mis mõne erandiga on reastatud sünniaja järgi. Allikaviidetega varustatud kirjutistes põimuvad elu- ja teadusloolised andmed. Peale selle koostas U. Kalla samale trükisele biograafilise lisa, milles on baltisakslaste tuntud leksikonile (32) tuginedes kokku seatud 62 lühielulugu.

3.1.5. Arstid

Eesti medikute elulugude uurimisega on minevikus palju tegeldud. Sellealases töös saavutas hinnatavaid tulemusi dr. I. Brennsohn. Tema sulest jõudis 1905. a. trükki sisukas leksikon Liivimaa (26) ja 1922.a. Eesti (23) arstidest. Tartu kui meditsiinihariduse keskuse seisukohalt pole biograafiliselt vähema tähtsusega 1902. (24) ja 1929.a. (25) ilmunud Kuramaa ning 1909. a. väljaantud Peterburi (21) arstide leksikon.

Aeg toob aga arstide perre pidevalt täiendust, mis nõuab uusi biograafiateatmikke. Seda tunnetades asus Tartu ülikooli meditsiiniprofessor ja ühtlasi ajakirja "Eesti Arst" toimetuse sekretär H. Normann 1920-ndate aastate lõpul põhjaliku 26-punktilise ankeedi abil koguma eluloolist andmestikku. Sama ajakirja üleskutsesest selgub, et kavatsusel oli "Eestis töötavate arstide biograafilise leksikoni" koostamine (344, s. 95, l. 1). Kahjuks see ei teostunud.

Aastatel 1983-1984 Tartu ülikooli raamatukogus korrastatud H. Normanni fondi (344) säilikud 95-123 sisaldavad kokku umb. 340 arsti ankeete, autobiograafiaid, kirju ja portreefotosid. On kaheldav, kas 1930-ndatel aastatel kogutud elulooline materjal jõudis pool sajandit hiljem tervikuna raamatukokku. Liiga pikk on neil aegadel Eestis praktiseerinud arstide nimekiri, kelle kohta ei leidu H. Normanni fondis andmeid. Olemasolevgi biograafiline aines pole vormistatud käsikirjana. Siiski on tegemist hinnatava algandmete koguga, mida ei jätta kasutamata küll ükski eesti meditsiini ajaloo uurija.

3.1.6. Arhitektid, kunstnikud ja restauraatorid

Eesti pinnal elanud ja taieeid loonud kunstnike biograafiate uurimisega tegelesid juba baltisakslased (195; 196).

Ei puudu ka põhjalikud käsitletused tarbekunstnikest. Nii on näiteks ilmunud mitu leksikonilaadset trükist kullasseppadest (105; 197).

Üks väärtuslik algatus pärineb aastast 1916, mil A. Kivi pöördus avalikkuse poole üleskutsega koguda andmeid meie kunsti ja kunstnike kohta ning moodustada saadud materjalidest arhiiv Eesti Kirjanduse Seltsi juurde tulevaste uurijate tarbeks (vt. 415).

1928.a. ilmus V. Vaga uurimus "Tartu ülikooli arhitektid" (286, lk. 37-39). Selles käsitletakse XIX-XX saj. Tartu ülikooli teenistuses olnud või sama suurtööd ülesandel töötanud arhitektide enamasti klassitsistlikku loomingut seotuna Euroopa juhtivate maade, samuti Eesti ja Läti arhitektuuri ning ehituslooga. Teoses tuuakse ka tähestikuliselt ülikoolis aastatel 1803-1928 tegutsenud 8 arhitekti elulood.

1932.a. hakkas Eesti Kunstimuuseum koguma eluloolisi andmeid meie kunstnikkonnast (vt. 384). Tänapäeval teeb sellealast tööd Tartu Riiklik Kunstimuuseum.

Kunstirahva seisukohalt tuleb lugeda silmapaistvaks saavutuseks leksikoni "Eesti riigi-, avaliku- ja kultuurielu tegelased 1918-1938" (77) ilmumist 1939.a. Tegemist on Eesti Kunstnikkude Liidu ümber koondunud 533 kunstniku ja kunstimetseeni ning 13 valitsuse liikme biograafiaid ja fotosid sisaldanud teatmeteosega. Selles on käsitletud rõhuvas ülekaalus kunstimetseene, kelle kaudu saab läbilõike eesti omaaegse ühiskondliku elu silmapaistvaist isikuist (arstid, insenerid, juristid, kaupmehed, kirikuõpetajad jt.). Teosest ei selgu aga nende side kunstiga. Leksikonis on ka rohkem kui 30 reproduktsiooni.

1920. a. alustas J. Genss eesti kunstnike biograafiate ulatuslikku kogumist ankeetide abil. Selle tulemusena valmis tal 1936.a. mahukas käsikiri "Kunstiajaloo materjale" (347), mis sisaldab ca 300 elulugu. Käsikirjas on rikkalikult biograafilisi andmeid, taieste nimestikke, kleebiseid jms. Jätakuva töö tulemusena valmis 1952.a. lõpul mahukas neljaosaline 12-köiteline (lisaköited peale selle) käsikiri "Eesti kunsti materjale" (346), mille L. Gensi valduses olev esimene eksemplar on varustatud reproduktsioonide ja ajalehelõigenditega.

Käsikirja kaheköiteline esimene osa sisaldab tähestikuliselt järjestatud biobibliograafilisi andmeid arhitektidest, kunstnikest ja kunsti teemal kirjutanutest. Neist igatühe kohta käiv bibliograafianimestik jaguneb kaheks - esmalt registreeritakse isiku enda artikleid, siis teda käsitlevaid kirjutisi.

Kolmeköiteline teine osa ei paku eluloolise teatmekirjanduse seisukohalt otsest huvi. Selles suhtes on aga väga tähtis käsikirja kolmas osa - kunstnike leksikon. Sinna on koondatud loomingu, päritolu, elukoha jms. kaudu Eestiga ühenduses seisnud mitmest rahvusest kunstiinimesi. Tuginedes isikliku uurimistöö kõrval eesti, baltisaksa, läti ning vene biograafilisele ja kunstiajaloolisele materjalile, valmiski J. Genssil 6-köiteline leksikon. See hõlmab 2140 biograafiat, mis on tähestikuliselt paigutatud köidetesse järgmiselt: I (A - G), II (H - K), III (L - M), IV (N - R), V (S - U), VI (V - Ü). Iga köide algab sisukorra ülesandeid täitva kunstnike ja erialade registriga. Viimane loetleb 10 tegevusala esindajaid: arhitektid, ehitusmeistrid, maalikunstnikud, graafikud, kujurid, puunikerdajad, rakenduskunstnikud, kulassepad, tinavalajad, kunstiteadlased. Ühe isiku kohta toodud andmestik koosneb J. Genssi kirjutatud eluloost, selle allikaist, mõnedel juhtudel autobiograafiast, bibliograafia-teadetest, teoste nimestikest jms. Kuus köidet elulugusid jõudsid kaante vahele aastaks 1949. Siis ja pisut hiljem laekunud täiendavad biograafilised andmed koondas J. Genss ca 300-leheküljelisse eraldi köitesse.

J. Genssi käsikirja neljandaks osaks on üheköiteline ikonograafiline uurimus neist Bestis sündinud ja elanud väljapaistvatest isikutest, kellest on loodud portreid graafikas, skulptuuris või õlis. Isikud (kokku 1075) esindavad portreeteerimisaja järgi kolme ajaloopohhi - aega enne 1917. a., ajavahemikku 1920-1940 ja kaasaega. Tegelaste ühtne numeratsioon läbib kolme ajastut, mille siseselt on nad järjestatud aga tähestikuliselt. Isikute ja erialade registrid võimaldavad materjali suures hulgas kergesti orienteeruda. Ikonograafia annab iga isiku nime ja lühikeste elulooliste teadete järel kronoloogiliselt andmeid tema portree(de) kunsti-

lise teostuse, autorite, esmakordse eksponeerimise, omaniku jms. kohta.

J. Genssi käsikiri ei ole küllaldaselt viimistletud ega mõeldud sellisena trükkis avaldamiseks. Seal leidub ebatäpsusi ja lünki. Ometi on meil tegemist ainulaadse kunsti- ja eluloolise andmestikuga, millega võrdse kokkuseadmist pole meil seni keegi üritanud.

Ikonograafilise teema juurde tagasi tulles lisatagu, et meie tuntud inimesi on süstemaatiliselt jäädvustatud ka fotodel ja karikatuuris.

Käesoleva sajandi esimesel kümnendil alustasid Tallinna päevapiltnikud vennad Parikased mitu aastakümnet väldanud kavakindlat tööd, mis viis 20 000 fotonegatiivist koosnenud arhiivi loomisele (276, lk. 82). Selles olid esindatud kõik meie omaaegsed tähtsamad ühiskonna- ja kultuuritegelased. Kahjuks on vendade Parikaste unikaalne, terviklikku säilitamist nõudnud fotonegatiivide arhiiv Eesti mitme muuseumi vahel ära jagatud.

Minevikus on karikatuuri kaudu nimekaid eestlasi tutvustanud A. Gailit (108), K.A. Hindrey (114), Gori (222), R. Tiitus (279), J. Jensen (253) jt. (188). E. Laugaste koostas 1939.a. isegi sellekohase eriuurimuse (167).

J. Genssi käsikirjas on andmeid ka ehitusmeistritest. Sellega seoses tuleks tähelepanu juhtida läti kunstiteadlase P. Campe sulest 1951. a. Stockholmis ilmunud ehitusalal tegutsenud inimeste mahukale saksakeelsele kutsealasele leksikonile, millele tuli 1957. a. samalt autorilt jätk (28). Nimetatud kahes köites on eluloolisi andmeid Kura- ja Liivimaal töötanud 6500 isiku kohta aastatest 1400-1850. Nende hulgas esineb arvukalt meistreid, kes on jätnud oma nime ka eesti arhitektuuri ajalukku. Leksikoni I köite vastavas registris on antud Eestiga otseselt seotud 93 ehitusmehe nimed koos muude vajalike andmetega.

P. Campe omaaegse uurimusega haakub mõnevõrra kunstiajaloolase N. Raidi sulest 1987. a. ilmunud monograafia "Tartu ehitusmeistrid 17. sajandist kuni 19. sajandi keskpaigani" (263). Selle koostamisel on läbi töötatud hiiglaslik arhiivimaterjal ja asjasse puutuv trükisõna. Tulemuseks on ligi

600 eesti ja saksa soost ehitusalal tegutsenud käsitöölise elulooliste ning ametit tutvustanud andmete kavakindel esitamine. Läbimõeldud teatmeaparaat muudab teose hõlpsasti kasutatavaks. Arvustaja Ü. Liitoja pole rahul ehitusmeistrite lahus käsitlemisega, olenevalt kuuluvusest Jaani või Maarja kogudusse. Lehekülje numbrite puudumisel on ebaõnnestunud ka isiku- ja kohanime registre (vt. 428). Kuna trükikoda on teinud oma "vigade paranduse", osutub võimalikuks praaklehed välja vahetada.

Kunstnikud olid esimesed, kellest Nõukogude Eestis anti 1956. a. välja pärast aastaid kestnud biograafialeksikonide püüda eluloolist teatmeosa sisaldanud emakeelne teos. Selleks oli Eesti Kunstimuseumis 1953. a. välja pandud alalisel ülevaatenäituse kataloog "Realistlik kunst Eestis, XIX sajandi algusest kuni tänapäevani" (228, lk. 17-132), mis avaldati ka venekeelsena (328, lk. 21-140). Selles käsitletakse meie kunstiajaloo poolteisesajandilist perioodi, mille juhatasid sisse XIX aastasaja baltisaksa päritoluga kunsti viljelejad Eestis. Keskmesse jäävad aga meie oma mitme põlvkonna kunstnikud. Kataloogi biograafiline osa jaguneb vastavalt kujutava kunsti harudele kolmeks - maal, graafika ja skulptuur, millest igaüks poolitub omakorda nõukogudeeelseks ja -aegseks perioodiks. Maali osa annab 62, graafika 46 ja skulptuur 24 oma ajastu piires tähestikuliselt järjestatud elulugu rõhuga taidurite eriharidusele ja loomingule. Kui kunstniku tegevus hõlmas mõlemat käsitletud ajastut või mitut kunstiharu, aitavad teose sisemine viitesüsteem ning nimeregister leida vajalikke elu- ja loominguloolisi andmeid, samuti reproduktioone.

L. Gens peab seda teost biograafilisest küljest tänuväärseks (vt. 387). Samas juhib arvustaja tähelepanu vajadusele kinni pidada elulugude koostamisel ühtsetest põhimõtetest. Retsensent heidab kataloogi biograafiatele ette kunstnike sünnikohtade, sotsiaalse päritolu ja loomingulooliste andmete ebaühtlast esitamist. Selleaegsed noored kunstnikud A. Eskel, E. Haggi, E. Rebane, E. Silm, H. Viidalepp jt. on jäänud hoopis loomingulise iseloomustusetu. Real juhtumeil ei nõustu arvustaja kunstnikele (V. Loik, O. Männi, A. Mölder) an-

tud ühekülgsete hinnangutega. Sõjajärgses kutsealases teatmekirjanduses on see 1953. a. seisuga koostatud leksikonliku ülesehitusega raamat jäänud ainsaks, kust võib ammutada paljude kunstiliikide esindajate eluloolisi andmeid.

1962.a. ilmus vene keeles H. Kuma koostatud biograafilise teatmeosaga vähetuntud käsitlus "Прикладное искусство Советской Эстонии и его мастера" (316, lk. 192-197). Rohkelt illustreeritud teos annab ajaloolise tausta kõrval üksikute tarbekunsti harude (sisekujundus, keraamika, metall- ja nahkehistöö, klaasi- ning portselanimaal) esindajate loomingu iseloomustusi. Raamat lõpeb 27 tähestikuliselt paigutatud tarbekunstniku elulooga. Neis esitatakse lühiteateid ajavahemikus 1901-1930 sündinud kaasaegsete kunstnike kodukohtade, kunstiõpingute, näitustest osavõtu, auhindade saamise, taieste asupaiga jm. kohta. Teatmiku kogu andmestiku viib kokku isikunimedede register.

1973. a. ilmus K. Kirme sulest tema kandidaadiväitekirjal põhinenud eluloolise teatmeosaga monograafia "Eesti nahkehistöö" (139, lk. 153-157). Mõnele leheküljele koondatud 83 tähestikuliselt järjestatud lühibiograafiat hõlmavad üksnes teoses esinevaid isikuid. Kõnesolev monograafia tutvustab oma kunstiliigi arengulugu kaasajast tagasi kuni viimase saajandivahetuseni ja kaugemalegi. Kunstnike eluloolisi andmeid on ka teose rikkalikult illustreeritud ajaloolises osas. Nii jõuab meieni terviklik pilt eesti tuntud nahakunstnike ning raamatuköitjate haridus- ja kutseteest. I. Teder pidas K. Kirme hinnanguid raamatus toodud autoritele täpseteks ja ammentavateks (vt. 502). Arvustaja ei leia millegipärast vajaliku olevat tutvustada Tallinna Kunstiülikooli lõpetanud nahakunstnikke ja nende diplomitöid.

1963. a. pandi alus eesti graafikat tutvustavatele väljaannetele. Need on omamoodi aruandeiks meie graafikute loominguist. Kahjuks on vaid suureformaadilisel esikväljaandel "Eesti graafika" (53, lk. 201-206) biograafiline teatmeosa. See annab neljas keeles (eesti, inglise, saksa, vene) eluloolisi andmeid loomingu kronoloogias järjestatud kokku 60 meie paremast graafikust. Need esindavad oma taieste reprodutsioonide ja lühibiograafiatega ligikaudu poolteisesajandi-

list perioodi eesti graafika ajaloos. P. Luhtein leidis nimetatud esikteoset palju sellist, mis ei tee au kunstiväljaandele (vt. 438). Pärast 1963. a. laiemat avalikkuse ette astunud uue põlvkonna graafikute biograafiad, nagu ka nende vanemate kolleegide värskeamad elu- ja loominguloolised andmed väärinuks selle erialase teose hilisemates väljaannetes samuti nõuetekohast esitamist.

Rootsis avaldati 1980. a. välismaal elavatele rahvuskaslastest kunstnikele pühendatud eesti- ja ingliskeelne "Eesti graafikuid" (54). See sisaldab perekonnanimede alfabeedis 30 kunstniku lühibiograafiad, portreefotod, bibliograafianimestikud ja igalt autorilt ühe taiese reproduktsiooni. Samal aastal valmis ka USA-s 260 lühibiograafiat ja reproduktsiooni sisaldanud leksikon "Välis-Eesti kunstnikke" (300).

Siinkohal olgu kõneldud ka mõni sõna graafika alaliigist karikatuurist. 1982. a. ilmus tervelt kaks tähelepanuväärse biograafilise teatmeosaga karikatuuriväljaannet.

Juba 1979. a. valmis eesti keskmise ja noorema põlvkonna karikaturistide viimase kümnendi loomingu näidistest kunstiraamatu "Kuueteistkümmne mäng" (157) käsikiri. Selles antakse ka vanuseliselt järjestatud ja portreedega illustreeritud elulugusid, kus on üksikasjalisi andmeid kunstnike debüüdist, õpingutest, osalemisest näitustel, auhindade võitmisest jms.

1982. a. tähistas ajakiri "Pikker" oma pideva ilmumise veerandsajandilist juubelit väljaandega "Karikatuurinäituse "Mis siin naerda on?" kataloog" (128). Avalikkusele tutvustati ajakirja 44 aktiivsemat kaastöölist-kunstnikku (neist 14 on tuttavad eespool kirjeldatud väljaande lehekülgedelt). Sellesse kunstiraamatusse on lülitatud ka mõned vanema põlvkonna karikaturistid ja rohkelt noori. Sünniaastate järgi reastatud kunstnike elulooliste andmete, foto ja loomingu näidiste kaudu jõuab lugejani asjalik ülevaade eesti karikaatuuri hetkeseisust.

1979. a., veidi enne Tartu linna 950. aastapäeva, ilmus nimetatud sündmuse tähistamiseks M. Ruusi koostatud biograafilise teatmeosaga album "Tartu maalijad" (238). See kutsealane, kuid ühtlasi piirkondlik teatmeteos käsitleb kolmel

leheküljel kokku 23 maali ja tähestikuliselt reastatud elulugu. R. Loodus (pseud. G. Tamm) nimetas albumi seda osa asjalikuks ja faktirohkeks (vt. 493).

1970.a. valmis "Eesti kunsti ajaloo" 2. köide, mis käsitleb ajavahemikku 1940-1965. Taolisele väljaandele omaselt on see kõigi kunstiliikide osas rikas ka nende viljelejate eluloolistest andmetest. Arhitektidest on aga koostatud kolmeleheküljeline biograafiline teatmeosa (60, lk. 302-304). Sinna on koondatud 75 arhitekti tähestikuliselt järjestatud napid elulood. Olenevalt isiku panusest eesti ehituskunsti, küünivad andmed sünniaasta ja kõrgkooli õpingute esitamisest kuni töökohtade ning aunimetuste märkimiseni. Domineerivad Tallinna Tehnikaülikooli kasvandikud, kuid esindatud on ka Brnos, Darmstadtis, Leningradis, Moskvas, Prahas, Riias jm. õppinud arhitektid.

1977. a. avaldati trükkis T. Nurga kolme väärtusliku eluloolise teatmeosaga kandidaaditöö "Kõrgem Kunstikool "Pallas"" (200, lk. 193-208). Tartu omanäolise suurtööle väga huvitava ajalooaamatu lehekülgedel on eraldi 22 "Pallase" pedagoogi, 79 lõpetanu ja 39 joonistusõpetajate kursuselase perekonnanimede alfabeedis paigutatud lühibiograafiat, mille keskmes on kunstihariduse käik. Nendele 15 leheküljele on koondatud tihe elulooline materjal paljudest "Pallasega" seotud kunstiinimestest. Kultuurilooliselt olnuks tarvilik tuua kasvõi nimestik nendest Tartu kõrgema kunstikooli kasvandikest, kes lahkusid õppeasutusest kursust lõpetamata. J. Hain juhtis tähelepanu selle teose biograafilise osa mõnele vajakajäämisele, nagu H. Mugasto valele sünniaastale ja kunstiõpingute aja puudumisele J. Vahtra eluloos (vt. 390).

Kunstiteoste loomise kõrval tuleb rääkida ka nende säilitamisest ja restaureerimisest. Eestis viljeldakse põhiliselt graafika, köite, maali, paberi, puu ning musta ja värvilise metalli restaureerimist.

1971. a. Tartus toimunud näituse puhul ilmunud kataloog "Ennistatud kultuuriväärtusi" (98) esitab 16 restauraatori (5 tallinlase, 11 tartlase) tööde kõrval ka nende lühibiograafiad.

ENE toimetuse juures tegelevad M. Alas ja H. Jõgi biograafialeksikoni koostamisega eesti kunstnikest ja arhitektidest, kuhu võetakse 1200-1400 nimekama eesti, baltisaksa ning väliseesti kunstniku ja arhitekti elulood. Tuntumate isikute puhul lisatakse ka nende portreefotod ja teoste reproduktioone.

3.1.7. Fotograafid

Kutse- ja harrastusalaste elulooliste teatmeteoste piirimaile jäävad fotograafe käsitlevad trükised, kuivõrd neis vaadeldakse nii professionaale kui ka amatööre. 1974. a. otsustati panna alus eesti fotograafiat regulaarselt tutvustavale jätkväljaandele. Biograafilise teatmeosaga esikteos "Eesti foto 70" (51) andis ülevaate sellealasest tööst 1970. a. seisuga. Raamat sisaldab kokku 39 põhiliselt Tallinna ja Tartu, kuid ka Kohtla-Järve, Paide, Viljandi ning Võru kutselise ja asjaarmastaja fotograafi lühielulugu. Need on koostatud eesti, inglise ja vene keeles, järjestatud perekonnanimede alfabeedis ning varustatud isiku foto ja mõne näidisega loomingust. Iga lakooniline biograafia esitab peale nime ja sünniaasta andmeid elukutse, fotograafiaalase tegevuse alguse, fotoklubisse kuuluvuse ja näitustest osavõtu kohta. P. Tooming pole rahul elulugudes näitusi ja auhindu käsitlevate standardsete lausetega, mis üldsõnalisuse tõttu kipuvad ilustama tegelikku olukorda (vt. 504).

1976. a. ilmunud raamatus "Eesti foto 72" (52) on kahjuks loobutud elulugude tutvustamisest. Uued nimed väärinuks seda kindlasti. Antud juhul on meil kasutada vaid autorite register, mis sisaldab tähestikuliselt reastatult kokku 74 nime koos nende sünniaasta ja raamatus reprodutseeritud fotode pealkirjadega. Kahele kirjeldatud väljaandele on uued visad järgnema.

Enne 1940.a. tegutsenud fotograafidest toob K. Teder rohkelt eluloolist andmestikku oma eriuurimuses "Eesti fotograafia teerajajaid" (276).

3.1.8. Ajakirjanikud

Juba 1890-ndatel aastatel ilmus ajalehe "Postimees" kaastöölise tutvustamiseks neli "'Postimehe" pildi-albumit" (217; 218), 1909. a. aga kaaluka biograafilise teatmeosaga juubelialbum "'Postimees" 1857-1907" (216, lk. 145-260), mis sisaldab ajalehe 322 nimeka kaastöölise elulood koos fotodega. See omal ajal soodsat vastukaja (vt. 467, 481, 482) leidnud väljaanne on kasutatav tänapäevalgi.

Eesti Ajakirjanikkude Ühing, hilisema nimetusega Eesti Ajakirjanikkude Liit, andis ajavahemikus 1922-1939 Tallinnas välja 17 numbrit oma organisatsiooni albumit "Õitsituled" (302). Selle esimeste numbrite vastavates teatmeosades antakse 171 ajakirjaniku biograafiad, mis ühe väljaande piires on järjestatud tähestikuliselt. Elulugudes on rõhk asetatud isikute žurnalistliku tegevuse tutvustamisele (millal alustas ajakirjanduslikke katsetusi, millistele perioodilistele väljaannetele tegi kaastööd, missuguseid lehemehe ameteid pidas jne.). Biograafilised osad hõlmavad Eesti Ajakirjanikkude Liidu liikmete kõrval ka organiseerimata lehemehi. Ajakirjanike albumites on eluloolise andmestiku allikaks veel liidu liikmete nimestikud, mitmed ajaloo- ja juubeliartiklid ning nekroloogid.

N. Andreseni arvates tuleks tänapäeval ajakirjanikest koostada omaette biograafialeksikon (vt. 368, lk. 167). Kuigi selleni pole veel jõutud, on siiski 1976. ja 1985. a. avaldatud Ajakirjanike Liidu tegevust ja liikmeskonda tutvustavad eluloolise teatmeosaga kogumikud "Aeg trükis, eetris, ekraanil" (2, lk. 137-162; 3, lk. 129-214). Neis väljaannetes tuuakse ära liidu liikmete nimekiri ja eraldi vastavalt 24 ja 85 fotodega varustatud elulugu teenelistest ajakirjanikest, kultuuri- ja sporditegelastest, juristidest jne., kes kuuluvad liidu liikmeskonda. Biograafiad on enamasti täpsed, üksikasjalised ja humoorikadki. Registreeriva andmestiku kõrval võinuks ehk mõnel juhul suurendada isikute ajakirjanduslike töökspidamiste ja loomingu iseloomustust.

3.1.9. Kirjanikud

Just kirjameestest taheti koostada Eesti esimest biograafialeksikoni, kuid minevikus ei jõutud kirjanduslugude kõrval ühegi kogukama teatmeteose väljaandmiseni. Alles 1950.a. ilmus leksikon "Писатели Советской Эстонии" (322) Moskvas toimunud Eesti NSV kirjanduse ja kunsti dekaadi puhul. See on ühtlasi vanim sõjajärgne biograafialeksikon eestlastest üldse. Tolleaegsed keerukad ajaloolised tingimused vajutasid väljaandele sügava pitseri. Leksikoni pikema kirjandusloolise artikli algvariandi koostas A. Kaal. Enne lõpliku kuju saamist arutati ja arvustati seda kirjandusinimeste koosolekul (vt. 374). Nimetatud väljaandes on üksnes 35 (põhiliselt kaasaegse) tähestikuliselt järjestatud eesti "progressiivse" (teatmeteose sõnastus) kirjaniku elulood, kusjuures nende fotodega illustreeritud rea etteotsa paigutati A. Jakobson ja H. Leberecht. Leksikoni isikute valiku suunitlust ja äärmist piiratud arvestades on sellest toleaeagsete olude tõttu välja jäänud isegi Eessaare Aadu, H. Pöggelmann, A. Rannaleet jt. Sarnaselt leksikonile on ka arvustus (vt. 416) tulvil rutakaist ümberhinnanguist, mis kohati trumpavad üle retsenseeritud raamatu niigi karikatuurseid ja kirjandusvälistest hoovustest üleküllastatud osi. Elu- ja kirjandusloolise teatmeteosena kasutatakse ning meenutatakse seda trükit harva.

Ka 1956. a. Moskvas peetud Eesti NSV kirjanduse ja kunsti dekaad tõi kaasa venekeelse biograafialeksikoni (321) ilmumise. See, enamasti kaasaegsete kirjanike perekonnanime alfabeedis ülesehitatud, fotode ja 85 elulooga varustatud teatmeteos on oma isikute valikus, võrreldes 1950. a. leksikoniga, märksa laiem, kuid siiski üsna piiratud. Eelmise teatmeteose 35 kirjanikust pole uude üle toodud vaid nelja (V. Buk, J. Lilienbach, O. Münther, A. Tulik). Vahepealsetel aastatel oli ideoloogiline kliima meie kirjanduselus paranenud. Kui 1950. a. väljaandes kandsid N. Andresen, E. Päll ja J. Semper kodanlike natsionalistide nime või nendega ei olud rahul muudel põhjustel, siis 1956.a. leksikonis on nende

elulood teiste hulgas. F. Tuglase biograafia avaldamisega rehabiliteeriti mõnevõrra ka "Noor-Eesti" liikumist, mida 1950. a. teravalt arvustati. 1956. a. väljaande sissejuhatav kirjanduslooline osa on, võrreldes eelkäija omaga, asjalik ja objektiivne. Tuntakse piinlikkust aastail 1949-1951 eesti kirjanduskriitikas valitsenud vulgaarsotsioloogilise meetodi ja isikukultuse ajastu muude väärnähtuste pärast. Tänapäeva vaatenurgast on ka uuel leksikonil puudusi - mitmedki tõlgendused on lihtsustatud, paljud seisukohad vananenud jne. Kõigest hoolimata on see 3000-lises tiraažis trükitud teatmeteos tähelepanuväärne vähemalt kolmel põhjusel.

a) Sõjajärgsete hinnangutega leksikonina kindlustas see eesti eluloolise teatmekirjanduse järjepidevuse.

b) Vene keelt valdav lugeja sai esmakordselt nii põhjaliku ülevaate eesti kirjanikest.

c) Välismaa kirjandusteadlased on Nõukogudemaa literaate tutvustavate biograafialeksikonide koostamisel kasutanud eesti kirjanduse ühe allikana just seda väljaannet. On halb, et nimetatud trükist kaua ei uuendatud. Nii näiteks pidi Poolas 1966. a. avaldatud leksikon eesti kirjanduse osas rahulduma juba vananenud andmetega (vt. 403, 423).

Kirjanike lühibiograafiade väljaandmise ajaloos moodustavad omaette lüli eesti ja vene keeles ilmunud eesti luule antoloogiad. Nii näiteks sisaldas 1950. a. ilmunud venekeelne eesti luule antoloogia (324, lk. 279-282) 16 kaasaegse poeedi ja 2 manalamehe (J. Barbarus, J. Sütiste) loomingu näiteid ja lühielulood. Neist üksnes kolme (H. Angervaks, M. Nurme, M. Veetamm) ei leidu 1950. a. biograafialeksikonis (322). 1956. a. anti välja eesti luule venekeelne antoloogia (325, lk. 351-361) koos 41, põhiliselt kaasaegse poeedi lühibiograafiaga. 1956. a. leksikoni ei jõudnud neist vaid 9 (L. Andre, P. Haavaoks, L. Hainsalu, J. Kaidla, K. Kangur, J. Kross, A. Rammo, M. Seping, V. Verev). Eesti luule venekeelseid antoloogiaid on välja antud veel 1959. (306), 1961. (337, lk. 459-476) ja 1974. a. (326), kusjuures neis leidub vastavalt 52, 28 ja 38 poeedi eluloolisi andmeid (vt. 375). 1954. a. F. Kotta ja R. Parve kohta ilmunud õhukese trükise "Lastekirjanike elulugusid" (162) kõrval oli just aasta 1955

meie biograafilise teatmekirjanduse väljaandmisel tähelepanuväärne. Siis trükiti esimesed mahukamad sõjajärgsed elulugusid sisaldanud teosed. Nendeks olid kolm kirjanike biobibliograafiat (120; 121; 227) ja kahekõiteline "Eesti luule antoloogia" (61). Viimane sisaldas kokku 58 vanuseliselt järjestatud ja fotodega varustatud biograafiat. Antoloogia kõik 27 kaasaegset poeeti on võetud 1956.a. välja antud eesti kirjanike venekeelsesse leksikoni (321). 1967.a. ilmus "Eesti luule. Antoloogia aastast 1637-1965" (62), mis sisaldab 118 poeeti loomingunäidiste kõrval nende elulugusid, pilte ja koguni autogramme.

1958. a. alustas H. Väli eesti laste- ja noorsookirjanike tutvustamist kogumikus "Jutupaunik". Täna on ilmunud 7 kogumikku, neist 5 biograafiatega (119).

1977. a. ilmus elulooline teatmik "Эстонские советские детские писатели" (338). Mainitud biograafialeksikoni kaante vahel on alfabeedis reastatud 73 kirjaniku elulood koos fotodega. Kuigi nimetatud teatmeteos põhineb suures osas kergesti kättesaadavail eestikeelseil allikail, oli hädavajalik selle avaldamine mingil kujul ka leksikoni autori A. Jaaksoo emakeeles.

Ta jätkaski oma biograafilist uurimistööd 1987.a. rahvusvahelistel eeskujudel välja antud entsüklopeedilise teatmiku "Kes on kes ja mis on mis eesti lastekirjanduses" (117, lk. 9-266). Selles on eesti lastekirjanduse põhimõisteid selgitava poole tuhande märksõna hulgas 418 lühielulugu (enamasti koos fotodega). Need kuuluvad kirjanikele, luuletajatele, kriitikutele, kirjastajatele, raamatuillustraatoritele jt. Avalikkuse ette on toodud suurel hulgal uusi nimesid. Teatmiku ulatuslikud lisad annavad mitmesugust andmestikku eesti lastekirjanduse ilmumise ja leviku, samuti lastele ning noorsoole määratud lava- ja linasteoste, aga ka raamatukogude ja retsensioonide kohta. Kuna viimased on esitatud arvustajate, mitte aga retsenseeritud teoste järgi, on nende andmete kasutamine mõnevõrra raskendatud. Täiendamist vajaksid lühibiograafiad ja statistilised tabelid neist puuduva Eesti Vabariigis ilmunud lastekirjanduse osas. A. Jaaksoo teatmeteos on sellele vaatamata kultuurilooliselt väärtus-

lik. Taolisel kujul ja tasemel pole eesti lastekirjandust varem tutvustatud. Kirjandusteadlane E. Teder on teinud rea **tähelepanekuid** A.Jaaksoo leksikoni aadressil (vt. 500). Need puudutavad esmajoones märksõnastiku koostamise küsitavusi, isikutele antud hinnanguid, vormistuslikku ebaühtlust, aga ka fakti- ja trükivigu. Lastekirjanduse asjatundjana lisab E. Teder hulgaliselt andmeid, mida saaks tulevikus täiendatud väljaandes kasutada.

1959. a. taheti panna alus regulaarselt ilmuvale kirjanduslikule ja eluloolisele almanahhile. Selleks pöörduti kõigi Eestis tegutsevate kirjanike poole üleskutsega kaastöö ja biograafiliste andmete saamiseks. Sarja esimeseks raamatuks sai "Kirjanduse sirvilauad 1959" (138). See sisaldas vanuselises järjekorras 100 meie literaadi (enamasti Kirjanike Liidu liikme) loomingu näidiseid (mõne lühipala) ning elu- ja kirjandusloolisi andmeid koos fotodega. Biograafiate rida algab noorimaga (L. Hainsalu) ja lõpeb vanimaga (M. Pukits). H. Johani sõnul sisaldab arv 100 teatava lihtsustamise juures 37 luuletajat, 33 prosaisti, 12 kriitikut, 7 lastekirjanikku, 6 tõlkijat ja 5 näitekirjanikku (vt. 398). Sama arvustaja kurdab, et raamatu kasutamist teatmeteosena raskendab autorite alfabeetilise registri puudumine. A. Tulik luges almanahhi elulugudest välja "kümme aasta seaduse", mille kohaselt iga kümnendi järel kerkib esile uus rühm võimekaid kirjanikke (vt. 507). M. Tarose arvates pidanuks teoses olema **rohkem** kirjanike autobiograafilisi materjale (vt. 497). Elulooliste teatmeteoste täiuslikkust kipub tihti varjutama puudulik isikute valik, mida käesoleval juhul arvustajad püüdsid uute nimede lisamisega täiendada. Niisugusenagi jäi see eestikeelne kirjanduslik ja biograafiline käsiraamat kauaks asendamatuks.

M. Jõgi oli seisukohal, et äsjakäsitletud kirjanduslikule almanahhile sarnased publikatsioonid peaksid ilmuma kahe kuni kolme, hiljemalt aga viie aasta tagant (vt. 401). Tegelik vaheaeg järgmise väljaandeni venis aga 15-le aastale. 1971. a. alustatud eeltööd viisid 1974. a. tulemusele. Erinevalt 1959. a. väljaandest lahutati 1974.a. almanahhis "Kirjanduse sirvilauad" (137, lk. 311–360) elulood loomingust. Biograa-

fiaid (õnneks tähestikuliselt reastatult) koostati ainult Kirjanike Liidu liikmetest. Nii ongi teoses selle organisatsiooni 127 tegeva ja 7 manalasse varisenud esindaja fotod, elu- ning loominguloolised teated. M. Jõgi märkis, et väljandes avaldati küll mõne Kirjanike Liitu mittekuuluva sulemehe loomingut, kuid kahjuks mitte biograafiat. Arvustaja lisas sedagi, et teose pikaleveninud ilmumine nõrgestas nii almanahhi kirjandusliku kui ka eluloolise osa väärtust (vt. 401, lk. 308).

Samas retsensioonis soovitas M. Jõgi eesti keeles avaldada 1973. a. ilmumist alustanud E. Mallese koostatavaid meie kirjanduse venekeelseid aastaülevaateid (336). Mõte teostus 1978. a., mil hakati regulaarselt avaldama tänuväärse biograafilise teatmeosaga jätkväljaannet "Kirjanduse jaosmaa" (136). Selles tutvustatakse vaatluse all oleval aastal Kirjanike Liitu vastuvõetud liikmeid nende elulugude ja fotodega.

Nimekate kirjanike elulugusid, mis on tihti ka autobiograafiad, võib leida Eesti Rahvusraamatukogu poolt koostatud biobibliograafiatest.

Sõjajärgse elulookirjanduse tähtsaima puhtatüübilise teatmeteose "Eesti kirjanduse biograafilise leksikoni" (EKBL) (58) saamisloost võib lugeda selle eessõnast ja E. Nirgi artiklist (vt. 449).

1950-ndate aastate teisel poolel tekkinud mõtet koostada eesti kirjanikest biograafialeksikon asusid 1961. a. lõpul eeltööde kaudu ellu viima E. Nirk ja L. Remmelgas. 1962. a. arenes leksikoni koostamistöö edukalt. Loodi 500 nimest koosnenud kartoteek, määrati kindlaks elulugude ja kogu teose esialgne maht ning ülesehituse põhimõtted, valmis hulk prooviartikleid. Alles 1975. a. - eesti raamatu 450. juubeli aastal jõudis kaiaoodatud EKBL lugejateni. Fotodega varustatud leksikon sisaldab 607 elulugu. Nelja suurusjärku jaotatud biograafiad hõlmavad esmajoones ilukirjanduse loojaid (rõhuga XIX saj. ja kaasaajale), kuid ka ajakirjanikke, bibliograafe, folkloriste, kirjandusteadlasi, kirjastajaid, kriitikuid, kroonikuid, lingviste, publitsiste, tõlkijaid ja isegi rahvalaulikuid ning -jutustajaid jt.

Arvustajad E. Jansen ja O. Kuningas juhivad tähelepanu pisivigadele ligi 30-es biograafias, samuti ebatäpsustele bibliograafiliste andmete esitamisel, võõrnimede kirjutamisel, Eesti ajaloolise geograafia tundmisel, naisisikute sünniperekonnanimede märkimisel jne. (vt. 422). P. Olesk pole rahul, et kirjanike loomingu iseloomustus on paljusõnaline, elu piirdatumid esitatakse lahus (elulookirjelduse alguses ja lõpus), isikute päritolu ja seltside nimede märkimisel esineb ebahütlust, edastatav andmestik ei ole kaugeltki ammendav, leidub arvukalt bio- ja bibliograafilisi vigu, leksikoni koostamisprintsiibid on tervikuna vajalikul määral välja tõstatata jne. (vt. 452). M. Kahu arvates on leksikoni üheks nõrgemaks kohaks puudused isikute valikus (vt. 405). Arvustaja tunneb õigustatult muret EKBL-ist väljajäänud kirjameeste pärast. Sarnaselt teistele retsensentidele loetleb M. Kahu nimesid, kellele pidanuks kuuluma koht EKBL-is. Õnnestunuma teksti ja fotode paigutamisega saanuks leksikonile juurde võita kuni 7 autoripoognat, mis võimaldanuks teatmeteose senise mahu juures elulugude arvu suurendada. Loetledes nimesid, juhib N. Andresen tähelepanu vajadusele võtta leksikoni rohkem keeleteadlasi, tsensoreid, teatriteadlasi, raamatugraafikuid ja -illustreerijaid, tõlkijaid, Eestiga seotud baltisaksa ja vene kirjanikke ning slaviste (vt. 368).

Vaatamata EKBL-i eessõna vastupidisele kinnitusele, puudub leksikonist nimeregister. See toob kaasa tõsiseid raskusi töös kodaniku- ja varjunimedega, eestistamiseelsete ja -järgsete nimedega, abielu- ja sünniperekonnanimedega. Erinevate nimekujude korral puudub järjekindel leksikonisisene vastastikune viitamine. Mõneski vormistuslikus küsimuses on EKBL eeskuju vääriv. Nii näiteks esitatakse daatumeid vastavalt vajadusele paralleelselt uue ja vana kalendri järgi. Ka elulugude lõppu lisatud allikaviited on teretulnud. Biograafilised artiklid pole õnneks anonüümsed. Nende all on kokku 25 autori nimemärgid, mis avatakse vastavas registris. Elulooliste teatmeteoste koostamise kogemused tulevad ainult töös, mistõttu selle esimese suurteose vead on mõistetavad ja EKBL-i kordusväljaannetes välditavad. See leksikon olnuks märksa objektiivsem ja teaduslikum, kui tööd poleks igal sammul pärssinud "toimetaja" E. Sögel.

O. Jõgi kutsus juba 1967.a. üles EKBL-i venekeelse lühendatud variandi väljaandmisele, kus esitatav andmestik oleks tehtud hea valiku ja suure täpsusega (vt. 403, lk. 315). Tema arvates võimaldaks see vene keele valdajail (ka välismaal) õigesti orienteeruda eesti kirjanduselus.

Üheks biograafilise hõnguga ilukirjanduslikuks almanahiks oli 1979. a. trükimusta näinud teos "Noori autoreid" (199). Väljaanne sisaldab 25 vanuseliselt järjestatud (vanima sünniaasta 1943, noorima 1962) algaja kirjaniku (4 neiu, 21 noormehe) loomingut, eluloolisi andmeid ja fotosid. Neist 13 autorit esindavad luulet, 12 proosat. Kuna teosesse võeti neid noori sulemehi, kes polnud debüteerinud iseseisva raamatuga, siis nimetas M. Mutt seda väljaannet omamoodi "lohutusturniiriks", sest autorite sünniaastate järgi otsustades võinuks see neil kõigil (paar koolipoissi välja arvatud) ilmunud olla (vt. 447). Teose biograafilist külge jälgides tegi P. Soo tähelepaneku, et kaasajal hakkab kõrgharidus muutuma kirjanikuameti üheks eeltingimuseks (vt. 488). Teose puhul on arvatud sedagi, et ei tuleks osutada suurt tähelepanu autorite loominguvälistele elufaktidele (vt. 529).

Täienduseks eelpool käsitletud venekeelsetele kirjanike biograafialeksikonidele (321; 322) ilmus 1975. a. Moskvas M. Maureri sulest teatmik "Эстонская литература" (318), mis aitas mõnevõrra täita aastatepikkust tühikut.

Vene keelt valdavatele eesti kirjanduse sõpradele oli kindlasti suursündmuseks 1984. a. N. Basseli koostatud bibliograafialeksikon "Писатели Советской Эстонии" (320). See hõlmab ajavahemikus 1940–1983 Eestis tegutsenud 240 poeti, proosa-, laste- ja näitekirjanikku, samuti kriitikut, tõlkijat, keele- ja kirjandusteadlast. Enamik neist kuulub või kuulus Kirjanike Liitu. Neljal pilditahvlil leiavad koha ka 40 nimekama kirjandusnime portreefotod. Viimaseid väärinuks aga igauks. Piltide taoline paigutus on üldse küsitav – tavapäraselt asub foto biograafia juures. Leksikoni kasutamist hõlbustavad neli lisa, mis sisaldavad elulugudes tihedamini kasutatavaid perioodilisi väljaandeid (transkribeerituna ja tõlgituna vene keelde), kirjanduslike preemiate ja kohalike teatrite ametlike nimetusi ning vene-

keelseid teatmematerjale eesti kirjanduse kohta. Kõnesoleva leksikoni autorile oli muidugi suureks toeks EKBL (58). N. Bassel on aga oma teatmikku tublisti täiendanud nii elu- ja loomingulooliste andmete kui ka uute isikutega. Biograafiate ülesehitusele tulnuks ehk kasuks sünni- ja surmadaatumite esitamine üheskoos. Tarbetu sisukorra asemel oleks leksikoni väärtust tõstnud hoopis täielik nimeloend.

N. Basselile kui koostajale-autorile ei keela arvustajad tunnustust, kuid seavad siiski kahtluse alla taolistel põhimõtetel koostatud leksikoni otstarbekohasuse. R. Kruusi arvates pidanuks muulastele määratud teatmik olema üles ehitatud mitte "autahvli" vaid "telefoniraamatu" põhimõttel. Teisiti öeldes poleks tulnud tutvustada tähtsamaiks peetuid, vaid võimalikult kõiki eesti kirjanduselu ilmet kujundanud isikuid. Kohasem olnuks ka selline vormistus, nagu seda kasutas E. Nirk oma ingliskeelses eesti kirjandusloos (198), kus loomingu iseloomustus ja biobibliograafiline andmestik lahus seisavad (vt. 421). S. Issakov on soovitanud selle leksikoni elulugudes julgemalt ja täpsemalt ära näidata sugulussuhteid, samuti teatmiku lisasid täiendada kirjanduslike preemiate laureaatide ja rahva- ning teeneliste kirjanike nimestikuga (vt. 531). Arvustus on N. Basseli leksikoni andestamatu puudusena ära märkinud ka isikunimede ladinatähealise kuju mitteesitamist (vt. 402). Leksikoni nimede tagasitranskribeerimisel eesti keelde on nüüd vead vältimatud.

Meie kirjanikke käsitlevate eluloolise sisuga teatmeteoste pikka rivi täiendavad veel mitmed välis-eestlaste biograafiliselt rikkad kirjanduslood (59; 101) ja B. Kangro poolt 1989.a. avaldatud "Eesti kirjakuulutaja eksiilis" (vt. 431) oma 276 elulooga.

O. Kruusi toimetamisel alustati 1986. a. uue, umb. 1150 elulooga "Eesti kirjanduse biograafilise leksikoni" trükiks ettevalmistamist. Võrreldes 1975.a. leksikoniga, tuleb selle maht poole suurem. Ka omandab teatmik senisest rahvusvaheliselema ilme, sisaldades rohkelt meie kirjanduse eestindajaid, samuti siiani peaaegu täiesti maha vaikitud välis-eestlasi. Ka lisab toimetaja biograafiatesse uudsete momentidena elu piirdatumite lähestikuse märkimise, sünnitalu ja matusepaiga esitamise, bibliograafiliste andmete tihendamise jms. (vt. 420).

3.1.10. Trükkalid

1938. a. tähistas end graafikatööstuse juhtideks ehk faktoriteks nimetanud isikute kutseühing "Poligraaf" oma asutamise 10. aastapäeva. Tol ajal levinud kombe kohaselt avaldati selle tähtpäeva meenutamiseks ka väike eluloolise teatmeosaga juubelialbum "Kümme aastat 1928-1938" (159, lk. 32-53). Trükitööstuse olulise koha tõttu meie kultuuriloos paelub see väljaanne uurijate tähelepanu. Kutseõiguste kaitse, samuti ametialase solidaarsuse vajadus tingis taolise ühingu ellukutsumise trükikodade omanike ja tööliste analoogiliste organisatsioonide kõrvale. Albumi biograafiline osa annab tähestikuliselt ja illustreeritult 65 isiku elulood. Need kajastavad Eesti mitmetele juhtivatele kirjastustele, ajalehtedele jt. kuulunud trükikodade ajalugu alates XIX sajandi lõpust. Trükkalite kutsealast ja -ühingust annab taoline aja- ning elulooline väljaanne üsna asjaliku ülevaate.

Tallinna Pedagoogilise Instituudi raamatukogunduse ja bibliograafia kateedris valmis M. Loti juhendamisel 1982. a. neli biograafilise kallakuga diplomitööd. Eesti trükkaleid, raamatukaupmehi, -kõitjaid ja kirjastajaid käsitlevad uurimused hõlmavad ajavahemikku XVI sajandist kuni 1940. a. Üliõpilased U. Aedma (340), E. Eelmäe (341), V. Ott (356) ja I. Ratas (357) on oma teema seisukohalt läbi töötanud kõik põhilised raamatuajaloo väljaanded, samuti eesti ja baltisaksa eluloolised teatmikud. Mainitud diplomitöödes on toodud rohkesti biograafiaid, milles sisalduvat andmestikku on püütud paljudest aspektidest (sünniaeg ja -koht, hariduskäik, rahvuslik kuuluvus, eriala jms.) mõtestada ning üldistada. Nii on uurijatel kasutada suur hulk trükkaleid käsitlevaid eluloolisi materjale.

3.1.11. Muusikategelased

Baltisaksa ja eesti trükisõnas on heliloojaid ning muusikuid elulooliselt käsitletud juba aastail 1890 (237) ja 1894 (56).

1923. a. võis lugeda E. Visnapuu koostatud "Muusika leksikoni" (vt. 525) I köite lõppu paigutatud reklaamist, et selle teatmeteose II osana ilmub peatselt biograafialeksikon. Aastad läksid, aga muusikategelaste leksikon trükki ei jõudnud. Küll ilmus 1937.a. A. Kasemetsa sulest elulooliselt rikas "Eesti muusika arenemislugu" (129).

Kaasajal on muusikateadlased üsna virgad oma kutsealase eluloolise teatmekirjanduse avaldamisel. 1956. a. anti Moskvas toimunud Eesti NSV kirjanduse ja kunsti dekaadi puhul välja meie muusikaelule pühendatud koguka biograafilise teatmeosaga raamat "Музыка Советской Эстонии" (319, lk. 151-260). Selles tuuakse vanuselises järjekorras (mõned erandid välja arvatud) 64 meie helilooja ja muusikateadlase eluloolisi andmeid koos foto ning loomingu või teadustöö iseloomustusega. Samast raamatust ilmus 1960.a. veidi muudetud ja täiendatud väljaanne "Nõukogude Eesti muusika" (203, lk. 171-291), milles leidub 65 vanuse järgi reastatud isiku elulugu. Võrreldes venekeelse variandiga, pole eestikeelses metsasarvemängija E. Tamme ja muusikateadlase S. Milovski biograafiat. Venekeelses väljaandes puuduvad omakorda heliloojad J. Rääts (tema küll nooruse tõttu), I. Sepp ja E. Võrk. Nende kahe ühtse kaanekujundusega raamatuga pandi tõhus alus eesti muusikategelaste elulugude uurimisele ja tutvustamisele.

Ajal, kui meie biograafialeksikonide väljaandmine edenes visalt, ilmusid 1964. a. pisut ootamatus väljaandes - "Kauamängivate heliplaatide kataloogis" (131) - 50 eesti helilooja elulood. Tähestikuliselt reastatud ning fotoga varustatud biograafiad on koostatud latusalt, kuid sünni- ja surmadaatumite osas puudulikult.

1966. a. ilmus osast meie loomingulisest intelligentsist esimene kodumaine sõjajärgne emakeelne puhtatüüpline biograafialeksikon "Eesti heliloojad ja muusikateadlased" (55). See leksikon algab ulatusliku ülevaateartikliga meie muusikaajaloost. Teatmeteoses seisavad kesksel kohal Heliloojate Liidu liikmete elulood. Teistest muusikainimestest käsitleti vaid neid, kellele kuulus eriline koht meie kultuuriloos. Leksikoni 89-st alfabeetiliselt järjestatud ja fotodega il-

lustreeritud biograafiast figureeris 63 seni kõige täiuslikumas, 1960.a. muusikaraamatus (välja jäid dirigent S. Prohhorov ja helilooja I. Sepp). Teatmeteose elu- ja loomingulooline andmestik viidi 1. märtsini 1966.

Biograafilise uurimistöö kogemuste nappus oli põhjuseks, miks arvustus suhtus sellesse teatmikku karmilt. Nii näiteks heideti ette puudulikkust isikute valikus (vt. 419). Leksikonist ei leia tihtipeale neidki, keda raamatu sissejuhatustes tunnustavalt ära märgiti. Samas loetletakse eesti muusikaajaloost kümnekond väljapaistvat nime, keda tingimata pidanuks võtma teatmeteosesse. Ei oldud rahul vormistusliku ebaühtluse, bibliograafiliste möödalaskmiste, rohkete faktivigadega jms. Teos võinuks üldse sisutihedam olla. H. Joonuks taunis muusikaleksikoni pealiskaudsust ja ebajärjekindlust isikute sünnikohtade esitamisel, kusjuures A. Oit on jäetud hoopis kodukohata (vt. 399). Kordamata tehtud kriitikat, tutvustatagu teistegi arvustajate vaateid (vt. 521). Leksikonis valitseb näiteks järjekindlusetus heliteoste tekstide märkimisel, biograafiatel puudub ühtlane ülesehitus, ei hinnata vääriliselt A. Kasemetsa muusikaajaloolist tegevust, olulugude tähestikulises reastuses on H. Aumere ja E. Arro ära vahetatud jne. Neist arvukaist ja sageli piinlikest, põhiliselt toimetamisalastest puudustest hoolimata leevendas leksikon pisut omaaegset teatmekirjanduse vaegust. Pealegi saaks edaspidises töös tehtud vigu vältida. Tunduvalt oleks näiteks vaja laiendada muusikaleksikoni võetavate isikute ringi, eriti interpretide osas.

Nii sisuliselt kui vormistuslikult on eeskujulik 1976. a. valminud väga põhjalik käsikiri "111 eesti heliloojat ja muusikateadlast" (352). Selles antakse isegi vokaalteoste sõnade autorite nimed, loetletakse üksikasjaliselt väikevorm koos loomisaastatega ja esitatakse andmed ilmunud nootidest ning heliplaatidest jm.

Rikkalikku eluloolist andmestikku muusikainimestest andis ajakirjas "Kultuur ja Elu" aastail 1977-1986 V. Ojakäärü artiklite sari "ABC" (1).

1989.a. trükki läinud "Eesti muusika biograafilise leksikoni" sünnikohaks on ENE toimetis. Peensusteni välja töötä-

tud skeemi alusel koostatud biograafiad sisaldavad faktirohket elu- ja loominguloolist andmestikku 699 eesti muusikategelasest. Isikute foto kõrval avaldatakse ka portreid kunstilises teostuses ja isegi hauamonumentide ülevõtteid. Muusikaleksikoni, mille koostamisse ja viimistlemisse kaasati Eesti parimad sellealased jõud, toimetajaks on E. Eelhein. Kõigi biograafiate lõpus on avatud autorite nimed.

Belgradi ja Novi Sadi eestlasest professor, pianist A. Valdma vahendusel jõuavad meie muusikainimesed ka maailma eluloolistesse teatmeteostesse. Rahvusvahelise Biograafika Assotsiatsiooni Euroopa muusikaala peadirektorina soovitas ta "Who's who" leksikoni 15 eestlast.

3.1.12. Teatri- ja filmitegelased

Ka teatriga seotud inimestest, esmajoones näitlejatest on juba baltisakslased koostanud eluloolise kallakuga teatmeteoseid (237).

Kaasajast märgitagu 1963. a. ilmumist alustanud teatrialast jätkväljaannet, kus tehakse kokkuvõtteid möödunud hooajast. Nimetatud sarja esikteoses "Teatrimärkmeid 1961/62" (274, lk. 151-158) seati sisse biograafiline teatmeosa lahkunute mälestuseks, kus on 1962. a. surnud 9 teatritegelase elulood, õigemini nekroloogid. Need anti sellises järjekorras: P. Nigula, E. Raa, O. Raukas, K. Vaha, M. Hellam, J. Viilup, A. Kütt, E. Vrabets, A. Krutšinina. Raamatu biograafilise osa väljaandmise jätkamine oleks viinud aja jooksul väärtusliku andmekogu tekkimiseni. Kahjuks ei sisaldanud kolm järgmist väljaannet üldse sellist teatmeosa. Ehkki 1969. a. ilmunud raamatus "Teatrimärkmik 1965-1967" (275) taastati pealkirjaliselt teatriinimeste mälestamise rubriik, ei sisalda see enam nekrolooge, vaid üksnes lahkunute nimesid, elukutseid ja sünni- ning surmadaatumeid. Siitpeale välja antud uutes teatmikes on igas keskmiselt kümnekonna (enamasti tähestikuliselt reastatud) kunagise teatritegelase nimed. Nende hulgas on endisi balletitantsijaid, draamanäit-

lejaid, kriitikuid, lavastajaid, ooperi- ja operetisolistide, teatrikooride ja -orkestrite dirigente ning liikmeid jt. Kõigest hoolimata jääb neile teostele suur elulooline väärtus, kuna seal leidub mälestusi ja uurimuslikke kirjutisi eesti näitlejatest, lavastajatest, draamakirjanikest jt. teatrilala tegelastest. Peale selle on neis väljaannetes kutseliste teatrite kunstiliste koosseisude nimekirjad, Eesti Teatriliitu tutvustavaid materjale, teatrielu kroonikat, andmeid uuslavastustest jms.

Juhtides tähelepanu kunstide omavahelise lähenemise tendentsile, märkis N. Andresen, et EKBL-is (58) on leidnud kohta ka mitmed teatriinimesed (vt. 368, lk. 168).

Parema puudumisel tuleb praegu rahulduda eespool kirjeldatud trükiste kõrval eesti sõna- ja muusikalavastuste ajalugu käsitlevate mitmesuguste (tihti tugevalt eluloolise sisuga) teostega.

Taoliste trükiste väljaandmine seostub tavaliselt juubelitega. Nii oli see 1970.a., kui Tartu teatri 100. sünnipäeva tähistati kahe (eesti- ja venekeelse) brošüüriga "'Vanemuine" täna ja eile" (291; 313). Juubilari koosseisu registreerinud rohkete nimetike kõrval on selles suuremat tähelepanu pööratud aunimetusega "teeneline" pärjatud isikutele. Abielupaar K. Irdi ja E. Kaidu kõrval oli neid 20. Viimased on reastatud tähestikuliselt, varustatud portreefoto ja üsna pika osatäitmiste loeteluga.

1971. a. ilmus väljaanne "'Vanemuise" ballett" (292) koos biograafilise lisaga 33 balletitantsijast. See sisaldab eesti, saksa ja vene keeles andmeid koreograafilise ettevalmistuse, "Vanemuisesse" tuleku ja tähtsamate osatäitmiste kohta.

Kõnesolevat teemat käsitlevate elulooliste teoste hulgas võib julgesti kesksele kohale paigutada 1981. a. trükitud "'Estonia" lauluteatri rajajaid" (100). Selle tähtsa kultuuriasutuse 75. juubelile pühendatud sissejuhatava artikli järel on 41 mõnелеheküljelist loomingulist biograafiat. Need hõlmavad kronoloogiliselt meie sajandi esimesest kümnendist kuni II maailmasõjani teatriellu astunud selliseid kuulsaid nimesid nagu "Estonia" muusikajuhid ja dirigendid O. Hermann,

R. Kull, A. Kapp, J. Aavik ning ooperi- ja operetisolistid E. Uuli, P. Pinna, B. Kuuskemaa, A. ja G. Sällik, O. Mikk-Krull, B. Hansen jt. Sama juubeli puhul anti 1981. a. välja eesti-, inglisi- ja venekeelse tekstiga lustakas šaržiraamat "Naera, pajats!" (188), milles tuuakse ära ka 41 eestoonlase eluaastad ja amet.

1972. a. ilmumist alustanud iga-aastane filmograafiline teatmik "Tallinnfilm" (261) on asendamatuks käsiraamatuks eesti filmirežissööride ja näitlejate biograafiate uurimisel. Neis väljaannetes tutvustatakse eeskätt antud aastal debüteerinud dokumentaal-, multi- ja mängufilmide režissööre, samuti filminäitlejaid. Andmerohked elulood jutustavad eesti filmirežissööride ja -näitlejate tööst kohalikes, aga ka teiste liiduvabariikide filmistuudiotest vändatud linateoste valmimisel.

Tegeldakse rahvusvahelise, kuid eestikeskse kinoleksikoni koostamisega. Seni pole A. Ermeli vormistatud märksõnastikust kaugemale jõutud.

Mõtte näitlejate biograafialeksikoni vajalikkusest ütlesid välja juba 1976. a. E. Jansen ja O. Kuningas (vt. 422, lk. 695). See soov on nüüd täitumas. Paar aastat tagasi alustas ENE toimetuse ülesandel U. Ussisoo "Eesti teatri biograafilise leksikoni" märksõnastiku koostamist. Mineviku ja tänapäeva nimekate näitekunsti tegelaste elulugude kirjutamisele asuti Eesti Teatriliidu eestvedamisel 1988. a. Kavatsuste kohaselt valmib käsikiri 1991. a. Seda koostatakse kõigis Eesti teatrites jm. poollesaja kaasautori osavõtul. Leksikoni toimetab Eesti Draamateatri kirjandusala juhataja K. Haan. Lähemail aastail 50-autoripoognalises mahus ilmuv illustreeritud teatmeteos töötab oma 2300 biograafiaga kujuneda meie viimase aja leksikonidest mahukaimaks.

3.1.13. Revolutsionärid

Tänapäeva eesti elulooliste teatmeteoste hulgas moodustavad omaette valdkonna revolutsionääride biograafialeksikonid. Kuigi kutselisuse põhimõte nende inimeste puhul on mõnevõrra

tinglik, olgu neid käsitlev elulooline teatmekirjandus esitatud just siin.

Sellesisulise kirjanduse hulgast olgu esmalt nimetatud K. Martinsoni koostatud kaht lühielulugudega varustatud mälestusteost. 1958. a. trükitud raamat "Karastumine" (127) esitab koos autogrammide, fotode ja biograafiliste andmetega 32 isikult mälestusi Eesti noorsoo revolutsioonilisest liikumisest. 1962. a. lugejani jõudnud fotodega illustreeritud teos "Trellide taga" (280, lk. 675-690) meie poliitvangidest sisaldab 16-leheküljelise iseseisva eluloolise teatmeosa, kus andmestik 40 revolutsionääri kohta on antud perekonnanimede tähestikulisest järjekorras. Kuna mõlemas väljaandes on rõhk mälestustel, siis jääb nappide teadetega lühibiograafiatele vaid teisejärguline osa.

EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudi avaldatuna ilmus 1962. a. esimene köide biograafilistest artiklitest koosnenud sariväljaandest "Revolutsiooni lipukandjad" (233), mis ilmus täiendatult 1964. a. ka venekeelsena (314). Esikteosele lisandus 1972. a. teine (234) ja 1978. a. kolmas (235) köide. Neis leiduvad iga raamatu piires tähestikuliselt järjestatult kokku 159 manalasse varisenud isiku elulood ühes fotodega. Selle sarja biograafiate kaudu saab teateid töölislüükmise algusest ja pahempoolsete ideede tekkest Eestis alates juba 1872. a. streigist Narva Kreenholmi manufaktuuris. Mainitud sariväljaanne on hinnatav ajalooallikana ka 1905.-1907. ja 1917. a. revolutsioonisündmuste, samuti Kodusõja, Eestimaa Tööraha Kommuni, põrandaaluse parteitöö, 1924. a. 1. detsembri mässukatse, 1940. a. juunipöörde, Suure Isamaasõja ning sellele järgnenud taastamistöö jm. uurimisel.

Revolutsionääride elulugude raamatutele kirjutati mitmeid arvustusi. Esimese köite puhul avaldas K. Martinson kahetust teatmeteosele vajalike allikaviidete puudumise üle (vt. 439). Seda lünka järgnevates väljaannetes ei esine. Teise köite paljude faktivigade kõrval juhtis K. Siilivask tähelepanu vajadusele ühtlustada elulugusid nii sisuliselt kui vormiliselt ja vältida üldtuntud sündmuste korduvat refereerimist (vt. 486). Samas on juttu D. Uljanovi revolutsioonilise tegevuse ülehindamisest Tartu perioodil ja Suures Isa-

maasõjas silmapaistnud nõukogude sõjamehe M. Pasternaki biograafia sobimatusest kõnesolevasse väljaandesse. L. Raid on seisukohal, et revolutsionääride teist raamatut mitmekesistab paljude autorite kaasatõmbamine, mis kaaluvat üles isegi kõik artiklite ühtlustamisraskused (vt. 476). Kolmanda köitega seoses märkis A. Pähklmägi, et M. Kitsingu ja H.-M. Raesaare fotod on eksikombel ära vahetatud (vt. 471). Arvustaja pole rahul ka sellega, et ei eristata rinnamärke medalitest ega kasutada viimaste puhul täpseid eestikeelseid vasteid. L. Raidi arvates suurendas kolmanda elulugude kogumiku sisutihedust ja emotsionaalset mõjujõudu ajaloolaste kõrval revolutsiooniveteranide D. Kuzmini ning O. Lauristini autoriteks olek (vt. 475).

Revolutsionääride biograafiate kolme raamatu ilmumise järel võib teha veel mõned märkused. Näiteks häirib lugejat elulookirjelduste ühtlusetus sünni- ja surmaga seotud andmestiku osas. Esimeses ja kolmandas köites antakse isikute sünnikoht paralleelselt omaaegse ja tänapäevase administratiiv-territoriaalse jaotuse järgi. Teises köites piirdatakse üksnes endiste haldusüksustega. Kaasaegsete administratiivüksuste alatas muutuvad piirid teevad taolise dubleerimise vajaduse üldse küsitavaks. Järjekindlusetus avaldub ka revolutsioonitegelaste sünnikohtade esitamisel. Seda tehakse kas talu, küla või valla täpsusega. Mõned biograafiad kolmandas köites katkevad ootamatult mitu aastat enne sündmustiku jõudmist isiku elutee lõppu. Isegi surma fakt tuleb üles otsida mujalt (portreefoto juurest). Nii ebameeldiv kui selle kirjeldamine ka pole, ei tohiks teaduslikus väljaandes vaikides mööda minna isikukultuse perioodil Nõukogude Liidus ebaseaduslikult repressseeritud eesti kommunistide traagilisest saatusest. Selles suhtes on kõik omal kohal veel biograafiate teises köites.

Revolutsioonitegelaste suhtes on eluloolise väärtusega mitmed nimestikud (166; 334) ning paaris eesti perioodilises väljaandes ilmunud tähtpäevade rubriigid (283; 284).

Omapärase valiku revolutsionääride elulugudest annab 1981. a. ilmunud kodu-uuri ajate artiklikogumik "Pärnu linnas ja rajoonis" (221). E. Vingissar, põhiliselt aga L. Soovik on koostanud selle juurde kuuluva perfokaartide mapi viiele

kaardile 90 tähestikuliselt järjestatud lühibiograafiat. Need konspektiivsed kutsealase ja ühtlasi piirkondliku kallakuga elulood on varustatud ka allikaviidetega.

3.1.14. Sõjaväelased

1931. a. ilmus Tallinnas juubeliväljaanne "Kõrgem sõjakool" (158), mis annab üksikasjalise ülevaate kõrgemate ohvitseride ettevalmistusest Eesti Vabariigis. Selle kõrval leidub biograafilisi andmeid ja fotosid sõjakooli õppejõudude, viie lennu kokku 102 ning Poola ja Soome sõjakoolide kolme kasvandiku kohta. Kooli lõpetanute lühielulood on lennusesiselt reastatud tähestikuliselt, sisaldades isiku nime kõrval tema aukraadi, sünniaja ja -koha, sõjaväelise karjääri ning teenete iseloomustuse.

Eesti Vabariigi eest peetud sõjast (1918-1920) osavõtnustest annab teatava pildi aastail 1929-1935 koostatud suureformaadiline leksikon "Eesti Vabadusristi kavalerid" (86). Kriitpaberile trükitud mahuka luksusväljaande lehekülgedele suudeti koondada 2078 Vabadusristi kavalerist 1343 isiku biograafiad ja fotod. Lisaks Vabadussõja sündmustele sisaldavad elulood teateid ka Vene-Jaapani sõja (1904-1905) ning Esimese maailmasõja kohta ja annavad hulgaliselt muud objektiivset biograafilist infot.

Elulooliselt on olulised veel mitmed nimestikulisel väljaanded üksikutest Eesti sõjaväeosadest. Nendeks on näiteks 1. polgu isikkoosseisu (155) ja Vabadussõjas langenud 9. polgu sõjaväelasi (76, lk. 244-252) registreerinud trükised.

Punaarmee ridades Kodusõjast osavõtnutele on pühendatud 1964. a. ilmunud EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudi koostatud elulooliste artiklite kogumik "Nad kaitsesid nõukogude võimu" (187). Biograafilisele teatmeteosele mõnevõrra tavatu pealkirjaga raamatus leiduvad 36 sõjaväelase alfabeetiliselt reastatud elulood koos fotodega. Nende hulgas on mitme rahvuse esindajaid. Isikute valikus kuulub äga esikoht eestlastest Punaarmee komandöridele ja komissaridele, kes

võitlesid Kodusõja rinnetel Eestis, Lätis, Ukrainas, Venemaal jm. Selles biograafiate kogumikus esinevad taolised isikud nagu A. Kork, A. Kukk, P. Leasimir, A. Ludri, J. Paldre jt. Nimetatud biograafialeksikon on seda hinnatavam, et isikukultuse ajajärgul olid paljud neist sõjaväelastest represseeritud või ebasoosingus. Nii avanes esmakordselt võimalus sedavõrd ulatuslikult tutvuda Kodusõjas silma paistnud ja Eestiga seotud tuntud punaväelastega. Raamatu lõpus paikneb mitte väga hoolikalt viimistletud artikkel eestlaste kangelaslikkusest Kodusõjas. See sisaldab kirjeldusi 31 eestlase sõjajuhtumustest, mille eest neid autasustati Punalipu ordeniga. Teose lõppu lisatud viited elulugude koostamisel kasutatud allikmaterjalidele on teretulnud. Sel puhul märkis aga arvustaja, et mõnede biograafiate (V. Mägi, A. Perenson jt.) kirjutamisel pole kahjuks tuginetud paljudele olulistele teadaolevatele faktidele (vt. 530).

Algselt kavandati see teatmik nagu "Revolutsiooni lipukandjadki" ilmuma sarjana, aga see ei teostunud.

1977.a. avaldati A. Nugise ja O. Poletajevi koostatuna Kodusõjas Punalipu ordeniga autasustatud eesti sõjaväelastele pühendatud teos "Огненные годы" (323). See sisaldab suuremal või vähemal määral eluloolisi andmeid kokku 96 ordeni kavaleri (nende hulgas üks naine - J. Koidu) kohta. Kahjuks pole raamatul biograafialeksikonile omast ülesehitust, mis takistab selle kasutamist teatmeteosena. Ei ole toetuda ka isikunimede registrile.

A. Pähklimägi loeb teose suureks väärtuseks ligi 30 sõjamehe esmakordset meenutamist trükkisõnas. Tervelt 74 ordenikandja osas oodanuks arvustaja märksa sisutihedamaid ülevaateid (vt. 470). V. Vare goovis samuti näha raamatus terviklikumat esituslaadi, see tähendab tuntud ja vähem tuntud sõjaväelaste võrdsemat käsitlemist (vt. 515).

1965.a. asuti Suures Isamaasõjas Nõukogude Liidu kangela-se nimetuse pälvinud eestlaste, samuti Eestis peetud lahingutes sama autasu saanud teiste rahvuste esindajate elulugude koostamisele. Siis valmis Eesti Riigiarhiivis mapp 36 Nõukogude Liidu kangelase fotode ja lahingutee lühikese kirjeldusega. Kangelaste väljaselgitamise tööd tehti edasi ja

selle tulemusena valmis 1978. a. samuti fotodega varustatud biograafialeksikon "Sõjasangarid" (254) Eestiga ühenduses seisnud Nõukogude Liidu kangelastest. Selle autoriteks olid ajaloolased, ajakirjanikud, arhiivitöötajad ja endised rindemehed. Teatmikis on kokku 245 tähestikuliselt järjestatud elulugu, millest 12 (4,9%) kuuluvad eestlastele või Eestis sündinud kangelastele. Need olid A. Allik, I. Bašmanov, H. Hindreus, L. Kullman, J. Kunder, L. Kurist, J. Laar, N. Matjašin, A. Meri, A. Pappel, E. Puusepp ja A. Repson. Nende hulgast puudub E. Täht. Tema keeruline elukäik nõuaks samuti tähelepanu. Ühes ajaleheartiklis vihjati leksikonist välja jäänud Nõukogude Liidu kangelasele, lennur A. Viljamsonile, kelle isa oli rahvuselt eestlane (vt. 464). Üeldu on maksev ka tankist S. Miti kohta (vt. 427). Teatmeteoses leidub kõigi väeliikide esindajate, samuti luurajate ja partisanide biograafiaid, aille keskmes on kangelase nimetuse omistamisele aluseks olnud sõjasündmustik.

Selles biograafiateatmikis häirivad lüngad kangelaste sünni- ja surmadaatumeis. Nii mahukas ja nimerohke raamat pidanuks olema tingimata varustatud isiku- ja kohanime re-gistriga. See tõstnuks leksikoni kaalu sõjaajaloo käsiraama-tuna. H.-A. Lebbin loeb otstarbekaks laiendada kangelaste bio-graafiliste andmete esitamist ka nende elu sellele perioodile, mil nad lahkusid sõjaväeteenistusest (vt. 424). Sama arvustaja peab vajalikuks teatmiku tõlkimist vene keelde ja iga eluloo autori avalikustamist. Retsensent väljendab lootust, et käesoleva raamatuga 162-lt 245-le tõusnud Eestiga seotud teadaolevate Nõukogude Liidu kangelaste arv suureneb tulevikus veelgi.

Suures Isamaasõjas Nõukogude Liidu kangelaseks saanud eestlaste või Eestis sündinute kohta kirjutas V. Pilt 1984. a. raamatu "Kolmteist kangelast" (142). Neist on üht-teist ilmunud vene keeleski (339).

Kaasajal on kogu kõne all olnud biograafiline uurimistöö koondunud Eesti Akadeemilise Sõjaajaloo Seltsi tegevusvälja (vt. 394).

3.1.15. Meremehed

1938. a. ilmus biograafilise teatmeosaga "Ülevaade Eesti merekoolidest 1864-1935" (303, lk. 101-203). Seitsme Eesti ja ühe Läti (Heinaste) merekooli ajaloo kõrval esitatakse raamatu esimeses osas arvukalt ka merendustegelaste fotodega varustatud elulugusid. Teine osa annab tähestikuliselt ning illustreeritult 307 kapteni ja tüürimehe lühibiograafiad. Iga elulugu koosneb mõnest napist teatest - isiku nimi, sünni- ja surmaaeg, kutsehariduse käik, töökohad. Ajavahemikus 1850-1910 sündinud meremeeste biograafiates vilksatab andmeid õpingutest Kuressaare, Käsmu, Narva, Paldiski, Pärnu ja Tallinna merekoolis. Teadmisi käidi nõutamas ka Tsaari-Venemaal ja välismaalgi. Eesti meremehed on lähi- ja kaugsõidu korras era- või riigiteenistuses kauba-, reisi- ning sõjalaevadel seilanud kõikidel ookeanidel ja külastanud kõiki mandreid. Elulood toovad lugejani paljude Eesti laevade nimed ja tähtsamaid lehekülgi meresõidu minevikust. Kõik see teeb raamatu hinnatavaks.

3.1.16. Põllumehed

1920-ndatel aastatel Eestis korraldatud põllumajanduslike võistluste käigus tekkis mõte koondada neist osavõtnud tublimate talude kirjeldused ühisesse väljaandesse. Sinna otsustati võtta ka võistlustest eemale jäänud, kuid eeskuju väärinud talusid. Nii valmis 1928.a. raamat "Paremad talud Eestis" (209), kus tutvustati meie 9 maakonna (Petseri- ja Valgamaa pole esindatud) kokku 39 edenenumat talu. Koos üksikajaliste majanduslike näitajate iseloomustamisega toodi ka mitmesugust fotomaterjali ja põllumeeste elulugusid. Teos oli muuseas mõeldud käsiraamatuks põllutöökoolide õpilastele, aitamaks neid harjutustalude valikul.

Peaaegu kõigi Eesti põllutöökoolide mitmete juubelite puhul on koostatud mälestusteoseid. Suuremal või vähemal mää-

ral pakuvad need biograafilist huvi. Erilise väärtusega on näiteks 1931. a. ilmunud "Kuremaa kontrollassistentide kool 1921-1931" (151, lk. 52-74). Selles leidub aastail 1923-1930 mainitud kooli 8 lennu lõpetajate ja 1924. a. kursuslaste kokku 239 lühielulugu. Üle Eesti Kuremaale tulnud õppurid on lendude ja kursuste piires nummerdatud, kuid kahjuks mitte alfabeetiliselt reastatud. Iga noore spetsialisti nime, sünniaasta ning -koha (enamasti maakonna ja valla täpsusega) kõrval saab teada tema senise haridus- ning ametitee. Agaramate kontrollassistentide puhul on juttu nende ajakirjanduslikust, seltskondlikust vms. tegevusest.

Ka ajavahemikus 1939-1961 anti välja rida lõpetajate albumeid, mis annavad ülevaate Kehtna (141), Kuremaa (152; 153), Olustvere (37; 205) ja Tihemetsa (278) põllumajanduslike kutsekoolide üksikutest lendudest. Lõpetajaid tutvustatakse (kuigi ebaühtlaselt) foto, sünniaja, elukoha ja humoorika iseloomustusega.

1938. a. hilissügisel alustati eeltöid kõiki Eesti vähemalt 10-hektarilisi talusid ja nende omanikke tutvustavate trükiste koostamiseks. Koguti andmeid 8 (Harju, Järva, Pärnu, Tartu, Valga, Viljandi, Viru, Võru) maakonna põllumeeste kohta. Trükivalmis jõuti seada vaid Tartu-, Valga-, Viljandi- ja Võrumaa materjalid. Tegelikult ilmusid ainult kaks teost - 1939.a. "Eesti talundid. Tartumaa" (80) ja 1940. a. "Eesti talundid. Võrumaa" (81). Need monumentaalsed kutsealased ja ühtlasi piirkondlikud biograafiaväljaanded esitavad maakonna ulatuses tähestikuliselt järjestatud valdade (neid oli Tartumaal 43, Võrumaal 26) piires alfabeetiliselt taluomanike nimekirjad. Iga talu kohta püütakse esitada vähemalt viis teadet - valdaja nimi ja talu nimetus, number, kinnistu number ning maa suurus hektarites. Lisaks sellele tuuakse võimaluse piires andmeid ka taluomanike elukäigu, perekonnaliikmete, talundite peamiste majandamissuundade, põllumajandusliku inventari, maakasutuse, võõra tööjõu rakendamise jne. kohta. Tartumaa raamatust tuuakse üle 11 600 talu kirjeldused, kuid ainult ca 3700 peremehest on õnnestunud esitada eluloolisi andmeid. Võrumaa teos on trükilao paigutuselt õnnestumum ja ka teostuselt ühtlasem: kirjelda-

tud talude ja omanike lühibiograafiate arv on enam-vähem võrdne - 2900.

Häirib, et kummaski teoses ei märgita talude külalist kuuluvust ega anta põllumeeste eestistatud nimede kõrval vanu. Kuna käsitletud raamatud ilmusid pärast 1939. a. valdade reformi, siis tulnuks selgitada endise ja uue administratiiv-territoriaalse jaotuse vahekorda. Need Tartu- ja Võrumaa tuhandete põllumeeste, samuti mitmete perekondade, talumajade, koduloomade ja maatööd kujutavate piltidega illustreeritud haruldased teosed on eriti vajalikud agraar-, asustus- ja kohajaloolastele.

3.1.17. Majandustegelased

Mitmesuguste majanduslike organisatsioonide juubeliväljaannetes esineb tihti biograafilisi andmeid. Olgu selle näiteks 1932. a. ilmunud "Tallinna Kaupmeeste Selts 1917-1932" (256, lk. 49-186). Võrdlemisi lühikese aja jooksul koostatud trükitehniliselt laitmatu väljaandes on pealinna 127 ärimehe tähestikuliselt korrastatud ja fotoga varustatud elulood ning seltsi 147 elava ja 28 surnud liikme nimekiri. Eesti ärimeeste organisatsioonide, eriti aga sise- ja väliskaubanduse uurimisel on sellisel teosel vähemalt illustreeriva materjali väärtus.

Majandusliku kallakuga teatmeteostest on sisukamad puhtatüübilised biograafialeksikonid.

Kaubandus-tööstuskoja eestvõttel alustati 1936.a. sügisel leksikoni "Eesti majandustegelased" (66) koostamist, millega jõuti lõpule 1938.a. Nagu selgub teatmeteose eessõnast, võeti sellesse Eesti kaubanduse, laevanduse, panganduse, ühistegevuse, põllu- ja riigimajanduse ca 12 000 esindaja hulgast üle 1000 põhiliselt kaasaegse isiku. Nende elulood valmisid 12-punktilise ankeedi põhjal. Biograafiline materjal koguti asjaosalistelt vahetute kontaktide ja ka kirja teel. Kasutati veel mitmesuguseid majandusloolise sisuga väljaandeid. See fotodega varustatud biograafialeksikon on väärtus-

lik käsiraamat käesoleva sajandi esimese poole Eesti majanduselu jälgimisel.

Sisukas on ka aastatel 1937-1939 kaasaegsetest koostatud "Eesti majanduselu leksikon" (65). Kogenud toimetaja A. Leetmaa võttis sinna sel ajal tegutsenud ligi 1300 käsitöölise ning kesk- ja väiketöösturi elulood. Biograafiatesse koondatud andmestik võimaldab pilku heita ka käsitletavast ajast tahapoole. Nii näiteks on mõnegi käsitöölise puhul märgitud ka vanema põlvkonna meistri nimi, kellelt amet õpitud. Hoolimata teose sissejuhatavas osas antud lubadusest hoiduda hinnangutest ja piirduda vaid objektiivse eluloolise andmestikuga, on biograafiad kohati üsna reklaamihõngulised. Külalaps nõudnuks see teatmeteos rohkem kui mõni teine kohanime ja kindlasti ka majanduslike tegevusalade registrit. Need aitaksid orienteeruda leksikonis esinevate isikute ametialades ja -oskustes.

Taolistel leksikonidel oli omal ajal eelkõige praktiline väärtus, mis seisnes ettevõtjate ning käsitöölise esitlemises nende töö ja kaupade tellijaile ning tarbijaile.

3.1.18. Käsitöölised

Aastail 1975-1976 seadis A. Kaasik Eesti Pimedate Ühingu 25. aastapäevaks kokku mõnevõrra pika ja vanamoelise pealikirjaga omapärase käsikirjalise biograafialeksikoni "Eesti pimedate tegevuse aktiivsete organiseerijate ja väljapaistvate pimedate lühielulood" (348). See sisaldab pimedate käsitööalade (harja-, mati-, pintsli-, vitsatöö jt.) viljelejate ning nende eluga seotud kokku 64 fotoga varustatud ja alfabeetiliselt reastatud isiku biograafiad.

Välja on jäänud mitmed erandliku saatusega andekad pimedad käsitöölised nagu E. Hallap, A. Kriisk, T. Luks, J. Mikhelson, T. Peterson, J. Rahamägi, H. Sepp, A. Udrik jt. Ei ole ka paljude eesti tuntud hoolekandetegelaste, silmaarstide, tüflopedagoogide ja pimedate kultuuritegelaste elulugusid. Leksikoni andmestiku rikastamiseks võinuks see biograa-

filiste teadetega üheskoos tutvustada ka pimedate käsitööliste mitmesuguste eluvaldkondade nagu organisatsioonide, kooperatiivartellide, õpetootmiskombinaatide, hariduse, spordi, taidluse, trükiasjanduse, raamatukogude, silmaarstiteaduse, hoolekande, tüflotehnika jne. ajalugu. Sellistena jäävad biograafiad aga sisuvaesteks. Niisuguselgi kujul on meil tegemist Eesti pimedaid käsitöölisi ja neile lähedaste elualade esindajaid tutvustava ainulaadse materjaliga. Sellele pakub rohket lisa Eesti Pimedate Muuseumi personaalia kogu.

3.1.19. Vaimulikud

Baltisaksa biograafid on teinud suurt tööd Eestis elanud ja tegutsenud katoliku ning luteri usu vaimulikkonna elulugude jäädvustamisel.

Eestimaa kubermangu (Harju-, Järva-, Lääne- ja Virumaa) kirikutele ning jutlustajatele on pühendatud 1849. a. trükitud H. R. Pauckeri teatmik "Ehstlands Geistlichkeit" (212). Tema poeg E.P.H. Paucker avaldas 1885. a. sellele raamatule lisa "Ehstlands Kirchen und Prediger seit 1848" (211).

Liivimaa kubermangu (sealhulgas Pärnu-, Saare-, Tartu-, Viljandi- ja Võrumaa) vaimulikkonna analoogilisteks eluloolisteks teatmeteosteks on ajavahemikus 1843-1852 avaldatud K. E. Napiersky neljaköiteline leksikon "Beiträge zur Geschichte der Kirchen und Prediger in Livland" (190). Sellele koostas A.W. Keussler 1877.a. täiendusköite "Dr. Napiersky's Beiträge zur Geschichte der Kirchen und Prediger" (135). Liivimaa vanemat vaimulikkonda on uurinud L. Arbusow sen., kes vormistas sellealase töö tulemused 1904. a. ilmunud raamatus "Livlands Geistlichkeit vom Ende des 12. bis ins 16. Jahrhundert" (16).

On teisigi faktirohkeid saksakeelseid biograafialeksikone baltisaksa teoloogide kohta üldse (169), aga ka endise Liivimaa kubermangu (103) ja eraldi Saaremaa (243) osas.

Eluloolise kallakuga trükiseid ja käsikirju on koostatud ka eesti keeles. Nii andis "Eesti Postimehe Missioni-Leht"

selle sajandi algul teavet misjonäridest (184). Vaimulikkonda tutvustavaks väljaandeks on ka 1939. a. avaldatud "Eesti evangeeliumi luteriusu kirikud" (47). Selle abil saab täiendada kõigi Eesti luteri usu koguduste kirikuõpetajate nimekirju 60-70 aasta ulatuses, s.o. A.W. Keussleri ja E.P.H. Pauckeri leksikonidest lahutava aja kohta.

On ka trükiseid, mis registreerivad Eesti luteri usu kiriku ametikandjaid kodumaal 1934. (48), 1943. (46) ja 1986. a. (50) ning paguluses 1980. (34) ja 1983.a. (35) seisuga.

1956. a. pandi alus Eesti evangeelse luteri usu kiriku aastaraamatute (45) väljaandmisele ja seda jätkati 1982. a. (49). Paljud juubeliartiklid ja nekroloogid toovad seal illustreeritult kaasaegsete ning kunagiste kirikuõpetajate biograafiaid.

Kuni viimase ajani oli rohkem kui sajandi ulatuses Eesti luteri usu vaimulikke käsitlevas eluloolises teatmekirjanduses tühik. Suures osas täitis selle 1988.a. Stockholmis ilmunud rikka biograafilise osaga K. Veemi raamat "Eesti vaba rahvakirik" (293, lk. 385-467). Mainitud trükis sisaldab aastatest 1918-1988 tervelt 575 nummerdatud ning tähestikuliselt järjestatud kodu- ja välismaise eesti kirikuõpetaja elulood. Need ajaraamid pole väga ranged, sest sinna mahuvad isegi mõned eelmisel sajandil ametisse astunud vaimulikud. Välis-eesti evangeelse luteri usu kiriku peapiiskop K. Veem on koos oma abilistega teinud ära hiiglasliku uurimistöo. Kodumaal enne 1944. a. töötanud, samuti välismaale siirdunud kirikuõpetajate biograafiad on loomulikult põhjalikud. Kaasaegsete Eesti ametivendade elulood on küll napisõnalised, aga nad on siiski olemas.

XIX saj. keskpaiku vallandus Eestis usuvahetuslik liikumine, mis tõi kaasa eestlaste massilise siirdumise luteri usust õigeusku. Aastatel 1847-1918 töötas õigeusu preestrite ettevalmistamisega tegelnud Riia vaimulik kool ja seminar. Neis õppeasutustes käinud Eestist pärit või Eestisse tööle tulnud 964 kasvandiku biograafiatest on 1920.-1970. aastatel koostatud kahekõiteline käsikirjaline leksikon "Riia Vaimuliku Seminari kasvandike elulood" (358; vt. 523). Ka see biograafiateatmik on ühtlasi oluliseks allikaks kümnete ja kümnete eesti silmapaistvate poliitika- ja kultuuritögelaste elutee jälgimisel.

3.2.0. Harrastusalased biograafialeksikonid

3.2.1. Sportlased (vt. 407)

1937.a. ilmunud "Spordibiograafilise leksikoni" (249, vt. 517), mis hõlmas 1280 eesti sportlase ja sporditegelase elulood, koostamisele andis tõuke Eesti võistkonna edukas esinemine Berliini olümpiamängudel 1936.a. Nähtavasti just selle teatmeteose mõjul tekkis idee samalaadse väljaande kokkuseadmiseks ühe maakonna ulatuses. Nii avaldatud "Eesti spordibiograafilise leksikon. Virumaa 1939" (79) sisaldas 443 atleedi ja aktivisti elulood. 1951.a. ilmus Rootsis biograafilise teatmeosaga "Eesti spordi leksikon" (246). Selles leidub eluloolisi andmeid 42 spordikuulsuse kohta. Kodu- ja välismaal tegutsenud eesti atleetide kireva spordibiograafilise materjali muudab kergesti kasutatavaks isikunimedede register.

Kaasajal on trükitud mitmeid eluloolistest artiklitest koosnevaid väljaandeid suusaspordi (210), samuti raske- (144) ning kergejõustiku (57) jt. alade harrastajatest. Esineb aga ka leksikonliku ülesehitusega trükiseid. Selliseid biograafilise teatmeosaga raamatuid ilmus näiteks 1958. a. kergejõustiklaste (134, lk. 198-215), 1965. a. maletajate (180, lk. 417-517) ja 1970. a. jalgpallurite (118, lk. 264-370) kohta.

Olümpia-aasta 1980 oli eesti harrastusalasele eluloolisele teatmekirjandusele edukas. Siis trükiti neljas keeles (vene, inglise, saksa, prantsuse) biograafialeksikon "Эстонские спортсмены - призеры Олимпийских игр" (315) meie 38 sportlasest, olümpiamängude medalistist.

Veel 1970. a. polnud ENE kõrvale sünenenud ühtki elulugusid sisaldanud eestikeelset erialast entsüklopeediat (vt. 463). 1980. a. toimus siingi nihe paremusele. Avaldati kaks biograafilise teatmeosaga entsüklopeedilist väljaannet. Need käsitlesid aastatel 1896-1976 (206, lk. 425-520) ja aastal 1980 (208, lk. 42-71) toimunud olümpiamänge ning seal kaasa võistelnud sportlasi (nende hulgas oli vastavalt 61 ja 12

eestlast). Kahe nimetatud teatmeteose andmestik liideti 1981. a. ca 2500 (sealhulgas Eestiga seotud 72 sportlase) biograafiaga koondväljaandesse "Olümpiamängud" (207, lk. 537-716).

1996. a. möödub sajand kaasaegsete olümpiamängude korraldamise algusest. Seda tähtpäeva tahetakse meil uue eluloolise olümpiaraamatuga ära märkida. Sportlaste biograafiatega tegelemise on võtnud enda hooleks 1989. a. loodud kirjastus "Olympia".

1989. a. moodustati kooperatiivi "Eesti Spordimaja" juurde peatoimkond meie kaasaegse spordibiograafilise leksikoni väljaandmiseks. Selle, umb. 6000 eluloost koosneva illustreeritud teatmiku toimetajaks on H. Saarmann.

3.2.2. Tuletõrjujad (vt. 410)

Meie eluloolise teatmekirjanduse ajaloo suurima biograafiade arvuga "Eesti tuletõrje leksikon" (83) ilmus 1940. a. See koosneb kahest omavahel sisuliselt seotud osast. Sissejuhatus annab põhjaliku ülevaate poolteisesajandilisest (1788-1940) organiseeritud tuletõrjeliikumise ajaloost Eestis. Käsitluse keskmes on aga paar viimast aastakümnet. Samas antakse 1939. a. aruannete põhjal koostatud Eesti 395 tähestikuliselt järjestatud tuletõrjeühingu lühiajalood. Tutvustatakse rühmadest, kompaniidest, divisjonidest ja brigadidest koosnenud Eesti tuletõrje korpust.

Leksikoni biograafiline osa toob tähestikuliselt lugejani fotodega illustreeritult umb. 3500 teeneka tuletõrjetegelase elulood. Massilise biograafilise andmestiku hulgast saab teateid tuletõrjealase ajakirjanduse väljaandmisest, tuletõrjujate kursustest ning peakoosolekutest, sellealastest kodu- ja välismaistest autasudest, tuletõrjespordist, samuti eesti tuletõrjujate rahvusvahelistest sidemetest.

4.0.0. PIIRKONDLIKUD BIOGRAAFIALEKSIKONID

Raamatuaastal 1935 seati eesmärk välja anda maakondade biograafialeksikone. Kuigi selliste teoste sarja süstemaatilise koostamiseni ei jõutud, viidi mõte peaaegu kogu Eesti ulatuses siiski ellu.

Hiiu-, Muhu- ja Saaremaa elanikest on koostatud kolm leksikoni. 1934. a. ilmus piirkondlik ja ühtlasi kutse- ning harrastusalane "Saare kirjanike ja tegelaste album" (239). Selles on 30 Saare- ja Muhumaaga seotud nii algajat kui ka tunnustatud literaati. Kõiki neid tutvustatakse perekonnanimede alfabeedis eluloo, foto ja loomingu näidise kaudu. Mõnede kohalooliste trükiste (240, lk. 115-135; 297) põhjal võib öelda, et kõnesolnud leksikoni isikute valik võinuks avaram olla. Ka teose biograafiline ja ilukirjanduslik tase jätab soovida.

On tähelepanuväärne, et Saaremaa ühe väikese (207,6 km²) kihelkonna inimestest loodi teatmik "Valjala avalikuelu tegelased kuni suveni 1935" (287). Selle saatesõnas räägitakse teose koostamisloost, kihelkonna asendist ja piiridest. Samas tutvustatakse leksikoni võetud isikute hariduslikku koosseisu ja kehtinud valiku põhimõtteid. Kirjeldatud väljaanne tahab oma 100 vanuseliselt järjestatud tegelase mõnevõrra kesiste, sünniaegu mitte sisaldavate elulugudega olla ühtlasi teejuhiks kohaliku ajaloo tundmaõppimisel.

1938.a. tuli raamatuturule Hiiu-, Muhu- ja Saaremaa kaas-aegset tegelaskonda hõlmav, fotodega varustatud, mitte eriti heatasemeline "Eesti saarte sotsiaaloostik ja tegelased" (78). See tutvustab esmalt saarte majandus-, haridus-, kultuuri- ja seltsielu ning esitab siis Kuressaare linna, Saaremaa 11 ning Hiiumaa 4 valla, seejärel aga Muhu saare ja Sõrve poolsaare kokku üle 200 nimeka isiku biograafiad. Iga administratiivse üksuse käsitus algab koduloolise kirjeldusega.

Leksikonis ei saa nõustuda järgnevaga: a) teatmeteoses esitatud valdade hulk ei küüni tegelikkuses eksisteerinud arvuni; b) pole vastuvõetav Sõrve poolsaare eraldamine muust Saaremaast; c) elulood kipuvad olema liiga üldsõnalised ja nende järjestamine pole tähestikuline.

H. Mugasto-Johani ei olnud rahul leksikoniga sisukorra puudumise, portreefotode sihitu paigutuse ja elulugude süsteemitu ülesehituse tõttu (vt. 446, lk. 28). A. Palmi iseloomustuse kohaselt oli nimetatud teose koostajatel rohkem head tahet kui võimeid ja võimalusi (vt. 459, lk. 401). Koostamise ajal oli väljaande kohalooline väärtus tagasihoidlik, aastate möödudes see aga kasvab.

Raamatu aasta vaimus koostatud esimene maakondlike tegelaste biograafiaid sisaldanud väljaanne "Sakalamaa elu" (241) ilmus A. Leetmaa koostatuna 1936. a. Selles on maakond jagatud põhiliselt kihelkondade järgi 12 piirkonnaks. Tutvustatakse iga regiooni majanduslikku, hariduslikku ja kultuurilist tegevust ning selles osalenute elulugusid. Need (arvult 288) on koos fotodega koondatud piirkonniti, enamasti tähestikuliselt korrastatud biograafilisse teatmeossa. Linnade, suuremate asulate ja paljude valdade tegelaste elulood esitatakse aga hoopis kutsealade (kaubandus, käsitöö, tööstus jne.) järgi. Seega on teose biograafiate arv esitatud numbrist tunduvalt suurem. Elu- ja kohaloolise ainese suhteliselt heatasemeline esitus moodustab Viljandimaa raamatu tugeva külje. Ka arvustus on teose hea sõnaga ära märkinud (vt. 429). Ometi nõudnuks piirkondlik biograafiline teatmeteos läbimõeldumat ülesehitust. Kasvõi nii, et reastada alfabeetiliselt Viljandimaa kõik vallad ja muud haldusüksused ning nende juurde kuuluvad elulood. Praegusel kujul on raamat siiski ebaühtlane ja ülevaatlik ning Viljandimaa olude mittetundjale raskesti kasutatav. Seda kergendanuks nimede ja kutsealade register ning maakonna kaart.

Suure koduloolise väärtusega on J. Andrelleri ja A. Leetmaa 1937. a. koostatud "Pärnumaa tegelaste biograafiad" (223). See 1936. a. algul käsile võetud töö on teretulnud igale Pärnumaa uuema ajalooga tegelejale. Kohanimede registri puudumisel tuleb uurijal enesel mahukas leksikon kaanest

kaaneni läbi töötada. See vaev nähtud, avaneb tema ees maa-
konna minevik kõigi oma tahkudega kolmveerand sajandi ulatu-
ses. Teatmeteose isikute valikus on vaid elavad tegelased,
kelle hulgas on esikohal põllumehed. On esindatud ka kõikvõi-
malikud muud elukutsed. Teatmeteose lehekülgedel paiknevad
kunagiste majanduslike ja kultuurhariduslike seltside juhti-
de ja liikmete objektiivset andmestikku sisaldavad elulood.
Need inimesed kandsid omaaegset ühiskondlikku elu linnas ja
maal. Pärnumaalaste leksikon sisaldab kokku ligi 1000 tähes-
tikuliselt järjestatud biograafiat (põhiliselt fotodega).

Arvustus on sellele teatmeteosele ette heitnud A. Jakob-
soni, P. Keresse ja A. Sanga eluloo, samuti pseudonüümide ja
endiste (eestistamiseelsete) nimede registri puudumist (vt.
437). Toimetajate sissejuhatav märkus, et biograafiate tä-
hestikuline paigutus välistab üldise isikunimede registri
vajaduse, ei veena. Nii jääb elulugudes esinevate sadade pe-
rekonnanimede (neiupõlvenimed, eestistatud nimed jt.) omava-
heline onomastiline ja genealoogiline side varju.

1937. a. ilmus Põhja-Eesti kõigi maakondade (Harju-, Jär-
va-, Lääne- ja Virumaa), sedapuhku üksnes maategelasi käsit-
lenud biograafialeksikon "Maakondlikud suurmehed" (179).
Selle teosega kutsuti üles Põhja-Euroopa rahvaste vabahari-
dustöö kogemuste laialdasemale juurutamisele Eestis. Teatme-
teoses tutvustati neid isikuid, kes olid maaoludes saavuta-
nud paremaid tulemusi seltsielu korraldamisel.

Arvustus polnud leksikoniga rahul. H. Mugasto-Johani tegi
raamatule etteheiteid näiteks sissejuhatavate peatükkide
(kolmandik väljaandest) pärast (vt. 446, lk. 27-28). Retsen-
sent pidas õigustatult seal esitatud Põhja-Eesti ajaloo üle-
vaadet diletantlikuks. Tuleb ka nõustuda sama arvustaja mär-
kusega leksikoni polügraafilise külje ja biograafiate valiku
aadressil - mõnd elulugu on trükitud topelt, maategelaste
hulka on sattunud Paide linna kodanikke jne.

Kui H. Mugasto-Johani retsensioon oli terav, siis O.A. We-
bermanni oma (vt. 516) oli mõõdukas. Virulasena jäi talle
silma siiski hulgaliselt puudusi. Tema arvates on teose sis-
sejuhatavale osale üldse raske nõudliku arvustuse mõõdupuuga
läheneda. Raamatust ei selgu, milliste andmete põhjal on

elulood koostatud, biograafiate pikkus pole kooskõlas isikute ühiskondliku tähtsusega, eluloolisi andmeid esitatakse ebaühtlaselt, isikute valik jätab soovida jne. Arvustaja juhib lugeja tähelepanu veel fotode paigutuse süsteemitusele, korralagedusele lühendite kasutamisel, keelelistele väärtustele jm.

Kuivõrd teatmeteose peaeesmärgiks oli seltsielu tutvustamine, siis tulnuks biograafiates organisatsioonide nimetused anda võimalikult täielikena (koos kohanimedega), mitte eamääraste lühenditega. Seda nõuet järgimata on läinud kaduma väärtuslik kohalooline andmestik. Tervikuna jääb raamatust mulje, nagu oleks see veel toimetaja ühtlustava pilgu alt läbi käimata. Kõigest hoolimata saab seda 167 fotoga illustreeritud, ligikaudu 650 elulooga teatmeteost kohaliku kultuuriloo uurimisel siiski kasutada.

Pärnumaalaste leksikoniga veel ametis olnud J. Andreller ja A. Leetmaa võtsid 1936. a. sügisel samadel põhimõtetel ette ka Lõuna-Tartu-, Petseri-, Valga- ja Võrumaa nimekate kaasaegsete isikute biograafiate koostamise. Fotodega illustreeritud väljaanne "Lõuna-Eesti tegelaste biograafiad" (176) ilmus 1938. a., sisaldades ligi 1200 elulugu. Arvesse võttes Pärnumaa tegelaste leksikonile tehtud kriitikat, on Lõuna-Eesti teatmeteos juba varustatud pseudonüümide ja ~~an-~~diste perekonnanimede registriga. Arusaamatuks ja kahetsetavaks jääb Põhja-Tartumaa tegelaste kõrvalejätmine leksikonist. A. Palm hindas Lõuna-Eesti tegelaste leksikoni üheks õnnestunumaks samalaadsete teoste hulgas. Kuid arvustaja polnud rahul teatmeteose väljaandmise majanduslike asjaoludega. Leksikoni olevat võetud neid, kes esitasid enda kohta andmeid ja tellisid ühe eksemplari ette (vt. 459, lk. 401-402).

Piirkondlikeks biograafilisteks teatmeteosteks on ka väljaspool kodumaad elanud eestlasi käsitletud trükised. Nende hulgas väärivad tähelepanu Eesti diplomaatide nimestikud (87; 88), mis ilmusid ajavahemikus 1923-1939 - igal aastal üks. Neis loetletakse Eesti välisesindajaid kõigi maailmajagude kokku ligi 40 riigis (enamasti küll Euroopas).

Välis-Eesti ühing tutvustas aastail 1929-1940 oma häälekandja "Välis-Eesti" veergudel elulugude, juubeliartiklite,

nekroloogide jm. kaudu tuntumaid eestlasi välismaal. See kõik oli omamoodi eeltööks, mille käigus kogutud andmeid kasutati 1939.a. trükitis avaldatud teatmikus "Välis-Eesti tege-lased" (301). Vaatamata mitmesugustele raskustele, nagu pal-jude isikute elukoha suur kaugus Eestist, poliitilised eel-arvamusel ja isegi unustatud emakeel, läks Välis-Eesti Ühin-gul korda nimetatud teatmik kokku seada koostöös välismaal selleks otstarbeks loodud komiteedega. See fotodega varusta-tud teatmeteos esitab enamasti Euroopa ja Ameerika mandriga, kuid ka Austraalia, Hiina, Uus-Meremaa jt. piirkondadega seotud 486 eestlase tähestikuliselt järjestatud elulood. Suure hulga inimeste biograafiad esindavad eesti asundusi Tsaari-Venemaal. Tuuakse ka andmeid välis-eestlaste organi-satsioonidest (kohalikest ülemaaailmseteni), samuti Eesti sõprusühingutest ja nende suhetest välisriikidega.

Välis-eestlaste biograafialeksikon on tähtis allikas nii Idas kui Läänes elanud eestlaste ajaloo (alates XIX saj. lõ-pust) uurimisel. Käsitletud teatmeteosele moodustab omamoodi jätku 1975. a. New Yorgis ilmunud raamat "The Estonians in America 1627-1975" (102).

Tallinna kodu-uurija E. Sibul kogus umbes tuhandele per-fokaardile eluloolisi andmeid nimekatest välis-eestlastest. Tema eesmärgiks oli kaasa aidata mõne eesti biograafialexi-koni koostamisele. Kuna teated olid välja kirjutatud n.-ö. "kuulmise järgi" sel ajal keelatud raadiojaamade saatetest, siis pole ülestähendused päris täpsed. Ka puuduvad perfo-kaartidel otsesed viited allikatele ehk raadiosaadete toimu-mise ajale. See üsna väärtuslik algandmete kogu on alates 1989.a. Tallinna Linnamuuseumi kodu-uurimise ringi valduses.

Kaasajal on Eesti eri paikkondade kohta ilmunud arvukalt mitmesugust eluloolise kallakuga teatmekirjandust. Selle hulgas domineerivad turistidele koostatud populaarses vormis väljaanded. Kuna biograafilise sisu või teatmeosaga matka-raamatud pole enamasti range teadusliku suunitlusega, siis jääb taoline kirjandus põhjalikuma vaatluse alt välja.

Märgitagu siiski Eestit tutvustava turismikirjanduse ühest sariväljaandest Harju (147, lk. 76-86), Pärnu (122, lk. 58-67) ja Rapla (146, lk. 82-117) rajooni käsitlevaid brošüüre. Nende eluloolistes teatmeosades on juttu nimetatud

piirkondadega seotud tuntud ühiskonna- ja kultuuritegelas-
test ning teistest väljapaistvatest isikutest.

Paljude ilukirjandusliku sihiasetusega piirkondlike bio-
graafiliste turismiraamatute autoriteks on olnud O. Kruus,
E. Priidel jt. Nagu nende aadressil kirjutatud võrdlemisi
teravast arvustusest (vt. 501) võib lugeda, tuleb taoliste
matkaraamatute koostamisse tõsisemalt suhtuda.

1975. a. valmis TÜ NSV Liidu ajaloo kateedris lepingulise
tööna uurimus Pärnu-Jaagupi piirkonna nimekatest inimestest
"Tuntud korbelaste elulood" (350). See käsikiri koosneb kok-
ku 56 tähestikuliselt järjestatud isiku biograafiast koos
foto ja autogrammiga. Seal on veel 33 lühielulugu, varem
mainitud 56 isiku sugulastest. Kõnesolev käsikiri on üles
ehitatud sellisel põhimõttel, et paljud elulood on ühteaegu
mingil teemal kirjutatud lühiuurimused. Näiteks edastavad 16
pedagoogi biograafiad ühtlasi kooli- ja kohaajalugu. Lisaks
neile sisaldab käsikiri veel arvukalt teisigi kohaloolise
sisuga elulugusid. Käsitletud teadlaste hulgas on 10 eest-
last (J. Annusson, A. Aret, J. Aul, V. Erm, I. Jürisson, K.
Kirde, J. Konks, J. Palk, A. Raidla ja J. Tehver) ning 5
baltisakslast (H. A. Keyserling, P. v. Lilienfeld-Toal,
A.Th. v. Middendorff, C.Fr. Schmidt, R. Seeberg). Loomeini-
mesi esindavad neli kirjanikku (C.F. Lorenzsonn, M. Morris-
son, Mats Mötslane, A.J. Vanaaus), kolm näitlejat (H. Elvis-
te, K. Hansen, H. Ilo), karikaturist H. Hiibus, helilooja
A. Marguste ja filmioperaator H. Rehe. Käsikiri on varusta-
tud isiku- ja kohanime registriga ning piirkonna skeemiga.

1979. a. valmis Looduskaitse Seltsi ülesandel käsikiri
"Lahemaalased eile ja täna" (349). See haarab 1971. a. raja-
tud rahvuspargi alaga seotud 15 väljapaistva isiku elulood.
Need on järjestatud alfabeetiliselt, kusjuures iga biograa-
fia kajastab mõnd rahvuspargi kohaloolist teemat, näit.
J. Kristenbrun - meresõit, H. Lepnurm - muusika, E. Tammlaan
- ilukirjandus, R. Uutmaa - kujutav kunst jne.

Ainsaks igati soliidseks trükiis ilmunud kaasaegseks piir-
kondlikuks biograafiliseks teatmeteoseks tuleb lugeda Lääne-
maa pealinna 700. aastapäevaks 1979. a. avaldatud raamatut
"Haapsalu läbi aegade ja inimeste" (109). See väljaanne tut-
vustab linna ja Läänemaa minevikku mitte tavapärase kronto-
loogilise kirjelduse, vaid Haapsalu 25 väljapaistvat inimest

või perekonda käsitleva fotodega varustatud artikli kaudu. Nende vahele on lükitud ülevaateid linna minevikust ja olevikust, luuletusi, kirju ja mälestusi. Raamatu 19 kaastöölise hulgas olid P. Ariste, O. Kruus, E. Laugaste, E. Tarvel jt., kes andsid teosele hea teadusliku maine. Juubeliväljande esimesed peatükid toovad paralleelselt väljapaistvate isikute (piiskop Hermann, De la Gardie'd, B. Laipman, A. Laikmaa, K. Treufeldt, O. Cher, J. Kunder, H.-A. Lebbin) elulugudega lugejani tuumakaid kilde Haapsalu ja selle ümbruse ajaloost. Osa raamatu peatükke käsitlevad koos isikute biograafiatega nende elukutseid või tegevusalasid laiendatuna kogu kõnesolevale piirkonnale. Selle näiteks olgu valitud järgmiste nimede ja nende kaudu tutvustatavate teemade paarid - kreiskooli inspektor A.H. Neus (kooli ajalugu), pedagoog C.Fr. Russwurm (õpetajaskond), arstid C. ja K. Hunnius (kuurort), kirjanikud V. Grünthal-Ridala ja E. Enno (ilukirjandus) jne.

Arvustaja E. Uuk juhtis tähelepanu Haapsalu juubeliväljande mõnede ebakohtadele (vt. 514). Raamatu kahe esimese kirjutise pealkirjad lõhuvad ülejäänute, vaid isikunimeliste artiklite vormistuslikku ühtsust. Samas öeldakse, et teatmeteosest poleks tohtinud puududa sellele nii vajalik isikunimede register ja viited kasutatud allikmaterjalidele. Tervikuna hindas retsensent kõrgelt Haapsalu linna juubeliväljannet kui ajalooraamatut ja omamoodi biograafialeksikoni.

1981. a. suvel toimus Pärnus Eesti kodu-uurijate seminar-kokkutulek. Selle puhul anti välja asjakohane artiklikogumik "Pärnu linnas ja rajoonis" (221) koos sinna juurde kuulunud perfokaartide mapiga, mille 10 kaardile on kodu-uurija O. Niinemäe koondanud andmestiku Vändraga seotud, 191 tähestikuliselt reastatud tuntud kultuuritegelasest. Nime kõrval antakse igatühe kohta sünni- ja surmadaatum, elukutse, seos Vändraga ning viited kirjandusele. Biograafiate kogu lõpetab kalendaarium, mis esitab aastatele 1981-1990 langevaid vändralaste juubeleid.

Analoogilist piirkondlikku eluloolist uurimistööd on 1970.-1980. aastatel läbi viinud teisedki, näit. Kose kodu-uurijad H. Lipp, H. Tulnola jt.

700. juubel andis meile 1983. a. huvitava bio- ja bibliograafilise sisuga piirkondliku käsiraamatu "Viljandi läbi

aegade" (130). See Viljandi Keskraamatukogu väljaanne koosneb kolmest osast ("Ajaloo radadelt", "Kultuur ja haridus", "Seosed kirjameestega"), mis sisaldavad kokku 1824 nimetust mitmesugust kirjandust. Selles kodulookirjanduse nimestikus pööratakse suurt tähelepanu eluloolisele materjalile. Raamatus tutvustatakse Viljandi ja selle ümbrusega seotud 248 tuntud ühiskonna- ja kultuuritegelast paljudelt elualadelt (kunst, muusika, teater, fotograafia, sport, haridus, kirjandus jne.). Eriti esinduslik on kirjameeste personaalia. Elulooliste käsitluste keskmes on nimekate isikute seoste näitamine Viljandi linna ja Sakalamaaga. Personaaliasiselt tähestikuliselt reastatud lühibiograafiate juurde kuuluvad hoolikalt koostatud viited allikatele, mis küll mahu poolest sageli ületavad elulugu ennast. Taoline biograafiliste teatmeosadega piirkondlik teos teeks au igale maakonnale ja oleks asendamatuks käsiraamatuks kodu-uurijatele.

Lisades siia 1981.a. avaldatud piirkondliku, kuid ühtlasi erialase trükise "Viljandi kirjamehi" (296), peab tõdema, et see Eestimaa osa on nimetatud kultuurivaldkonnas üsna hästi läbi uuritud.

Eesti linnade juubelid on andnud korduvalt põhjust biograafiliste tähtpäevateoste väljaandmiseks. Nii oli see ka 1984. a., kui Võru linnal täitus teine aastasada. Sel puhul ilmunud R. Pullati "Võru linna ajaloos" (219) on mitu eluloolist osa. Et aga tuntud võrulaste elutee mahub sageli mitmesse ajaloo perioodi, soovitab R. Paas kogu raamatule ühtset biograafilist lisa. Ühtlasi hoiatab ta ebatäpsete ja fragmentaarsete elulugude eest, mis võivad teha nende esitamise hoopis tarbetuks (vt. 457).

1984.a. ilmus raamat "400 aastat Valga linna" (193), mille eri ajaloo perioode ja eluvaldkondi käsitlevates peatükides tuuakse ka mõnede silmapaistvate linlaste biograafiad. Nende leidmine on aga raskendatud teksti liigendamatus ja nimeregistri puudumise tõttu.

Võrreldes sõjaeelseid piirkondlikke eluloolisi teatmeteoseid kaasaegsetega, tuleb nentida, et viimased käsitlevad põhiliselt ülemaalse kuulsusega tegelasi minevikust. Varasemad teosed olid pühendatud valdavalt kohaliku tähtsusega isikute tutvustamisele.

LÕPETUSEKS

Eluloolised teatmeteosed on olulise info allikaks Eesti paljude ühiskondliku ja kultuurielu valdkondade tundmaõppimisel ning mõtestamisel. Teabe sisu oleneb biograafilise käsiraamatu koostamise põhimõttest ja tasemest. Ajalooline tagasivaade näitas, et mitte alati pole selles töös liigutud ülesmäge - on olnud mõõnaperioodegi.

Kuigi meil on 1920.-1930. aastatest "Eesti biograafilise leksikoni" ja "Eesti avalike tegelaste" tüüpi väljaannete näol kogemus vastavalt üldise iseloomuga teaduslik-ajaloolise, aga ka kaasaegsete eluloolise teatmiku koostamiseks, pole tänapäeva tasemel selle kordamiseni jõutud. Õnneks on siingi läbimurre toimumas. Seniks täidavad olemasoleva lünga uus ja vana ENE, kuid entsüklopeedia ei saa kunagi asendada biograafialeksikoni ennast. Viimastel aastatel on siiski koostatud mitmeid häid erialaseid elulugude väljaandeid. Lähitulevikus on ilmumas uued puhtatüübilised biograafialeksikonid kirjanduse, kunsti, muusika ja teatri vallas. Neis käsitletavad loomingulised isikud ei esinda aga kaugeltki kõiki Eesti ühiskondliku elu tegelasi.

Nii leksikonide kui ka üksikute elulugude koostamisel kolme sajandi vältel saadud kogemused vajaksid läbitöötamist ja üldistamist. See aitaks vältida teatmikust teatmikku üle kanduvat sisulist ja vormistuslikku ebaühtlust.

KASUTATUD ELULÖÖLISED TEATMEMATERJALID

Trükised

1. ABC /Toim. V. Ojakäär // Kultuur ja Elu. - 1977. - Nr. 10. - Lk. 41-43. ... 1986. - Nr. 5. - Lk. 21-24.
2. Aeg trükis, eetris, ekraanil. - Tln., 1976. - 216 lk.
3. Aeg trükis, eetris, ekraanil. 2. - Tln., 1985. - 248 lk.
4. Album Academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat, 1802-1867. - Dorpat, 1867. - 408 S.
5. Album Academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat, 1802-1889 / Bearb. von A. Hasselblatt, G. Otto. - Dorpat, 1889. - VIII, 1007 S.
6. Album Academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat: Zur Jubelfeier ... am 12. Dec. 1852 [Hrsg. von C. v. Rummel]. - Dorpat, 1852. - VI, 134, XXX S.
7. Album Academicum der Universität Dorpat (Tartu), 1632-1710 / Hrsg. von A. Tering. - Tallinn, 1984. - 528 S.
8. Album Academicum des Polytechnicums zu Riga 1862 bis 1912. - Riga, 1912. - VI, 826, [2]S.: Abb.
9. Album Curonorum. - Jurjew (Dorpat), 1903. - 468 S.
10. Album Dorpato-Livonorum. - Dorpat, 1908. - 487 S.
11. Album Estonorum. - Tallinn, 1939. - 456 S.
12. Album der Landsleute der Neobaltia, 1879-1904. - Jurjew (Dorpat), 1904. - 142 S.
13. Album Livonorum. - Lübeck, 1972. - VII, 608 S.

14. Allgemeine Deutsche Biographie. - Leipzig, 1875-1912.
- Bd. 1-56.

15. Angelus O. Eestist Saksamaale ümberasunute nimestik
= Verzeichnis der aus Estland nach Deutschland Umgesiedelten.
- Tln., 1939. - IV, 224 lk.

16. Arbusow L. Livlands Geistlichkeit vom Ende des 12.
bis ins 16. Jahrhundert. - Mitau, 1904. - 304 S.

17. Baltijas skolotāju seminārs, 1870-1919 / Red. Ed. To-
mass. - Rīga, 1940. - 599 Ipp.

18. Baltisaksa loodusteadlased Eestis ja nende tööd bio-
loogia teooria alal : XV teor. biol. kevadkooli (12.-14. mai
1989, Virumaa) teesid. - Trt., 1989. - 72 lk. - (Schola bio-
theoretica; 15).

19. Berting A.J. Lehrer-Album des Revalschen Gymnasiums,
1631-1862. - Reval, 1862. - 78 S.

20. Biografinen Nimikirja. - Helsinki, 1879-1883. - 884 s.

21. Biographisches Album des Vereins St. Petersburger
Aerzte, 1859-1909. - St. Petersburg, 1909. - 139 S.

22. Biographiskt lexikon öfver namnkunnige svenska män.
- Upsala; Örebro, 1835-1857. - Bd. 1-23.

23. Brennsohn I. Die Aerzte Estlands vom Beginn der his-
torischen Zeit bis zur Gegenwart. - Riga, 1922. - 544 S.

24. Brennsohn I. Die Aerzte Kurlands von 1825-1900 : Ein
biogr. Lexicon. - Mitau, 1902. - 220 S.

25. Brennsohn I. Die Ärzte Kurlands vom Beginn der her-
zoglichen Zeit bis zur Gegenwart. - 2. Ausg. - Riga, 1929. -
492 S.

26. Brennsohn I. Die Aerzte Livlands von den ältesten
Zeiten bis zur Gegenwart : Ein biogr. Lexikon nebst einer
hist. Einl. über das Medizinalwesen Livlands. - Riga, 1905. -
481 S.

27. Bürgerbuch der Stadt Dorpat, 1719-1797 / Bearb. und hrsg. von A.C.G. Rosenberg. - Tartu, 1938. - 45 S.

28. Campe P. Lexikon Liv- und Kurländischer Baumeister, Bauhandwerker und Baugestalter von 1400-1850. - Stockholm, 1951-1957. - T. 1-2.

29. Dansk Biografisk Lexikon. - Kjøbenhavn, 1887-1905. - Bd. 1-19.

30. Dansk Biografisk Leksikon. - Kjøbenhavn, 1933-1944. - Bd. 1-26.

31. Dansk Biografisk Leksikon. - Kjøbenhavn, 1979-1982. - Bd. 1-12. - Jätkub.

32. Deutschbaltisches Biographisches Lexikon, 1710-1960. - Köln; Wien, 1970. - 930 S.

33. Eberhard D.⁷ Dorpatum in Livonia literatum, anno MDCXCVIII exhibitum. - Dorpat, 1698. - 147 p.

34. EELK : Kogudused ja ametikandjad. - Stockholm, 1980. - 25 lk.

35. EELK : Kogudused ja ametikandjad. - Stockholm, 1983. - 26 lk.

36. Eesti abiturientid, 1937 / Peatoim. K. Koljo. - Tln., 1937. - 272 lk.

37. Eesti Aleksandri Olustvere Põllumajanduskeskkooli XIX lennu abiturientide album / Toim. M. Karelson, E. Uusberg, V. Kuik. - Viljandi, 1939. - 28 lk.

38. Eesti avalikke tegelasi. - Tln., 1937. - 1. osa - 14 lk.

39. Eesti avalikud tegelased : Eluloolisi andmeid / Toim. R. Kleis. - Trt., 1932. - XII, 412 lk.

40. Eesti biograafiline leksikon. / Toim. A.R. Cederberg (peatoim.), H. Koppel, J. Köpp jt. - Trt., 1926-1929. - XVIII, 643 lk.

41. Eesti biograafilise leksikoni täiendusköide / Toim. P. Tarvel (peatoim.), H. Kruus, J. Olvet. - Trt.; Tln., 1940. - VIII, 404 lk.

42. Eesti entsüklopeedia / Red. toimk.: R. Kleis (peatoim.), P. Tarvel, J.V. Veski. - Trt., 1932-1937. - 1-8. kd.

43. Eesti entsüklopeedia / Toim. H. Meister. - Stockholm, 1957-1959. - 1-2. kd.

44. Eesti entsüklopeedia täiendusköide / Red. toimk.: R. Kleis (peatoim.), P. Tarvel, J.V. Veski. - Trt., 1940. - 704 vrg.

45. Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku Aastaraamat. - Tln., 1956. - 183 lk.

46. Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku kogudused ja ametikandjad : Andmeid 5. aug. 1943. - [Tln., 1943.] - 45 lk.

47. Eesti evangeeliumi luteriusu kirikud / Toim. B. Ederma, A. Jaik. - Trt., 1939. - 178 lk.

48. Eesti Evangeeliumi Luteri Usu Kiriku ametikandjad ja tema organite isiklik koosseis. - Tln., 1934. - 230 lk.

49. Eesti Evangeelne Luterlik Kirik : [Bull. 7 / EELK Konsistoorium. - Tln., 1982-1988. - 1-17.

50. Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku struktuur ja ametiisikud. - S.l., 1986. - 19 l.

51. Eesti foto, 70 / Koost. V. Vahi. - Tln., 1974. - 127 lk.

52. Eesti foto, 72 / Koost. V. Vahi. - Tln., 1976. - 157 lk.

53. Eesti graafika : [Album] / Koost. H. Läti. - Tln., 1963. - 228 lk.
54. Eesti graafikuid = Estonian graphic artists / Toim. E. Kõks.-Stockholm, 1980. - 84 lk.
55. Eesti heliloojad ja muusikateadlased : Biogr. leksikon.-Tln., 1966. - 120 lk.
56. Eesti heliloojatest // Laulu ja Mänguleht. - 1894. - Nr. 2. - Lk. 9-11.
57. Eesti kergejõustiku kolmveerandsada / Koost. Ü. Tuulik. - Tln., 1984. - 159 lk.
58. Eesti kirjanduse biograafiline leksikon / Toim. E. Nirk, E. Sõgel. - Tln., 1975. - 464 lk.
59. Eesti kirjandus paguluses, 1944-1972 / A. Mägi, K. Ristikivi, B. Kangro. - Lund, 1973. - 180 lk.
60. Eesti kunsti ajalugu : 2 köites. - Tln., 1970-1977.
2. kd. Nõukogude Eesti kunst, 1940-1965. 1970.
659 lk.
61. Eesti luule antoloogia. - Tln., 1955. - 1-2. kd.
62. Eesti luule : Antol. aast. 1637-1965 / Koost. P. Rummo. - Tln., 1967. - 1000 lk.
63. Eesti luuletajate album / [Toim.] J.R.Rezold. - Tln., 1895. - 126, [1] lk.
64. Eestimaa 1725.-1726. a. adramaarevisjon : Allikpublikatsioon. - Tln., 1988-1989.
[1]. Harjumaa. 1988. [1-2]. 433 lk.
[2]. Järvamaa. 1989. 173 lk.
3. Virumaa. 1989. 299 lk.
65. Eesti majanduselu leksikon : Eluloolisi andmeid Eestis tööstusliikudel ja käsitööstusliikudel aladel tegutsejate kohta / Toim. A. Leetmaa. - Pärnu, 1939. - VIII, 332 lk.

66. Eesti majandustegelased / Toim. R. Berensen, P. Huik, A. Lahe jt. - Tln., 1938. - 252 lk.

67. Eesti NSV sotsialistliku töö kangelased : Biogr.teatmik. - Tln., 1979. - 116 lk.

68. Eesti NSV Teaduste Akadeemia, 1980-1985. - Tln., 1986. - 360 lk.

69. Eesti NSV Ülemnõukogu : Biogr. lühiteatmik = Верховный Совет Эстонской ССР: Кратк. биогр. справочник. - Tln., 1973-1985.

VIII koosseis. 1973. 235 lk.

IX koosseis. 1976. 256 lk.

X koosseis. 1981. 312 lk.

XI koosseis. 1985. 312 lk.

70. Eesti nõukogude entsüklopeedia. - Tln., 1968-1976. - 1-8. kd.

71. Eesti Nõukogude Entsüklopeedia., - 2. tr. - Tln., 1985-1989. - 1-4. kd. - Jätkub.

72. Eesti nõukogude entsüklopeedia lisakõide : Täiendused. Register. - Tln., 1978. - 784 lk.

73. Eesti Põllumajanduse Akadeemia õppe-teadusliku koosseisu biobibliograafiline teatmeteos, 1951-1981. - Trt., 1981. - 272 lk.

74. Eesti Põllumajanduse Akadeemialt põllumajandusele : EPA lõpetanute nimistu, 1951-1980. - Trt., 1981. - 120 lk.

75. Eesti rahvaleksikon / Toim. J. Roos (peatoim.), O. Urgart, J. Piiper jt. - Trt., 1937-1940. - 768 lk.

76. Eesti rahvaväe 9. jalaväe polk : 16. jaan. 1919 - 1. jaan. 1921 / Koost. [M]. Tuisk, [J]. Tomson, [Ch]. Maa-sik. - Tln., 1921. - 334 lk.

77. Eesti riigi-, avaliku- ja kultuurielu tegelased, 1918-1938. - Tln., 1939. - 1. kd. - 318, [2] lk.

78. Eesti saarte sotsiaalolustik ja tegelased / Toim. J. Kesanurm, E. Talvist. - Trt., 1938. - 77, [1] lk.

79. Eesti spordibiograafiline leksikon : Virumaa, 1939 / Toim. K. Laas. - Narva, 1939. - [4], 113 lk.

80. Eesti talundid : Tartumaa / Koost. I. Lilles, A. Peda, A. Selgis jt. - Trt., 1939. - 386 lk.

81. Eesti talundid : Võrumaa / Koost. E. Lill, H. Lilles, A. Peda jt. - Trt., 1940. - 442 lk.

82. Eesti teadlased väljaspool kodumaad : Biogr. teatmik = Estonian Scholars and Scientists Abroad : Biogr. Directory / Toim. T. Künnapas. - Stockholm, 1984. - 150 lk.

83. Eesti tuletõrje leksikon / Toim. E. Tetsmann, L. Soonpää, I. Peterson jt. - Tln., 1940. - LXIII, 640 lk.

84. Eesti tähtsad mehed // Sirvilauad, 1913. - Trt., 1912. - Kalendaariumis; 1914. - Trt., 1913. - Lk. XXXI-XXXVI; 1915. - Trt., 1914. - Lk. XXXII-XL.

85. Eesti tähtsamate kirjameeste rahvusest // Rahva Lõbuleht. - 1899. - Nr. 5. - Lk. 103-105.

86. Eesti Vabadusristi kavalerid. - Tln., 1935. - [3], 403 lk.

87. Eesti Vabariigi esindajad välismaal. - Tln., 1929-1939. - [1-7. kd.].

88. Eesti Vabariigi esitajad väljamaal ja välisministeeriumi koosseis. - Tln., 1923; 1925.

89. Eesti Vabariigi Tartu Ülikool, 1919-1929. - Trt., 1929. - XVI, 432 lk.

90. Eesti üleüldise teaduse raamat ehk encyklopädia konversationi-lexikon / Toim. K. A. Hermann. - Jurjev-Trt., 1900-1904. - I. kd., vihik 1-11/12; Tln., 1906. - II. kd., vihik 1.

91. Eesti Üliõpilaste ja vilistlaste üleüldine nimekiri.
- Trt. 7, 1915. - 58 lk.
92. Eesti Üliõpilaste Selts, 1870-1905 : Biogr. andmeid.
- New York, 1965. - 94 lk.
93. Eesti Üliõpilaste Selts, 1906-1918 : Biogr. andmeid.
- Toronto, 1970. - 103 lk.
94. Eesti Üliõpilaste Selts, 1919-1940 : Liikmete nimekiri. - Stockholm, 1974. - 39 lk.
95. Ehitusinsenerid TPI-st. - Tln., 1986. - 272 lk.
96. Eisen M.J. Tähtsad mehed. - Trt., 1883-1884. - 1-6. kd.
97. ENEKE : Õpilaste teatmeteos. - Tln., 1982-1986. - 1-4. kd.
98. Ennistatud kultuuriväärtusi : Näituse kat. - Trt., 1971. - 56 lk.
99. Erpenbeck D.G. Narvas Rat in schwedischer Zeit (1581-1704) // Ostdeutsche Familienkunde. - 1985. - Nr. 1. - S. 313-327; Nr. 2. - S. 362-371.
100. "Estonia" lauluteatri rajajaid : Art. kogumik. - Tln., 1981. - 308 lk.
101. Estonian Literature in Exile / An Essay by A. Oras. With a Biobibliogr. App. by B.Kangro. - Lund, 1967. - 88 p.
102. The Estonians in America, 1627-1975 : A Chronology and Fact Book / Ed. by J. Pennar. - Dobbs Ferry; New York, 1975. - 150 p.
103. Die evangelischen Prediger Livlands bis 1918. - Köln; Wien, 1977. - 529 S.
104. Frey J. Die theologische Fakultät der Kais. Universität Dorpat-Jurjev, 1802-1903. - Reval, 1905. - XII, 232 S.

105. Friedenthal A. Die Goldschmiede Revels. - Lübeck, 1931. - 219 S.

106. Gadebusch Fr. K. Abhandlung von Livländischen Geschichtsschreibern. - Riga, 1772. - 270 S. Vt. ka nr. 191.

107. Gadebusch Fr.K. Livländische Bibliothek nach alphabetischer Ordnung. - Riga, 1777. - T. 1-3.

108. Gailit A. Klounid ja faunid : Pēljetoonid. - Trt., 1919. - 159 lk.

109. Haapsalu läbi aegade ja inimeste / Koost. G.-R.Raudver. - Tln., 1979. - 244 lk.

110. Hansen G.v. Geschichtsblätter des revelschen Gouvernements-Gymnasiums zu dessen 250-jährigen Jubiläum am 6. Juni 1881. - Reval, 1881. - VIII, 252 S.

111. Hariduse sõnaraamat : Piltidega, linnaplaanidega ja mitmevärviliste kaartidega kaunistatud / Toim. J. Muide. - Trt., 1908-1909. - Vihk 1-7.

112. Harju Maakoolide Õpetajate Liit, 1919-1929. - Tln., 1930. - 33, [1] lk.

113. Hermann K.A. Eesti kirjanduse ajalugu. - Trt., 1898. - [8], 548 lk.

114. Hoia Ronk. Kaasaegsed. - Trt., 1926. - 147, [1] lk.

115. Hradetzky H. Schüler-Verzeichnis des Revalechen Gouvernements-Gymnasiums, 1805-1890. - Reval, 1931. - 354, [2] S.

116. Hugo Treffneri gümnaasiumi 50. aasta juubelialbum / Toim. K. Michelson, F. Karlson, A. Raag jt. - Trt., 1933. - 432 lk.

117. Jaaksoo A. Kes on kes ja mis on mis eesti lastekirjanduses : [Teatmik]. - Tln., 1987. - 400 lk.

118. Jalgpall : Minevikust tänapäevani / Koost. L. Koik.
- Tln., 1970. - 423 lk.

119. Jutupaunik / Koost. H. Väli. - Tln., 1958-1986.

1. kd. 1958. 284 lk.

1969. 1969. 376 lk.

1972. 1973. 230 lk.

1981. 1981. 359 lk.

1986. 1986. 309, [1] lk.

120. Kabur V. Eesti kirjanduse klassikuid : Bio-bibl.
soovitusnim. - Tln., 1955. - 92 lk.

121. Kabur V. Eesti nõukogude kirjandus : Bio-bibl. soovitusnim. - Tln., 1955. - 167 lk.

122. Kallas E., Parek E. Siin- ja sealpool maanteed :
Pärnu raj. - Tln., 1974. - 68 lk.

123. Kalninsch J. Jahnis Zimse : Widzemes draudzes-skotāju seminārs pirmais direktors. - Riga, 1914. - 208 lpp.

124. Kals A. Tallinna pimedate kool, 1883-1914. - Tln.,
1988. - 97, [2] lk.

125. Kampmann M. Eesti kirjanduselo peajooned. - Tln.,
1912-1913. - 1-2. kd.

126. Kampmann M. Eesti vanem ilukirjandus. - Trt., 1908.
- [8], 150 lk.

127. Karastumine : Mälestusi Eesti noorsoo revolutsioonilisest liikumisest / Koost. K. Martinson. - Tln., 1958. -
460 lk.

128. Karikatuurinäituse "Mis siin naerda on?" kataloog. -
Tln., 1982. - 96 lk.

129. Kasemets A. Eesti muusika arenemislugu : 160 pildiga ja 60 noodinäitega tekstis. - Tln., 1937. - 440 lk.

130. Kattai H., Valgus H. Viljandi läbi aegade : Kodu-lookirj. nim. - Viljandi, 1983. - 152 lk.

131. Kauamängivate heliplaatide kataloog. 33. - Tln., 1964. - 126 lk.

132. Keel, mida me harime / Koost. M. Mäger. - Tln., 1976. - 228 lk.

133. Keel, mida me uurime / Koost. M. Mäger. - Tln., 1976. - 192 lk.

134. Kergejõustik arvudes / Koost. E. Piisang. - Tln., 1958. - 232 lk.

135. Keussler A.W. Dr. Napiersky's Beiträge zur Geschichte der Kirchen und Prediger. - Riga, 1877. - VI, 166 S. Vt. ka nr. 190.

136. Kirjanduse jaosmaa, [176-87] / Koost. E. Mallene. - Tln., 1978-1989.

137. Kirjanduse sirvilauad / Toim. V. Beekman, P. Kuusberg, E. Mallene jt. - Tln., 1974. - 368 lk.

138. Kirjanduse sirvilauad, 1959 / Koost. L. Rimmelgas. - Tln., 1959. - 496 lk.

139. Kirme K. Eesti nahkehistõõ. - Tln., 1973. - 180 lk.

140. Kivisaar J. Tartu Eesti vallakooliõpetajate (Hollmanni) seminar, 1873-1887. - Trt., 1932. - 48 lk.

141. Kolhoosiesimeeste Ettevalmistamise Põllumajanduskeskkool : Kehtna. V lennu album. - [Tln., 1956]7. - 62 lk.

142. Kolmteist kangelas / Koost. V. Pilt. - Tln., 1984. - 150 lk.

143. Konversatsioon-leksikon : Teaduste sõnaraamat / Toim. B. Linde. - Tln., 1931. - 1. kd. - 144 lk.

144. Kristjanson G. Eesti raskejõustiku ajaloost : Lurichist Taltsini. - Tln., 1973. - 261 lk.

145. Kruus H. Eesti Aleksandrikool. - Trt., 1939. - 354, [1]7 lk.

146. Kruusimägi A., Paidla A. Siin- ja sealpool maanteed : Rapla raj. - Tln., 1974. - 120 lk.

147. Kukk H., Kukk V. Siin- ja sealpool maanteed : Harju raj. - Tln., 1971. - 88 lk.

148. Kunder J. Eesti kirjandus koolile ja kodule. 1 : Eesti vanemad laulikud. - Viljandi, 1890. - 98 lk.

149. Kunder J. Eesti laulikud // Meelejahutaja. - 1885. - Nr. 29. - Lk. 170-171; Nr. 30. - Lk. 178-179; Nr. 39. - Lk. 252-253; Nr. 42. - Lk. 275-276; 1886. - Nr. 12. - Lk. 94-95; Nr. 19. - Lk. 149-150.

150. Kunder J. Eesti vanemad laulikud. - Trt., [1918]. - 136 lk.

151. Kuremaa kontrollassistentide kool, 1921-1931. - Trt., 1931. - 79, [1] lk.

152. Kuremaa Loomakasvatuse Tehnikumi 1958. a. lõpetajate album. - [Trt., 1958]. - [56] lk.

153. Kuremaa Põllumajanduse Tehnikumi 1960. a. lõpetajate album. - [Jõgeva, 1960]. - 50 lk.

154. Kurrikoffide suguvõsa : Välja võrsunud Pärsi Kurrikalt. - Viljandi, 1913. - 94 lk.

155. Kurvits O. Eesti rahvusväärsade loomine, 1917-1918 : 1. eesti polk. - Tln., 1930. - 1. kd. - 196 lk.

156. Kuuda Seminar ja tema kasvandikud : Kogukene Eesti hariduse ajaloo andmeid / [Koost.] M. Neumann. - Tln., 1928. - [8], 144 lk.

157. Kuueteistkümmte mäng : Karikatuurialbum. - Tln., 1982. - 159 lk.

158. Kõrgem sõjakool, 1921-1931. - Tln., 1931. - 94, [114] lk.

159. Kümme aastat, 1928-1938 : [Ühing "Poligraaf"]?. - Tln., 1938. - 85 lk. - Kaanel pealk.: X Poligraaf, 1928-1938.
160. Laakmann H. Das Bürgerbuch von Pernau. I : 1615-1797. - Tartu, 1936. - X, 96 S.
161. Lange H. Das Erste Dorpatsche Lehrer-Seminar mit seinen Schülern und Lehrern von seiner Gründung 1828 bis zu seiner Schließung 1889. - Dorpat, 1890. - 196 S.
162. Lastekirjanike elulugusid : [R. Parve, F. Kotta. - Tln., 1954]. - 4 l.
163. Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīgā, 1927-1940. - 1-21. sēj.
164. Latvijas padomju enciklopēdija. - Rīga, 1981-1988. - 1-10. sēj.
165. Latvijas PSR Mazā Enciklopēdija. - Rīga, 1967-1970. - 1-3. sēj.
166. Lauba V. Meie kuulsaid kaasmaalasi : Kirj. soovitusnim. - Tln., 1970. - 27 lk.
167. Laugaste E. Eesti kirjandus karikatuuris. - Trt., 1939. - VIII, 292 lk.
168. Leninlik etapp eesti ajalooteaduses : Historiogr. art. / Koost. ja toim. E. Laul. - Tln., 1970. - 448 lk.
169. Lexikon deutschbaltischer Theologen seit 1920. - Hannover; Döhren, 1967. - 152 S.
170. Lietuviškoji Enciklopedija. - Kaunas, 1933-1941. - T. 1-9.
171. Lietuviškoji Tarybinė Enciklopedija. - Vilnius, 1976-1984. - T. 1-12.
172. Lietuviškoji Tarybine Enciklopedija : Papild. A-Ž. - Vilnius, 1985. - 640 p.

173. Lietuvos istorijos metraštis, 1980 mėtai. - Vilnius, 1981. - 176 p.

174. Lietuvos istorijos metraštis, 1981 mėtai. - Vilnius, 1982. - 176 p.

175. Lipp M. Kodumaa kiriku ja hariduse lugu. - Trt., 1895-1899. - 1-2. kd.

176. Lõuna-Eesti tegelaste biograafiad : Eluloolisi andmeid Valga-, Võru-, Petseri- ja Lõuna-Tartumaal elavate ja tegutsevate avalikkude tegelaste kohta / Toim. A. Leetmaa, J. Andreller. - Pärnu, 1938. - VIII, 308 lk.

177. Läänemaa Õpetajateseminar, 1921-1931. - Haapsalu, 1931. - 128 lk.

178. Lühidalt autoritest // Eesti Kommunist. - 1968. - Nr. 6. - Lk. 70.

179. Maakondlikud suurmehed : Põhja-Eesti kultuurlugu ja tegelased / Toim. A. Kalda. - Trt., 1937. - 368 lk.

180. Male Eestis / Koost. E.Lukk. - Tln., 1965. - 600 lk.

181. Masingite suguvõsa : Hariduse ja perekonnaloollised uurimised / Kirja pannud M. Lipp. - Trt., 1907. - XVI, 216, [4_] lk., 10 l. tab.

182. Mažoji Lietuviškoji Tarybinė Enciklopedija. - Vilnius, 1966-1971. - T. 1-3.

183. Meie autoreid // Horisont. - 1970. - Nr. 3. - Taga-kaane siseküljel.

184. Meie maa misjonärid // Eesti Postimehe Missioni-Leht. - 1900. - Nr. 10. - Lk. 73-75; Nr. 11. - Lk. 81-82; 1902. - Nr. 3. - Lk. 17-19; Nr. 4. - Lk. 25-26; Nr. 5. - Lk. 33-34; 1903. - Nr. 7. - Lk. 56.

185. Mõned meie maa tähtsamad naesterahvad // Oma maa pildid. - Trt., 1882. - Lk. 59-65.

186. Mäelo H. Eesti naine läbi aegade. - Lund, 1957.-
224 lk.

187. Nad kaitsesid nõukogude võimu : [Kogumik / Koost.
Ü. Taigro7. - Tln., 1964. - 228 lk.

188. Naera, pajats! RAT "Estonia" 75 : Šarže estoonlas-
test. - Tln., 1981. - [92] lk.

189. Napiersky C.E., Beise Th. Allgemeines Schriftstel-
ler- und Gelehrten-Lexikon von Joh. Fried. Recke und C.E.Na-
piersky: Nachträge und Fortsetzungen. - Mitau, 1859-1861. -
Bd. 1-2. Vt. ka nr. 229.

190. [Napiersky C.E.] Beiträge zur Geschichte der Kir-
chen und Prediger in Livland. - Riga; Mitau, 1843-1852. -
Bd. 1-4. Vt. ka nr. 135.

191. Napiersky K.E. Fortgesetzte Abhandlung von livlän-
dischen Geschichtsschreibern. - Mitau, 1824. - 176 S. Vt.
ka nr. 106.

192. Narva literata, sive catalogus eruditorum Narvensium
: Calend. Januar. - Narvae, 1703. - [20] p.

193. 400 aastat Valga linna / Koost. A. Vallner. - Tln.,
1984. - 168 lk.

194. Neue deutsche Biographie. - Berlin, 1953-1987. - Bd.
1-15. - Jätkub.

195. Neumann W. Baltische Maler und Bildhauer des XIX.
Jahrhunderts : Biogr. Skizzen mit den Bildnissen der Künst-
ler und Reproduktion nach ihren Werken. - Riga, 1902. - 176,
[3] S.

196. Neumann W. Lexikon baltischer Künstler. - Riga,
1908. - V, 171, [1] S.

197. Neumann W. Verzeichnis baltischer Goldschmiede
ihrer Merkzeichen und Werke. - Riga, 1905. - 75 S.

198. Nirk E. Estonian literature : Hist. survey with biobibliogr. app. - Tallinn, 1970. - 415 p.
199. Noori autoreid, 77 / Koost. J. Jõerüüt, V. Pilt. - Tln., 1979. - 240 lk.
200. Nurk T. Kõrgem Kunstikool "Pallas", 1919-1940. - Tln., 1977. - 223 lk.
201. Nõukogude Eesti : Ents. teatmeteos. - Tln., 1975. - 384 lk.
202. Nõukogude Eesti : Ents. teatmeteos. - 2., täiend. tr. - Tln., 1978. - 480 lk.
203. Nõukogude Eesti muusika : Art. kogumik. - Tln., 1960. - 295 lk.
204. Oissar E. Tartu Ülikoolis kaitsstud vältekirjad, 1802-1918 : Bibl. / Toim. T. Ilomets, K. Noodla. - Trt., 1973. - 180, [2] lk.
205. Olustvere Põllumajandustehnikumi 40. lennu lõpetajate album, 1957-1961. - [Viljandi], 1961. - [30] lk.
206. Olümpiamängud : Ents. teatmeteos. - Tln., 1980. - 529 lk.
207. Olümpiamängud : Ents. teatmeteos. - 2., täiend. tr. - Tln., 1981. - 736 lk.
208. Olümpiamängud, 1980; Lake Placid, Moskva. - Tln., 1980. - 72 lk.
209. Paremad talud Eestis / Toim. Th. Pool, P. Rubel, G. Voitka. - Tln., 1928. - 1. kd. - 163, [5] lk.
210. Parre F. Head libisemist! : [ENSV esimestest meistersportlastest suusatamises]. - Tln., 1968. - 127 lk.
211. Paucker E.P.H. Ehstlands Kirchen und Prediger seit 1848. - Reval, 1885. - VIII, 120 S.

212. Paucker H.R. Eestlase Geistlichkeit. - Reval, 1849. - XIV, 424 S.

213. Peterburi tähtsamad eestlased // Rahwa Leht. - Helsingi, 1894. - lk. 9.

214. Peterson C., Bach J., Inselberg E. Das ritterschaftliche Parochiallehrer-Seminar in Walk, seine Lehrer und Zöglinge, 1839-1890. - Riga, 1898. - VII, 269, [17] S.

215. Polski słownik biograficzny. - Krakow etc., 1935-1988. - T. 1-31. - Jätkub.

216. Postimees, 1857-1907 : 50-aastase kestuse mälestuseks. - Trt., 1909. - 260 lk.

217. Postimehe pildi-album. - Leipzig, s.a. - VIII lk.

218. Postimehe pildi-album, [1891, 1894, 1895-1896]. - Trt., 1891-1896.

219. Pullat R. Võru linna ajalugu. - Tln., 1984. - 176 lk.

220. Põldmäe R. Herrnhuutlikud elulookirjeldused // Eesti Kirjandus. - 1938. - Nr. 9. - Lk. 385-403.

221. Pärnu linnas ja rajoonis. Kodu-uuri ajate seminar-kokkutulek, 20.-23. aug. 1981 : Art. kogumik. - Tln., 1981. - 124 lk.

222. Pärnumaa kõverpeegel : Pärnumaa tegelaste biogr. leksikon sõnas ja pildis. - Pärnu, 1933. - 176, [18] lk.

223. Pärnumaa tegelaste biograafiad : Eluloolisi andmeid Pärnumaal elavate ja tegutsevate avalikkude tegelaste kohta / Toim. J. Andreller, A. Leetmaa. - Pärnu, 1937. - VIII, 299 lk.

224. Rahvapärimuste kogu 4. - Trt., 1965. - 115 lk.

225. Rahvapärimuste kogu 5. - Trt., 1967. - 88 lk.

226. Rahvapärimeste kogu 6. - Trt., 1968. - 96 lk.
227. Raud E. Eesti nõukogude lastekirjandus : Bio-bibl. soovitusnim. - Tln., 1955. - 55 lk.
228. Realistlik kunst Eestis. XIX sajandi algusest kuni tänapäevani : Kataloog. - Tln., 1956. - 135 lk.
229. Recke J.F. v., Napiersky K.E. Allgemeines Schriftsteller- und Gelehrten-Lexikon der Provinzen Livland, Esthland und Kurland. - Mitau, 1827-1832. - Bd. 1-4. Vt. ka nr. 189.
230. Reiman V. Kullakaevajad // Eesti Üliõpilaste Seltsi album. - Trt., 1889. - Leht 1. - Lk. 4-64.
231. Das Revaler Bürgerbuch, 1710-1786 / Hrsg. von G. Adelheim. - Reval, 1934. - XIV, 192 S. - (Beitr. zur Kunde Estlands; Bd. 19.).
232. Revalia, Estoniae metropolis literata : Exhibita Calend. Januar 1699. - Revaliae, 1699. - 167 p.
233. Revolutsiooni lipukandjad : Lühikesi ülevaateid Eestis tegutsenud väljapaistvate revolutsionääride elust ja tegevusest. - Tln., 1962. - 1. kd. - 195 lk.
234. Revolutsiooni lipukandjad : Lühikesi ülevaateid Eestis tegutsenud väljapaistvate revolutsionääride elust ja tegevusest. - Tln., 1972. - 2. kd. - 176 lk.
235. Revolutsiooni lipukandjad : Lühikesi ülevaateid Eestis tegutsenud väljapaistvate revolutsionääride elust ja tegevusest. - Tln., 1978. - 3. kd. - 184 lk.
236. Romaan : Ajakiri. (Piltidega). - Tln., 1933. - Nr. 1-23/24.
237. Rudolph M. Rigaer Theater- und Tonkünstler-Lexikon. - Riga, 1890. - V, 282 S.
238. Ruus M. Tartu maalijad. - Tln., 1979. - 707 lk.

239. Saare kirjanike ja tegelaste album / Koost. J.E.Meigas. - Kuresaar, 1934. - 72 lk.

240. Saaremaast ja saarlastest / Koost. H. Toomsalu. - Tln., 1983. - 141 lk.

241. Sakalamaa elu : Viljandimaa kultuur- ja majanduselu kroonikat / [Koost.] A. Leetmaa; Toim. J. Araste. - Pärnu, 1936. - 182, [26] lk.

242. Sander T. Eesti kirjanduse ajalugu. - Trt., 1899-1901. - 1-2. kd.

243. Schmidt A. v. Die Pastoren Oesels seit der Reformation. - Tartu, 1939. - 103, [1] S.

244. Schüler-Album des Dorpatschen Gymnasiums von 1804-1879. - Dorpat, 1879. - 310 S.

245. Sellius A.B. Schediasma : Litterarium de scriptoribus qui historiam politico-ecclesiasticam Rossiae scriptis illustrarunt. - Revaliae, 1736. - 38 p.

246. Sepp R. Eesti spordi leksikon : Ülevaateks Eesti võistlusspordist, Eesti spordisangareist ja Eesti osast maailma spordis. - [Üme]7, 1951. - 144 lk.

247. Sild O. Tartu-Pärnu rootsiaegse ülikooli usuteaduskonna õppejõud, nende elukäik ja tegevus. - Trt., 1932. - [32] lk. - Äratr.: Usuteadusline Ajakiri. 1932. Lisavihk nr. 3. Lk. 46-78.

248. Sjöberg G. Pernavia literata breviter concinnata et in lûcem pûblicam anno 1703 emissa. - [Riga]7, 1703. - [34] p.

249. Spordibiograafiline leksikon, 1937 / Toim. L. Soenberg, I. Peterson, V. Raudsepp jt. - Tln., 1937. - 256 lk.

250. Suomen Elämäkerrasto / Toim. ja kirjoit. I. Heikinheimo. - Porvoo, etc., [1952]7. - VII, 856 s.

251. Svenskt biografiskt lexikon : Ny följd. - Stockholm, 1857-1890. - Bd. 1-10.

252. Svenskt biografiskt lexikon. - Stockholm, 1918-1984.
- Bd. 1-24. - Jätkub.
253. Sõbralikud šaržid. - Tln., 1966. - 152 lk.
254. Sõjasangarid / Koost. A. Pähklmägi. - Tln., 1978. - 470 lk.
255. Sõst K.E., Suits G. Eesti luule. - Trt., 1910. - 350 lk.
256. Tallinna Kaupmeeste Selts, 1917-1932 : Tallinna Kaupmeeste Seltsi 15-aasta juubeliväljaanne. - Tln., 1932. - 239, [1] lk.
257. Tallinna kodanikkuderaamat, 1409-1624 / Toim. O. Greiffenhagen = Das Revaler Bürgerbuch, 1409-1624 / Hrsg. von O. Greiffenhagen. - Tallinn-Reval, 1932. - XV, 174 S.
258. Tallinna kodanikkuderaamat, 1624-1690 ühes jätkuga kuni 1710-ni / Toim. G. Adelheim = Das Revaler Bürgerbuch, 1624-1690 nebst Fortsetzung bis 1710 / Hrsg. von G. Adelheim. - Tallinn-Reval, 1933. - XIII, 192 S.
259. Tallinna Linna Poeglaste Humanitaargümnaasium, 1631-1931 / Koost. J. Jensen. - Tln., 1931. - 104 lk.
260. Tallinna Tehnikum, 1918. - 17. IX 1928. - Tln., 1928. - 86 lk.
261. "Tallinnfilm", filmistuudio : Filmograafia, [1972-1986]. - Tln., 1974-1988.
262. Tankler H. Tartu ülikooli kasvandikud - NSV Liidu Teaduste Akadeemia liikmed. - Tln., 1982. - 156, [4] lk.
263. Tartu ehitusmeistrid 17. sajandist kuni 19. sajandi keskpaigani : Teatmik / Koost. N. Raid; Toim. S. Vahre. - Tln., 1987. - 280 lk.
264. Tartu Riikliku Ülikooli keemiaosakond, 1947-1972. - Trt., 1972. - 239 lk.

265. Tartu Riikliku Ülikooli keemiaosakond, 1977-1986 : Isikkoosseis ja bibl. - Trt., 1988. - 170 lk.

266. Tartu Riikliku Ülikooli struktuur ja isikuline koosseis : Teatmik (andmete seisuga juuni 1961). - Trt., 1961. - 95 lk.

267. Tartu Riikliku Ülikooli õppe-teaduskoosseisu biobibliograafianimestik, 1944-1980. - Tln., 1987. - 528 lk.

268. Tartu Õpetajate Seminar, 1828-1928. - Trt., 1929. - XII, 528 lk.

269. Tartu ülikooli ajalugu, 1632-1982 : 3 köites. - Tln., 1982.

1. kd. 1632-1798 / Koost. H. Piirimäe. - 319 lk.

270. Tartu ülikooli professorite, NSV Liidu Teaduste Akadeemia liikmete portreid ja autograafe / Koost. H. Tankler, H. Käsper. - Tln., 1977. - [143] lk.

271. Tartu ülikooli üliõpilaskonna teatmik - Album Academicum Universitatis Tartuensis / ENSV Riikl. Ajaloo Keskarhiiv. TRÜ, - Trt., 1986-1988. - 1-3. kd. - 782 lk.

272. Teadus ja tänapäev / Koost. J. Kivi. - Tln., 1979. - 528 lk.

273. Teaduse ajaloo lehekülgi Eestist : Kogumik. - Tln., 1968-1986. - 1-6. kd.

274. Teatrimärkmeid, 1961/62. - Tln., 1963. - 159 lk.

275. Teatrimärkmik, 1965-1967. - Tln., 1969. - 528 lk.

276. Teder K. Eesti fotograafia teerajajaid. - Tln., 1972. - 147 lk.

277. Tērbatas Universitāte, 1632-1932. - Rīgā, 1932. - 214 lpp.

278. Tihemetsa Põllu-Metsamajandustehnikumi I lennu lõpetajate album. - [Tihemetsa, 1960]7. - 67 lk.

279. Tiitus R. Portreid sõnas ja pildis. - Trt., 1935. - 187 lk.

280. Trellide taga : Mälestusi ja dokumente eesti kommunistide võitlusest kodanlikus vanglas. - Tln., 1962. - 704 lk.

281. TRÜ Kehakultuuriteaduskond / Koost. V. Lenk. - Trt., 1968. - 71 lk.

282. TRÜ Kehakultuuriteaduskond / Koost. V. Lenk. - Trt., 1972. - 99 lk.

283. Tähistame // Küsimused ja Vastused. - 1975. - Nr. 1. - Lk. 36-38.

284. Tähtpäevi // Eesti Kommunist. - 1964. - Nr. 1. - Lk. 85-87.

285. Undritzite suguvõsa / Kirja pannud A.O. Undritz. - Tln., 1912. - 26, [1] lk.

286. Vaga V. Tartu ülikooli arhitektid. - Trt., 1928. - 44, XVI lk.

287. Valjala avalikueelu tegelased kuni suveni 1935 / [Koost.] O.Mäeniit-Mihkelson. - Kuressaare, [1935]. - 33 lk.

288. Valmieras (Valkas) skolotāju semināra audzēkņi / Sast. K. Ozoliņš, P. Rubenis, E. Zicāns. - Riga, 1936. - 263 lpp.

289. Vanade kooliõpetajate album, 1927-1932. - Trt., 1932. - 57, [1] lk.

290. Vana kannel. - Tln., 1938. - 3.kd.: Kuusalu vanad rahvalaulud. 1. - 501, [1] lk.

291. "Vanemuine" täna ja eile : Märkmeid ja materjale. - Trt., 1970. - 103 lk.

292. "Vanemuise" ballett, 1971 : Fotoalbum. - Trt., 1971. - 327 lk.

293. Veem K. Eesti vaba rahvakirik : Dokumentatsioon ja leksikon. - Stockholm, 1988. - 503 lk.

294. Viidebaum R. Jakob Hurda kaastöölistest // Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat. - Trt., 1934. - 9/10 kd. - lk. 231-254.

295. Viksna A. Tērbatas Universitāte. - Rīga, 1986. - 191 lpp.

296. Viljandi kirjamehi : Kodulookirj. nim. / Koost. H. Kattai. - Viljandi, 1981. - 48 lk.

297. Vinkel A. Kirjandus, aeg, inimene. - Tln., 1970. - 260 lk.

298. Võru Õpetajateseminar : Tegevus ja uuenduspüüded. - Trt., 1936. - 282 lk.

299. Väike entsüklopeedia / Red. toimk. R. Kleis (peatöim.), K. Pürkop, H. Riikoja. - Trt.; Tln., 1937-1939. - 1680 vrg., IV lk.

300. Välis-Eesti kunstnikke : Väike biogr. leksikon. - Rooma; Toronto, 1980. - 240 lk.

301. Välis-Eesti tegelased : Eluloolisi andmeid / Toim. B. Tiido. - Tln., 1939. - 140 lk.

302. Õitsituled : Eesti Ajakirjanikkude Iidu album. - Tln., 1922-1939. - [Nr.] 1-17.

303. Ülevaade Eesti merekoolidest, 1864-1935. - Tln., 1938. - 203, [1] lk.

304. Академия наук СССР: Персональный состав. - М., 1974. - Т. 1-2.

305. Академия наук Эстонской ССР, 1980-1985. - Таллин, 1986. - 392 с.

306. Антология эстонской поэзии / Сост. Э. Нирк, П. Рум -
мо. - М.; Л., 1959. - Т. I-2.

307. Астрономия и геодезия в Эстонской ССР: (1940-1966). -
Тарту, 1969. - 179 с.

308. Биографический словарь профессоров и преподавателей
Имп. Дерптского, бывш. Дерптского, университета за сто лет
его существования (1802-1902) / Под ред. Г.В.Левицкого. -
Дрѣв, 1902-1903. - Т. I-2.

309. Большая Советская Энциклопедия. - I-е изд. - М.,
1926-1947. - Т. I-65, доп. т. (СССР).

310. Большая Советская Энциклопедия. - 2-е изд. - М.,
1949-1958 / . - Т. I-51.

311. Большая Советская Энциклопедия. - 3-е изд. - М.,
1970-1978. - Т. I-30.

Брокгауз Ф.А., Ефронъ И.А., издатели, см. 335.

312. Вальдман Й., Неготин Я. Альбом имматрикулированных в
Дерптском, ныне Дрѣвском ветеринарном институте, 1848 -
1898. - Дрѣв, 1898. - IV, 368 с.

313. "Ванемуине" сегодня и вчера: Заметки и материалы. -
Тарту, 1970. - II 2 с.

314. Знаменосцы революции: Краткие биографии выдающихся
революционеров, действовавших в Эстонии. - Таллин, 1964.
- Т. I. - 206 с.

315. Кивине П. Эстонские спортсмены - призеры Олимпийских
игр. - Таллин, 1980. - 80 с.

316. Кума Х.Р. Прикладное искусство Советской Эстонии и
его мастера. - Л.; М., 1962. - 203 с.

317. Мартинсон К. О членах Петербургской, Российской Ака-
демии наук и Академии наук СССР, связанных с Эстонией // Пе-
тербургская Академия наук и Эстония. - Таллин, 1978. -
С. 192-222.

318. Мауэр М. Эстонская литература: Рек. указ. лит. - М., 1975. - 224 с.

319. Музыка Советской Эстонии: [Сборник] / Сост. Х.Кыр-вистс. - Таллин, 1956. - 263 с.

320. Писатели Советской Эстонии: Биобиблиогр. словарь / Авт.-сост. Н.Бассель. - Таллин, 1984. - 256 с.

321. Писатели Советской Эстонии: Краткий биограф. справочник / Сост. Л.Реммелгас. - Таллин, 1956. - 269 с.

322. Писатели Советской Эстонии / Отв. ред. М. Мильк. - Таллин, 1950. - 124 с.

323. Полетаев О.А., Нугис А.Я. Огненные годы: Очерки об эстонцах - активных участниках гражданской войны, награжденных орденом Красного Знамени. - Таллин, 1977. - 300 с.

324. Поэты Советской Эстонии / Под ред. В.В.Козина и Л.П. Тоом. - М., 1950. - 288 с.

325. Поэты Советской Эстонии / Сост. В.Б.Азаров и др. - М., 1956. - 370 с.

326. Поэты Эстонии / Сост. Н.Г.Андрезен, С.Г.Исаков. - Л., 1974. - 662 с.

327. Поэты Финляндии и Эстляндии / Под ред. Н. Новича [= Н. Бахтин] - СПб., 1898. - 159, [4] с.

328. Реалистическое искусство в Эстонии: С XIX века до настоящего времени. - Таллин, 1956. - 143 с.

329. Русский биографический словарь. - М.; СПб., 1896 - 1918. - Т. I-25.

330. Советская Латвия: [Энцикл. справочник]. - Рига, 1985. - 815 с.

331. Советская Эстония: Энцикл. справочник. - Таллин, 1979. - 440 с.

332. Список действительных членов Академии наук СССР, 1725-1925. - Л., 1925. - 36 с.

333. Список членов Императорской академии наук, 1725-1907. - СПб., 1908. - 404 с.

334. Чугай Т.Н. Славные сыны Эстонии: Реч. указ. лит. - Таллин, 1970. - 16 с.

335. Энциклопедический словарь / Под ред. И.Е. Андреевского. - СПб., 1890-1907. - Т. I-82, доп. I-4.

336. Эстонская литература, [1971 - 1986]. - Таллин, 1973-1989.

337. Эстонские поэты XIX века / Сост. П.Руммо.- Л., 1961.- 489 с.

338. Эстонские советские детские писатели: Биограф. справочник. - Таллин, 1977. - 44 с.

339. Эстонцы - герои Великой Отечественной войны: Справочно-библиогр. материал. - Таллин, 1975. - 16 с.

Käsikirjad

340. Aedma U. Trükkalid, kirjastajad ja raamatukaupmehed Eestis, 1908-1940 : Biogr. ülevaade. Diplomitöö. - Tln., 1982. - 82 l. - Käsikiri TPedI raamatukogunduse ja bibliograafia kateedris.

341. Eelmäe E. Trükkalid, kirjastajad ja raamatukaupmehed Eestis, 1860-1908 : Biogr. ülevaade. Diplomitöö. - Tln., 1982. - 136 l. - Käsikiri TPedI raamatukogunduse ja bibliograafia kateedris.

342. "Eesti avalikud tegelased" ja selle täiendusköide. - Käsikirjalised materjalid KM KO, f. 193.

343. "Eesti biograafiline leksikon" ja selle täiendusköide. - Käsikirjalised materjalid KM KO, f. 194.

344. Bestis töötavate arstide biograafiline leksikon. - Käsikirjalised materjalid TÜR käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas, f. 77.

345. Freiberg E. Eesti naismatemaatikud : Diplomitöö. - Trt., 1977. - 162 l. - Käsikiri TÜ matemaatika õpetamise meetoodika kateedris.

346. Genss J. Eesti kunsti materjale. 1. osa: "Biograafilisi ja bibliograafilisi materjale". 1-2. LXIV, 758 l.; 2. osa: "Linnad ja alevid ning nendes leiduvad vaatamisväärsused". 1-3. XII, 394; VIII, 429; XXVI, 324 l.; 3. osa: "Kunstnike leksikon". 1-6. A-Ü. Ca 2800 l.; 4. osa: "Eesti tegelaste portreid kujutavas kunstis". Ca 170 l. - Käsikiri L. Gensi valduses, TA TR, Tartu Riiklikus Kunstimuseumis.

347. Genss J. Kunstiajaloo materjale. 1. osa: Kunstnikude leksikon. Lõpet. 31. dets. 1935. - Tln., 1936. - 809 l. - Käsikiri L. Gensi valduses.

348. Kaasik A. Eesti pimedate tegevuse aktiivsete organiseerijate ja väljapaistvate pimedate lühielulood. - Trt., 1976. - 60 l. - Käsikiri Eesti Pimedate Muuseumis.

349. Kals A. Lahemaaalased eile ja täna. - Trt., 1979. - 58 l. - Käsikiri Lahemaa Rahvuspargis.

350. Kals A., Kals M. Tuntud korbelaiste elulood. - Trt., 1975. - 377 l. - Käsikiri TÜR.

351. Kirjanike, kunstnike ja teadlaste nimestik ja biograafiate käsikiri. Eesti Kirjanduse Seltsi Ajaloo Toimkonna ülesandel juuni kuul 1927.a. koost. E. Blumfeldt. - Käsikiri Eesti Riigiarhiivis, f. 1108, nim. 5, s. 484.

352. Kuusk P., Hirvesoo A., Topmann M. 111 eesti heliloojat ja muusikateadlast. - Tln., 1976. - 278 l. - Käsikiri ENSV Kultuuriministeeriumis.

353. Loos K. A. Borkvelli, A. Kasvandi, K. Maasiku, F. Laarensi, O. Paasi ja A. Vihmani matemaatika õpikud: Diplomitöö. - Trt., 1978. - 93 l. - Käsikiri TÜ matemaatika õpetamise metoodika kateedris.

354. Nurk A. Rakvere Õpetajate Seminar, 1912-1932. - Trt., 1967. - 93, 317 l. - Käsikiri Rakvere Rajoonidevahelises Koduloomuuseumis.

355. Nurk A. Tartu Õpetajate Seminar, 1828-1947. - Trt., 1978. - 175, 1. - Käsikiri Tartu Õpetajate Seminaris.

356. Ott V. Trükkalid, raamatukaupmehed, -kõitjad ja kirjastajad Eestis XVI-XVIII sajandil: Biogr. ülevaade. Diplomitöö. - Tln., 1982. - 104 l. - Käsikiri TPedI raamatukogunduse ja bibliograafia kateedris.

357. Ratas I. Trükkalid, raamatukaupmehed ja kirjastajad Eestis, 1802-1860: Biogr. ülevaade. Diplomitöö. - Tln., 1982. - 86 l. - Käsikiri TPedI raamatukogunduse ja bibliograafia kateedris.

358. Riia Vaimuliku Seminari kasvandike elulood. - Käsikiri KM KO, f. 296, m. 17, 18:1.

359. Sester M. Viljandi koolimatemaatikud ja nende õpikud : Diplomitöö. - Trt., 1986. - 94 l. - Käsikiri TÜ matemaatika õpetamise metoodika kateedris.

360. Tallinna Õpetajate Seminari 1. lend, 1919-1922 / Koost. V. Hein. - Tln., 1984. - 16 l. - Käsikiri Eesti Pedagoogikamuuseumis.

361. Tallinna Õpetajate Seminari 2. lend, 1919-1923 / Koost. E. Liivand. - Tln., 1984. - 37 l. - Käsikiri Eesti Pedagoogikamuuseumis.

362. Tartu Pedagoogiumi ja Tartu Õpetajate Seminari lõpetanute lühibiograafiad, 1933-1947. - Trt., 1978. - 147 l. - Käsikiri Tartu Õpetajate Seminaris.

363. Tartu Õpetajate Seminari lõpetanute lühibiograafiad, 1920-1932. - Trt., 1978. - 131 l. - Käsikiri Tartu Õpetajate Seminaris.

364. Tartu ülikooli Album Academicum. 3: 1919-1944 / Koost. S. Kodasma jt.; Toim. R. Kleis. - Trt., 1982. - Käsikiri Eesti Ajalooarhiivis.

KASUTATUD BIBLIOGRAAFIA JA RETSEPTSIOON

Trükised

365. Aben K. Lühijooni Volmari (Valga) Õpetajateseminari ajaloo // Eesti Kool. - 1937. - Nr. 5. - Lk. 301-308.

366. Albumi ettetellijatele // Tarmo. - 1937. - Nr. 5. - Lk. 37-38.

367. Alumäe N. Mõned üldised muljed ja võrdlused // Eesti Kommunist. - 1969. - Nr. 10. - Lk. 56-58.

368. Andresen N. Vajalik ja oodatud teatmeteos // Looming. - 1976. - Nr. 1. - Lk. 166-169.

369. Annus E. Koduloo bibliograafia // Kodu-uurija käsiraamat. - Tln., 1966. - Lk. 70-79.

370. Annus E. Koduloobibliograafia : Metoodikavahend. - Tln., 1980. - 72 lk.

371. Antik R. Eesti raamatute üldnimestik, 1918-1923. - Trt., 1931. - 406 lk.

372. Arro E. Eesti biograafiline leksikon I, II, III // Eesti Muusika. - 1929. - Nr. 2. - Lk. 66-67.

373. Artiklite ja Retsensioonide Kroonika : ENSV riikl. bibl. aastaraamat. - Tln., 1967-1988. - Jätkub.

1940.	1967. 430 lk.
1941.	1970. 475 lk.
1944-1945	1972. 780 lk.
1946.	1975. 736 lk.
1947.	1979. 752 lk.
1948.	1988. 960 lk.

374. Arutluskoosolek EN Kirjanike Liidus // Sirp ja Vasar - 1950. - 18. märts. - Nr. 11.

375. Bassel N. Eesti luule antoloogia vene keeles // Keel ja Kirjandus. - 1976. - Nr. 8. - Lk. 498-500.

376. Cederberg A.R. Ajaloolise uurimistöö korraldamisest // Postimehe hommikuväljaanne. - 1920. - 28. märts. - Nr. 58.

377. [Ederberg F.] Kaarma Seminar Saaremaal // Eesti Üliõpilaste Seltsi album. - Trt., 1899. - Leht 4. - Lk. 101-108.

378. Eesti ajaloo bibliograafia, 1877-1917 / Koost. E. Blumfeldt, N. Loone. - Trt., 1933-1939. - VIII, 632 lk.

379. Eesti avalikud tegelased : Üleskutse sellenimelise koguteose asjus // Päevaleht. - 1927. - 29. juuli. - Nr. 203.

380. Eesti filoloogia ja ajaloo aastaülevaade = Jahresbericht der estnischen Philologie und Geschichte. - Trt., 1922-1938. - 1-6. kd.: 1918-1923; 12-14. kd.: 1929-1931. - 1. kd. pealk.: Eesti filoloogia kriitiline ja bibliograafiline aastaülevaade.

381. Eesti NSV meditsiinikirjandus, [1940-1965; 1966-1970; 1971-1975] : Bibl. - Tln., 1969-1979. - Jätkub.

382. Eesti Üleüldise teaduse raamat ... // Eesti Postimees. - 1900. - 19. okt. - Nr. 42.

383. Eesti raamatute üldnimestik. - Trt., [1930] 1941.

1924.a. alates	[1930] [VI],	554 lk.
----------------	--------------	---------

1929-1933.	1934.	795 lk.
------------	-------	---------

1934-1936.	1938.	612 lk.
------------	-------	---------

1937-1939.	1941.	560 lk.
------------	-------	---------

384. Eller M. Kunstiajaloo uurimine // Leninlik etapp eesti ajalooteaduses : Historiogr. art. - Tln., 1970. - Lk. 261.

385. Ernits V. Eesti üliõpilaste ja vilistlaste üleüldise nimekirja arvustikulised kokkuvõtted // Üliõpilaste Leht. - 1915. - Nr. 7. - Lk. 174-182; Nr. 8. - Lk. 204-213.

386. Folia Bibliographica. - Stockholm, 1965-1985. - Alapeak.: 1974-1985 : A bibliography of works publ. by Estonian scholars in exile.

[1]. A bibliography of works published by Estonian ethnologists in exile, 1945-1965 / Comp. by H. Hagar. 1965. - 63 p.

2. A bibliography of works published by Estonian historians in exile, 1945-1969 : (History, Archaeology, History of Art, Music, the Church and Law) / Comp. by A. Ränk. 1969. - 56 p.

3. A bibliography of works published by Estonian philologists in exile, 1944-1970 / Comp. by A. Ränk. 1971. - 117 p.

4. Psychology, pedagogics, and philosophy, 1945-1973 / By T. Künnapas. 1974. - 60 p.

5. Ethnology, 1945-1975 / By A. Ränk. 1975. - 58 p.

6. Jurisprudence, political science, sociology, economy, 1942-1976 / By I. Arens. 1977. - 109 p.

7. History: (Archaeology, history, history of art, music, religion and church), 1945-1983 / Comp. by M. Mäelo. 1985. - 108 p.

387. Gens L. Ühe kunstialase väljaande puhul // Sirp ja Vasar. - 1956. - 24. aug. - Nr. 34.

388. [Grenzstein A.] Kirjakogu // Olevik. - 1898. - 7. juuli. - Nr. 27.

389. Grönberg A. Eesti Üliõpilaste Seltsi ajalugu II. - Montreal, 1985. - Lk. 651.

390. Hain J. Hilinenud kummardus // Sirp ja Vasar. - 1980. - 15. aug. - Nr. 33.

391. Haljaspõld H. Kas on kõik korras "Eesti biograafilise leksikoniga"? // Päevaleht. - 1928. - 3. okt. - Nr. 269.

392. Haljaspõld H. Koguteos "Eesti avalikud tegelased" : Geograafilist statistikat. Kus on sündinud meie tegelased ja kus nad asuvad? // Päevaleht. - 1932. - 9. juuni. - Nr. 154.

393. Haljaspõld H. Meie ajalooliste tegelaste arvustik : Eesti biogr. leksikon arvudes // Kaitse Kodu. - 1929. - Nr. 39. - Lk. 1048-1049.

394. Helme R. Eesti Akadeemilise Sõjaajaloo Seltsi esimene tõõaasta // Kleio. - 1989. - Nr. 2. - Lk. 111-112.

395. Hermann K.A. Üleüldisest teaduse raamatust // Postimees. - 1900. - 2. veebr. - Nr. 31.

396. Isamaa heategijad // Isamaa kalender, 1895. - Jürjev, 1894. - Lk. 150-153.

397. Jansen E. Kuidas on käsitletud ajalugu? // Eesti Kommunist. - 1969. - Nr. 11. - Lk. 71-73.

398. Johani H. Lugeja kiri ühest huvitavast teosest // Looming. - 1959. - Nr. 11. - Lk. 1753-1755.

399. Joonuks H. Kodu-uuriija pilguga // Sirp ja Vasar. - 1966. - 2. dets. - Nr. 49.

400. Jung J. Eesti kirja vara hakatusest aastal 1554, laulu-, jutluse ja piibliraamatu väljaandmisest // Meelejahutaja. - 1882. - Nr. 5. - Lk. 287.

401. Jõgi M. "Sirvilaudadele" mõeldes // Keel ja Kirjandus. - 1975. - Nr. 5. - Lk. 307-309.

402. Jõgi O. Leksikon välisluvilistele ja iseendalegi // Looming. - 1985. - Nr. 9. - Lk. 1278-1289.

403. Jõgi O. Veel eesti kirjandusest poola leksikonis // Keel ja Kirjandus. - 1967. - Nr. 5. - Lk. 313-315.

404. Järvelaid P. Ilmus kultuuriajalooline teatmeteos // TRÜ. - 1984. - 14. sept. - Nr. 23.

405. Kahu M. Suure ENE väikeseks teekaaslaseks // Keel ja Kirjandus. - 1976. - Nr. 9. - Lk. 567-569.

406. Kals A. Biograafilisi andmeid sisaldavatest Eesti üldteatmeteostest // ENSV TA Toim. Ühiskonnatead. - 1984. - 33. kd. - Nr. 2. - Lk. 152-161.

407. Kals A. Biograafilisi teatmeteoseid eesti sportlastest // Kehakultuur. - 1983. - Nr. 12. - Lk. 378.

408. Kals A. Eestikeelse eluloolise teatmekirjanduse algusest // Keel ja Kirjandus. - 1984. - Nr. 4. - Lk. 234-239.

409. Kals A. Eesti õpetajate biograafilistest teatmikest // Eesti kooli arenguradadelt. - Tln., 1983. - Lk. 61-71. - (Nõuk. ped. ja kool; 32).

410. Kals A. Eluloostik meie tuletõrjujatest // Tuletõrje Valvepostil. - 1983. - Nr. 2. - Lk. 8.

411. Kals A. Uue ENE elulood // Looming. - 1986. - Nr. 12. - Lk. 1694-1704.

412. Kals A. Õpilaste eluloolisest uurimisest Eestis // Nõuk. Kool. - 1984. - Nr. 4. - Lk. 55-57.

413. Kilk L. Lühidalt NSV Liidu erialaentsüklopeediatest // Horisont. - 1977. - Nr. 1. - Lk. 42; Nr. 2. - Lk. 20; Nr. 5. - Lk. 16-17.

414. Kirotar J. Kaarma Seminar kui Eesti kultuura tegur, 1871-1910 // Eesti kultuura. - Trt., 1911. - 1. kd. - Lk. 37-86.

415. Kivi A. Üleskutse kunsti asjus // Eesti Kirjandus. - 1916. - Nr. 12. - Lk. 455-456.

416. Kivi K. Koguteos "Nõukogude Eesti kirjanikud" // Sirp ja Vasar. - 1950. - 24. juuni. - Nr. 25.

417. Kleis H. Akadeemiline Ajaloo-Selts 1930/31. aastal // Ajalooline Ajakiri. - 1931. - Nr. 2. - Lk. 100-101.

418. Kleis R. Mõningaid märkusi "Eesti biograafilise leksikoni" tekkimisloost ja kavatsustavast iseloomust // Ajalooline Ajakiri. - 1924. - Nr. 3. - Lk. 111-117.

419. Kotkas H. jt. 7 Palju pahandust muusikaleksikoni-ga // Sirp ja Vasar. - 1966. - 23. dets. - Nr. 52.

420. Kruus O. Kirjandusleksikoni tegemise probleeme ja kogemusi // Keel ja Kirjandus. - 1989. - Nr. 10. - Lk. 612-617.

421. Kruus R. Autahvel ja telefoniraamat // Keel ja Kirjandus. - 1986. - Nr. 1. - Lk. 56-61.

422. Kuningas O., Jansen E. Vältida pisivigade ringlust. Lõpus üldisemaid märkusi // Keel ja Kirjandus. - 1976. - Nr. 11. - Lk. 692-697.

423. Kurtna A. Kuidas võis see juhtuda? // Sirp ja Vasar. - 1967. - 17. veebr. - Nr. 7.

424. Lebbin A. Raamat kangelastest // Rahva Hääl. - 1978. - 16. juuni. - Nr. 139.

425. Libe J. Eesti biograafiline leksikon (I-IV). Trt., 1926-1929 7 // Eesti Kirjandus. - 1930. - Nr. 11. - Lk. 540-546.

426. Liidja M. ENEKE // Pioneer. - 1975. - Nr. 5. - Lk. 18.

427. Liim A. Veel üks Eestimaalt pärit Nõukogude Liidu kangelane // Edasi. - 1986. - 20. apr. - Nr. 93.

428. Liitoja Ü. Tartu ehitusmeistrid 17. sajandist kuni 19. sajandi keskpaigani. Teatmik. Koost. Miina Raid. Toim. S. Vahtre. Tln., 1987 // Kleio. - 1988. - Nr. 1. - Lk. 123-124.

429. Liiv O. Ajalookirjandus Eestis 1936.a. // Ajalooline Ajakiri. - 1936. - Nr. 4. - Lk. 177.

430. Liiv O. Eesti biograafiline leksikon // Päevaleht. - 1930. - 30. märts. - Nr. 88.

431. Liiv T. Bernard Kangro kirjanikuna // Looming. - 1989. - Nr. 1. - Lk. 111.

432. Linde B. Biograafilise leksikoni teine osa // Kaja. - 1927. - 2. okt. - Nr. 229.

433. Linde B. /Eesti avalikud tegelased: Eluloolisi andmeid. Trt., 19327 // Kaja. - 1932. - 25. juuni. - Nr. 147.

434. Linde B. Eesti biograafiline leksikon // Kaja. - 1929. - 28. sept. - Nr. 229.

435. Linde B. Eesti biograafiline leksikon I, II, III ja IV // Kasvatus. - 1931. - Nr. 3. - Lk. 136-138.

436. Linde B. Eesti biograafilise leksikoni 3. anne // Kaja. - 1928. - 11. aug. - Nr. 186.

437. Looring A. /J. Andreller ja A. Leetmaa. Pärnumaa tegelaste biograafiad. Pärnu, 19377 // Eesti Kirjandus. - 1938. - Nr. 5. - Lk. 276-277.

438. Luhtein P. "Eesti graafika" ja trükikunst // Sirp ja Vasar. - 1964. - 13. märts. - Nr. 11.

439. Martinson K. Nelja revolutsiooni kangelased // Noorte Hää. - 1962. - 22. märts. - Nr. 70.

440. Meelejahutaja. - 1885. - 5. jaan. - Nr. 2. - Lk. 9; 12. veebr. - Nr. 7. - Lk. 29-30.

441. Mets J. Eesti biograafilises leksikonis puuduvad kodumaa agrikultuuri tähtsamad esindajad möödunud sajandist // Agronoomia. - 1934. - Nr. 2. - Lk. 72-74.

442. Metslang L. Ülevaade Akadeemilise Ajaloo-Seltsi tegevusest, 1920-1922 // Ajalooline Ajakiri. - 1922. - Nr. 3. Lk. 106.

443. Millal ilmub "Eesti entsüklopeedia"? // Päevaleht. - 1931. - 31. aug. - Nr. 236.

444. Miller V. Album Academicum, 1632-1710 // Kodumaa. - 1984. - 20. juuni. - Nr. 25.

445. Miller V. Tasutud auvõlg // Sirp ja Vasar. - 1984. - 15. juuni. - Nr. 24.

446. Mugasto H. Vähirnähtusi raamatute kirjastamisel // Raamatukogu. - 1938. - Nr. 1/2. - Lk. 23-28.

447. Mutt M. Proosa impressioone, 1979 // Looming. - 1980. - Nr. 2. - Lk. 287.

448. Neumann M. Teatus ja palve // Vaba Maa. - 1921. - 8. sept. - Nr. 237.

449. Nirk E. EKBL-i käsikiri valmimas // Sirp ja Vasar. - 1967. - 17. nov. - Nr. 46.

450. Nõukogude Eesti raamat : Koondnim., 1940-1954, 1955-1965, 1966-1970, 1971-19757. - Tln., 1956-1989.

451. Oissar E. Baltisaksa biograafiline leksikon // Keel ja Kirjandus. - 1971. - Nr. 11. - Lk. 692-695.

452. Olesk P. Ebakohti, vigu ja vaieldavusi EKBL-is // Keel ja Kirjandus. - 1976. - Nr. 10. - Lk. 635-637.

453. Orav V. Eesti biograafiline leksikon // Kasvatus. - 1927. - Nr. 3. - Lk. 115-117.

454. Orav V. Eesti biograafiline leksikon II // Kasvatus. - 1927. - Nr. 11. - Lk. 505-507.

455. Ottenson H. Akadeemilise Ajaloo-Seltsi tegevus a. 1927-28 // Ajalooline Ajakiri. - 1928. - Nr. 2. - Lk. 99.

456. Ottenson H. Akadeemilise Ajaloo-Seltsi tegevusest 1923/24 aastal // Ajalooline Ajakiri. - 1924. - Nr. 2. - Lk. 70.

457. Paas R. Ajalugu?! // Looming. - 1987. - Nr. 2. - Lk. 269-272.

458. Palli H. Ajaloobibliograafia ja teaduslik informatsioon // Leninlik etapp eesti ajalooteaduses : Historiogr. art. - Tln., 1970. - Lk. 310-321.

459. Palm A. Märkmeid 1938. a. elulookirjanduse kohta // Looming. - 1939. - Nr. 4. - Lk. 395-404.

460. Palutakse avaldada arvamist "Eesti biograafilise leksikoni" kohta // Päevaleht. - 1927. - 14. juuli. - Nr. 188.

461. Peep L. Mida teha ENE-ga? // Edasi. - 1989. - 28. jaan. - Nr. 24.

462. Pillau E. Eestikeelne biograafiline teatmekirjandus // Keel ja Kirjandus. - 1970. - Nr. 3. - Lk. 129-138.

463. Pillau E. Eestikeelsest erialasest teatmekirjandusest // Edasi. - 1970. - 16., 23., 30. aug. - Nr. 191, 197, 201.

464. Poletajev O., Nugis A. Viljamson Pokrõškini diviisist // Noorte Hääl. - 1978. - 22. juuni. - Nr. 143.

465. [Frants H.] "Hariduse sõnaraamat" // Päevaleht. - 1908. - 6. nov. - Nr. 257.

466. [Frants H.] Hariduse tähtsus // Linda. - 1900. - 17. okt. - Nr. 42. - Lk. 677-678.

467. [Frants H.] Tubli raamat // Ristirahva Pühapäeva Leht. - 1910. - 28. jaan. - Nr. 5. - Lk. 35.

468. Põldmäe R. ENE-le mõnest küljest lühenedes // Keel ja Kirjandus. - 1971. - Nr. 3. - Lk. 183-187.

469. Põldmäe R. Suure entsüklopedisti juubeliks // Keel ja Kirjandus. - 1971. - Nr. 10. - Lk. 636-638.

470. Pähklimägi A. Pühendatud Koduõja sangaritele // Eesti Kommunist. - 1977. - Nr. 12. - Lk. 96-97.

471. Pähklimägi A. Võitluses sirgusid uued põlvkonnad // Eesti Kommunist. - 1979. - Nr. 3. - Lk. 63.

472. Pütsep V. Koostamisel on uus teatmeteos // Keel ja Kirjandus. - 1972. - Nr. 7. - Lk. 445-446.

473. Raamatukogunduse bibliograafia, /1963-1986/. - Tln., 1965-1989. - Jätkub.

474. Raamatuvaksik : Matk raamatumetsa // Eesti Loodus. - 1977. - Nr. 3. - Lk. 200.

475. Raid L. Ustavad revolutsioonile // Rahva Häl. - 1978. - 29. dets. - Nr. 298.

476. Raid L. Ülevaateid revolutsioonivõitlejate eluteest // Rahva Häl. - 1973. - 15. veebr. - Nr. 39.

477. Rakvere Õpetajate Seminari vilistlaste nimestik // Tarmo. - 1937. - Nr. 5. - Lk. 38-48.

478. Raudtits L. ENE sai valmis // Õhtuleht. - 1976. - 29. sept. - Nr. 229.

479. Raudtits L. Mõtetmõlgutusi ENE ümber // Sirp ja Vasar. - 1974. - 20. sept. - Nr. 38.

480. Rebane H. /Hans Kruus. Eesti Aleksandrikool. Trt., 1939/ // Eesti Kirjandus. - 1940. - Nr. 5. - Lk. 237-240.

481. Reiman V. Ajaloo-kirjandus: I Eesti keeli // Eesti Kirjanduse Seltsi aastaraamat. - Trt., 1910. - Nr. 2. - Lk. 133-134.

482. Reiman V. Postimees, 1857-1907 // Eesti Kirjandus. - 1909. - Nr. 11. - Lk. 434-439.

483. Reinvald A. Raamat "Tähtsad mehed" // Valgus. - 1883. - 12. apr. - Nr. 28.

484. Riikoja H. ENE // Sirp ja Vasar. - 1977. - 29. juuli; 5. aug.; 12. aug.; 19. aug. - Nr. 30-33.

485. Sepp H. Tähtis teos Eesti ajaloo alal: "Eesti biograafilise leksikoni" kõik vihud ilmunud // Postimees. - 1929. - 19. dets. - Nr. 345.

486. Siilivask K. Eesti revolutsioonijuhtide elulood // Eesti Kommunist. - 1973. - Nr. 4. - lk. 88-90.

487. Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft zu Dorpat. - Dorpat, 1864. - S. 16.

488. Soo P. Kas tulevased meistrid? // Kodumaa. - 1979. - 28. nov. - Nr. 48.

489. Sorgsep M. Akadeemiline Ajaloo-Selts 1931/32. tegevusaastal // Ajalooline Ajakiri. - 1932. - Nr. 2. - lk. 110-111.

490. Sorgsepp M. Akadeemiline Ajaloo-Selts 1935/36. tegevusaastal // Ajalooline Ajakiri. - 1936. - Nr. 2. - lk. 84.

491. Sorgsepp M. Akadeemiline Ajaloo-Selts 1939/40. tegevusaastal // Ajalooline Ajakiri. - 1940. - Nr. 2. - lk. 100.

492. Sõna on leksikoni toimetusel: "Kas on kõik korras leksikoni toimetusega?" // Postimees. - 1928. - 7. nov. - Nr. 304.

493. Tamm G. [= Loodus R.] Album Tartu maalikunstist // Rahva Hääl. - 1980. - 30. nov. - Nr. 275.

494. Tamm R. "Eesti avalikud tegelased" ja põllutulunduse tegelaste osa selles // Agronoomia. - 1935. - Nr. 1. - lk. 31-34.

495. Tamm R. Eesti biograafiline leksikon ja põllundustegelased // Agronoomia. - 1928. - Nr. 10. - lk. 401-403.

496. Tamul V. Aidakem kaasa rahvusülikooli ajaloo uurimisele // Reede. - 1989. - 1. dets. - Nr. 48.

497. Taros M. Saja kirjaniku raamat // Nõuk. Õpetaja. - 1959. - 18. juuni. - Nr. 29.

498. Tartu Riiklik Ülikool: [1944-1982].a. ilmunud tööde bibliograafia. - Trt., 1962-1988. - Jätkub.

499. Taska A. Eesti entsüklopeedia. I. Stockholm, 1957 // Õigusteaduslik Ajakiri. - (Stockholm), 1957. - Nr. 2. - Lk. 44-45.

500. Teder E. Mõtisklusi meie esimese lastekirjanduse leksikoni ilmumise puhul // Keel ja Kirjandus. - 1988. - Nr. 1. - Lk. 54-56.

501. Teder E., Loorits A. Viiest kirjanduslikust turismiraamatust // Keel ja Kirjandus. - 1973. - Nr. 4. - Lk. 246-251.

502. Teder I. Ammu loetud raamatut üle lugedes // Sirp ja Vasar. - 1976. - 28. mai. - Nr. 22.

503. Tering A. Tartu ülikooli osa Eesti- ja Liivimaa haritlaskonna kujunemises XVII sajandil ja XVIII sajandi algul // Keel ja Kirjandus. - 1982. - Nr. 9. - Lk. 488-495; Nr. 10. - Lk. 537-543; Nr. 11. - Lk. 588-596.

504. Tooming P. Foto, 1974 // Sirp ja Vasar. - 1975. - 14. märts. - Nr. 11.

505. Treiberg P. Akadeemiline Ajaloo-Selts aastail 1920-1930 // Ajalooline Ajakiri. - 1930. - Nr. 1/2. - Lk. 7-8.

506. Treumuth N. Suurteos Eesti ajaloolises teatmekirjanduses // Ajalooline Ajakiri. - 1931. - Nr. 1. - Lk. 36-49.

507. Tulik A. "Sirvilaudu" sirvides // Edasi. - 1959. - 19. juuni. - Nr. 141.

508. Tõnson H. Minimõtteid suurest teosest // Sirp ja Vasar. - 1970. - 30. okt. - Nr. 44.

509. Tähtsad mehed: II anne // Valgus. - 1883. - 17. jaan. - Nr. 4.
510. Tähtsad mehed: IV anne // Oleviku lisaleht. - 1883. - 17. okt. - Nr. 40.
511. Tähtsad mehed IV // Virulane. - 1883. - 19. juuli. - Nr. 29.
512. Tähtsad mehed VI // Sakala lisa. - 1884. - 30. juuli. - Nr. 26.
513. Ussisoo U. ENE lisakõide // Sirp ja Vasar. - 1978. - 8. dets. - Nr. 49.
514. Uuk E. Koostaja on tartlane // Edasi. - 1980. - 20. veebr. - Nr. 43.
515. Vare V. Raamat kodusõja kangelastest // Öhtuleht. - 1977. - 2. sept. - Nr. 205.
516. Webermann O.A. Maakondlikud suurmehed: Põhja-Eesti kultuurilugu ja tegelased. Trt., 1937 // Eesti Kirjandus. - 1938. - Nr. 12. - Lk. 565-567.
517. Veedam V. Spordibiograafiline leksikon. Tln., 1937 // Eesti Kirjandus. - 1938. - Nr. 5. - Lk. 277-278.
518. Veispak T. Album Academicum, 1632-1710 // Keel ja Kirjandus. - 1984. - Nr. 11. - Lk. 699-700.
519. Veski J.V. Eesti üleüldise teaduse raamat ehk **encyklopädia** konversationi-lexikon // Rahva Lõbu-leht. - 1900. - Nr. 12. - Lk. 736.
520. Veski J.V. Veel kord "Eesti üleüldise teaduse raamatu" esimese vihu kohta // Rahva Lõbu-Leht. - 1901. - Nr. 4. - Lk. 250.
521. Viiding L., Külm K. Järjekindlust ei ole, vigu on // Edasi. - 1967. - 12. veebr. - Nr. 37.

522. Viiding P. /Hugo Treffneri gümnaasiumi 50. a. juubelialbum. Trt., 1933/ // Eesti Kirjandus. - 1934. - Nr. 5. - lk. 239-240.

523. Vilbaste M. Eesti õpetajate ettevalmistamisest Riias 19. sajandi teisel poolel ja 20. sajandi algul // Eesti kooli ajaloo küsimusi. - Tln., 1981. - lk. 98-109. - (Nõuk. ped. ja kool; 24).

524. Winkelmann E. Bibliotheca Livoniae historica : Syst. Verzeichniss der Quellen und Hilfsmittel zur Geschichte Estlands, Livlands und Kurlands. - 2. verb. und sehr verm. Ausg. - Berlin, 1878. - XVIII, 608, 6 S.

525. Visnapuu E. Muusika leksikon. 1: Terminoloogia. - Tln., 1923. - 139 lk.

526. Üleskutse : Eesti biogr. leksikoni täiendusvihiku koostamisest // Pävaleht. - 1931. - 31. juuli. - Nr. 205.

527. Üleskutse endise Kaarma seminari kasvandikkudele // Eesti Kirjandus. - 1911. - Nr. 9. - lk. 352.

528. Üleskutse kõigile Eesti avalikkudele tegelastele // Pävaleht. - 1923. - 2. okt. - Nr. 262.

529. Ürt J., Kala V. Kas unenõgu muutub päris pidevaks? // Noorte Hääl. - 1980. - 17. märts. - Nr. 41.

530. Гринберг В. Мы не забудем героев // Советская Эстония. - 1964. - 16 дек. - № 294.

531. Исаков С. Полезный справочник // Таллин. - 1985. - № 3. - 0. II3-II6.

532. Калс А.А. Возникновение и развитие биографической справочной литературы по истории Эстонии: Автореф. дис. ... канд. ист. наук. - Тарту, 1984. - 17 с.

533. Калс А. Справочники о составе студенчества Тартуского университета // Советские архивы. - 1989. - № 5. - С. 90-93.

534. Кауфман И.М. Русские биографические и биобиблиографические словари: Аннотир. указ. - М., 1950. - 332 с.

535. Кауфман И.М. Русские биографические и биобиблиографические словари. - [Перераб. и доп. изд.] - М., 1955. - 751 с.

536. Кауфман И.М. Русские энциклопедии: Библиогр. и краткие очерки. Вып. I. Общие энциклопедии. - М., 1960. - 103 с.

537. Мартинсон К. Вопросы методики ретроспективного изучения состава и динамики научных кадров // Изв. АН ЭССР. Обществ. науки. - 1982. - Т. 31. - № 3. - С. 286.

Käsikirjad

538. Annus E. Eesti raamatute üldnimestik, 1940-1942. - 538 l. - Käsikiri KM ja TÜR.

539. Asbaum A. Biograafiad eesti keeles : Diplomitöö. - Trt., 1960. - Käsikirja säilitati TÜ eesti kirjanduse ja rahvaluule kateedris.

540. Asbaum A. Biograafiad eesti keeles (1940-1958) : Kursusetöö. - Trt., 1959. - 16 l. - Käsikiri TÜR.

541. Ehapalu A. Talurahva genealoogia uurimisest Eestis : Diplomitöö. - Trt., 1977. - 130 l. - Käsikiri TÜ NSV Iidide rahvaste ajaloo kateedris.

542. Oissar E. Eesti biograafilised teatmikud. - Tln., 1963. - 181 l. - Käsikiri ERR.

543. Oissar E. Eesti biograafilised teatmikud. - Tln., 1965. - 181 l. - Käsikiri TA TR ja KM.

544. Калс А. Возникновение и развитие биографической справочной литературы по истории Эстонии: Дис. ...канд. ист. наук. - Тарту, 1984. - 200 с. - Käsikiri TÜR.

545. J. Jung J. Hurdale 11. VI 1877. KM KO, f. 43,
m. 6:30.

546. J. Jung J. Hurdale 7. VII 1877. KM KO, f. 43,
m. 6:30.

547. J. Hurt J. Jungile 27. VI 1877. KM KO, f. 50,
m. 3:7.

548. J. Kunder J. Jungile 2. XII 1885. KM KO, f. 50,
m. 4:14.

549. J. Jung J. Kunderile 15. X 1882. KM KO, f. 66,
m. 1:25.

550. J. Jung J. Kunderile 11. XII 1885. KM KO, f. 66,
m. 1:25.

551. J. Kunder J. Kurrikule. KM KO, f. 68, m. 1:10.

552. J. Kunder M. Veskele. KM KO, f. 149, m. 6:58.

LÜHENDID

EELK	- Eesti Evangeelne Luteriusu Kirik
EKBL	- Eesti kirjanduse biograafiline leksikon
ENE	- Eesti Nõukogude Entsüklopeedia
EPA	- Eesti Põllumajanduse Akadeemia
ERR	- Eesti Rahvusraamatukogu
KM KO	- Eesti Teaduste Akadeemia Fr. R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseumi käsikirjade osakond
TA	- Teaduste Akadeemia
TA TR	- Teaduste Akadeemia Teaduslik Raamatukogu
TPedl	- Tallinna Pedagoogiline Instituut
TPI	- Tallinna Polütehniline Instituut
TTÜ	- Tallinna Tehnikaülikool
TÜ	- Tartu Ülikool
TÜR	- Tartu Ülikooli Raamatukogu

BRIIALADE LOEND

agronoomid - 5
ajakirjanikud - 8, 34
ajaloolased - 5, 19, 22-23
arhitektid - 26, 27, 32, 33
arstid - 5, 19, 25
astronoomid - 23
balletitantsijad - 47
diplomaadid - 65
ehitusinsenerid - 17-18, 22
ehitusmeistrid - 27, 28-29
filmitegelased - 48
fotograafid - 33
füüsikud - 19
geodeedid - 23
graafikud - 27, 29-30, 30-31
haridustegelased, vt. õpetajad
heliloojad, vt. muusikategelased
jalgpallurid - 60
joonistusõpetajad - 32
karikaturistid - 31
kaupmehed - 56
keeleteadlased - 19, 23
keemikud - 17
kehakultuuriteaduskonna lõpetajad, vt. sportlased
kergejõustiklased - 60
kirikutegelased, vt. vaimulikud
kirjanikud - 5, 7, 8, 9, 35-42, 62, 69
kirjastajad - 43
kontrollassistendid - 55
kujurid - 27, 29-30
kullassepad - 26, 27
(kunsti)pedagoogid - 32

kunstiteadlased - 27
kunstnikud - 5, 9, 25-33
kõrgkoolide õppejõud - 18-24
käsitöölised - 57-58
lastekirjanikud - 36, 37-38
loodusteadlased - 24
loomaarstid - 5
luuletajad - 36, 37
maalikunstnikud - 27, 29-30, 31-32
majandustegelased - 5, 56-57
maletajad - 60
matemaatikud - 19, 23
meditsiinitöötajad, vt. arstid
meremehed - 54
misjonärid - 58-59
muusikateadlased, vt. muusikategelased
muusikategelased - 5, 43-46
nahakunstnikud - 30
näitlejad, vt. teatritegelased
puunikerdajad - 27
põllumajandusteadlased, vt. põllumajandustegelased
põllumajandustegelased - 14, 17, 21-22, 54-56
põllumehed, vt. põllumajandustegelased
raamatukaupmehed - 43
raamatukogutöötajad - 5
raamatukõitjad - 43
rahvaluulekogujad - 8
rakenduskunstnikud, vt. tarbekunstnikud
raskejõustiklased - 60
restauraatorid - 32
revolutsionärid - 48-51
riigitegelased - 5
skulptorid, vt. kujurid
sportlased - 5, 17, 60-61
suusatajad - 60
sõjaväelased - 5, 51-53
tarbekunstnikud - 27, 30
teadlased - 8, 9, 18-24

teatritegelased - 5, 46-48
tehnikala tegelased - 5
teoloogid, vt. vaimulikud
tervishoiutöötajad, vt. arstid
tinavalajad - 27
trükkalid - 5, 43
tuletõrjujad - 61
usuteaduskonna õppejõud - 18, 19
vaimulikud - 5, 6, 18, 19, 58-59
õigeusu preestrid - 59
õigusteadlased - 5, 19
õpetajad - 5, 13-14
õpetlased, vt. teadlased
õpilased - 12-13
üliõpilased - 6, 14-18

NIMELOEND

- Aavik, J. - 48
 Aben, K. - 100
 Adelheim, G. v. - 88, 90
 Aedma, U. - 43, 97
 Alas, M. - 33
 Allik, A. - 53
 Alumahe, N. - 11, 100
 Andre, L. - 36
 Andrejevski, I. B. - 96
 Andreller, J. - 63, 65, 84,
 87, 106
 Andresen, N. - 34, 35, 40,
 47, 95, 100
 Angelus, O. - 72
 Angervaks, H., vt. Päll, E.
 Annus, E. - 5, 100, 115
 Annusson, J. - 67
 Antik, R. - 100
 Araste, J. - 89
 Arbusow, L. sen. - 58, 72
 Arens, I. - 102
 Aret, A. - 67
 Ariste, P. - 68
 Arro, Edgar - 45
 Arro, Elmar - 100
 Asbaum, A., vt. Hiesalu, A.
 Azarov, V. B. - 95
 Aul, J. - 67
 Aumere, H. - 45
 Bach, J. - 87
 Bahtin, N. - 8, 95
 Barbarus, J. - 36
 Bassel, N. - 41, 42, 95, 101
 Bašmanov, I. - 53
 Beekman, V. - 81
 Beise, Th. - 85
 Berensen, R. - 76
 Berting, A. J. - 72
 Blumfeldt, E. - 4, 6, 9, 98,
 101
 Borkvell, A. - 98
 Brennsohn, I. - 25, 72
 Brockhaus, F. A. - 94
 Buk, V. - 35
 Campe, P. - 28, 73
 Cederberg, A. R. - 9, 74, 101
 Cher, O. - 68
 De la Gardie'd - 68
 Eberhard, D. - 73
 Ederberg, P. - 101
 Ederma, B. - 74
 Belhein, E. - 46
 Belmahe, E. - 43, 97
 Bessaare Aadu - 35
 Efron, I. A. - 94
 Ehapalu, A. - 9, 115
 Eisen, M. J. - 8, 78
 Eller, M. - 101
 Elviste, H. - 67
 Enno, E. - 68
 Erm, V. - 67
 Ermel, A. - 48
 Ernits, V. - 102
 Erpenbeck, D. G. - 78
 Eskel, A. - 29
 Freiberg, E. - 97
 Frey, J. - 19, 78
 Friedenthal, A. - 79
 Gadebusch, Fr. K. - 6, 79
 Gallit, A. - 28, 79

- Gens, L. - 26, 29, 97, 102
 Genss, J. - 26, 27, 28, 97
 Gezelius, J. G. - 18
 Gori - 28
 Greiffenhagen, O. - 90
 Grenzstein, A. - 102
 Grönberg, A. - 102
 Grünberg, V. - 113
 Grünthal-Ridala, V. - 68
 Haan, K. - 48
 Haavaoks, P. - 36
 Hagar, H. - 102
 Haggi, E. - 29
 Hain, J. - 32, 102
 Hainsalu, L. - 36, 38
 Haljaspõld, H. - 9, 10, 102,
 103
 Hallap, E. - 57
 Hansen, B. - 48
 Hansen, G. v. - 79
 Hansen, K. - 67
 Hasselblatt, A. - 15, 71
 Heikinheimo, I. - 89
 Hein, V. - 14, 99
 Helk, V. - 6
 Hellam, M. - 46
 Helme, R. - 103
 Hermann - 68
 Hermann, K. A. - 8, 9, 77,
 79, 103
 Hermann, O. - 47
 Hiibus, H. - 67
 Hiesalu, A. - 5, 115
 Hindreus, H. - 53
 Hindrey, K. A. - 28
 Hirvesoo, A. - 98
 Hollmann, Fr. A. W. - 13, 81
 Hradetzky, H. - 79
 Huik, P. - 76
 Hunnius, C. - 68
 Hunnius, K. - 68
 Hurt, J. - 8, 93, 115
 Ilo, H. - 67
 Ilomets, T. - 86
 Inselberg, E. - 87
 Ird, K. - 47
 Issakov, S. - 42, 95, 113
 Jaaksoo, A. - 37, 79
 Jaik, A. - 74
 Jakobson, A. - 35, 64
 Jansen, E. - 11, 40, 48, 103,
 105
 Jensen, Jaan - 28
 Jensen, Jaan, vt. Olvet, J.
 Johani, H. - 38, 63, 64, 103,
 107
 Joonuks, H. - 45, 103
 Jung, J. - 8, 103, 115, 116
 Jõerüüt, J. - 86
 Jõgi, H. - 33
 Jõgi, M. - 38, 39, 103
 Jõgi, O. - 41, 103
 Järvelaid, P. - 103
 Jürisson, I. - 67
 Kaal, A. - 35
 Kaasik, A. - 57, 98
 Kabur, V. - 80
 Kahu, M. - 40, 104, 112
 Kaidla, J. - 36
 Kaidu, E. - 47
 Kala, V. - 113
 Kalda, A. - 84
 Kalla, U. - 24
 Kallas, E. - 80
 Kalninsch, J. - 80
 Kals, A. - 80, 98, 104, 113,
 115
 Kals, M. - 98
 Kampmaa, M. - 8, 80
 Kangro, B. - 42, 75, 78, 106

- Kangur, K. - 36
 Kapp, A. - 48
 Karelaon, M. - 73
 Karlson, F. - 79
 Karu, Ü. - 11
 Kasemets, A. - 44, 45, 80
 Kasvand, A. - 98
 Kattai, H. - 80, 93
 Kaufmann, I. - 6, 114
 Keres, P. - 64
 Kesanurm, J. - 77
 Keussler, A. W. - 58, 59, 81
 Keyserling, H. A. - 67
 Kilk, L. - 104
 Kirde, K. - 67
 Kirme, K. - 30, 81
 Kirotar, J. - 104
 Kitsing, M. - 50
 Kivi, A. - 26, 104
 Kivi, J. - 91
 Kivi, K. - 104
 Kivine, P. - 94
 Kivisaar, J. - 81
 Kleis, H. - 9, 104, 107
 Kleis, R. - 9, 10, 12, 19,
 73, 74, 93, 99, 105
 Kodasma, S. - 99
 Koidu, J. - 52
 Koik, L. - 80
 Koljo, K. - 73
 Konks, J. - 67
 Koppel, H. - 74
 Kork, A. - 52
 Kozin, V. V. - 95
 Kotkas, H. - 105
 Kotta, F. - 36, 83
 Kriisk, A. - 57
 Kristenbrun, J. - 67
 Kristjanson, G. - 81
 Kross, J. - 36
 Krutsinina, A. - 46
 Kruus, H. - 13, 74, 81, 109
 Kruus, O. - 42, 67, 68, 105
 Kruus, R. - 42, 105
 Kruusimägi, A. - 82
 Kuik, V. - 73
 Kukk, A. - 52
 Kukk, H. - 82
 Kukk, V. - 82
 Kull, R. - 48
 Kullman, L. - 53
 Kuma, H. - 30, 94
 Kunder, Jakob - 53, 68
 Kunder, Juhan - 8, 82, 116
 Kuningas, O. - 40, 48, 105
 Kurist, L. - 53
 Kurrik, J. - 116
 Kurrikoffid - 9, 82
 Kurtina, A. - 105
 Kurvits, O. - 82
 Kuzmin, D. - 50
 Kuusberg, P. - 81
 Kuusk, P. - 98
 Kuuskemaa, B. - 48
 Kõks, E. - 75
 Köpp, J. - 74
 Kõrvits, H. - 95
 Käsper, H. - 21, 91
 Külm, K., vt. Kahu, M.
 Künnapas, T. - 77, 102
 Kütt, A. - 46
 Laakmann, H. - 83
 Laar, J. - 53
 Laarens, F. - 98
 Laas, K. - 77
 Laasimir, P. - 52
 Lahe, A. - 76
 Laikmaa, A. - 68
 Laipman, B. - 68
 Lange, H. - 83

- Lauba, V. - 83
 Laugaste, E. - 28, 68, 83
 Laul, E. - 83
 Lauristin, O. - 50
 Lebbin, H.-A. - 53, 68, 105
 Leberecht, H. - 35
 Leetmaa, A. - 57, 63, 65, 75, 84, 87, 89, 106
 Lenk, V. - 92
 Lepnurm, H. - 67
 Levitski, G. V. - 19, 94
 Libe, J. - 105
 Liidja, M. - 105
 Liim, A. - 105
 Liitoja, Ü. - 29, 105
 Liiv, O. - 9, 105
 Liiv, T. - 106
 Liivand, E. - 14, 99
 Lillienbach, J. - 35
 Lillienfeld-Toal, P. v. - 67
 Lill, E. - 77
 Lilles, H. - 77
 Lilles, I. - 77
 Linde, B. - 10, 81, 106
 Linnus, F. - 23
 Lipp, H. - 68
 Lipp, M. - 84
 Loik, V. - 29
 Loodus, R. - 32, 110
 Loone, N. - 4, 101, 111
 Looring, A. - 106
 Loorits, A. - 111
 Loos, K. - 98
 Lorenzsonn, C. F. - 67
 Lott, M. - 43
 Ludri, A. - 52
 Luhtein, P. - 31, 106
 Lukk, E. - 84
 Luks, T. - 57
 Lurich, G. - 81
 Lätti, H. - 75
 Maasik, Ch. - 76
 Maasik, K. - 98
 Mallene, E. - 39, 81, 96
 Marguste, A. - 67
 Martinson, K. - 11, 21, 49, 80, 94, 106, 114
 Masingud - 9, 84
 Matjašin, N. - 53
 Mauer, M. - 41, 95
 Meigas, J. - 89
 Meister, H. - 74
 Meri, A. - 53
 Mets, J. - 106
 Metslang, L. - 9, 106
 Michelson, K. - 79
 Middendorff, A. Th. v. - 67
 Mihkelson, J. - 57
 Mikk-Krull, O. - 48
 Milk, M. - 95
 Miller, V. - 107
 Milovski, S. - 44
 Mitt, S. - 53
 Molin, L. - 18
 Morrison, M. - 67
 Mugasto, Hando - 32
 Mugasto, Helene, vt. Johani, H.
 Muide, J. - 8, 79
 Mutt, M. - 41, 107
 Mõtslane, M. - 67
 Mäelo, H. - 10, 85
 Mäelo, M. - 102
 Mäeniit-Mihkelson, O. - 92
 Mäger, M. - 81
 Mägi, A. - 75
 Mägi, V. - 52
 Männi, O. - 29
 Mölder, A. - 29
 Minther, O. - 35
 Napiersky, K. B. - 6, 8, 58, 81, 85, 88

- Negotin, J. - 94
 Neumann, M. - 82, 107
 Neumann, W. - 85
 Neus, A. H. - 68
 Nigula, P. - 46
 Niinemäe, O. - 68
 Nirk, E. - 39, 42, 75, 86,
 94, 107
 Noodla, K. - 86
 Normann, H. - 20, 25
 Novitš, N., vt. Bahtin, N.
 Nugis, A. - 52, 95, 108
 Nurk, A. - 98
 Nurk, T. - 32, 86
 Nurme, M. - 36
 Oissar, E. - 5, 6, 19, 86,
 107, 115
 Oit, A. - 45
 Ojakäär, V. - 45, 71
 Olesk, P. - 40, 107
 Olvet, J. - 74, 90
 Oras, A. - 78
 Orav, V. - 107
 Ozolinš, K. - 92
 Ott, V. - 43, 98
 Ottenson, H., vt. Kleis, H.
 Otto, G. - 15, 71
 Paas, O. - 98
 Paas, R. - 69, 107
 Paidla, A. - 82
 Palk, J. - 67
 Palli, H. - 4, 108
 Palm, A. - 63, 65, 108
 Palvadre, J. - 52
 Pappel, A. - 53
 Parek, E. - 80
 Parikased - 28
 Parre, F. - 86
 Parve, R. - 36, 83
 Pasternak, M. - 50
 Paucker, E. P. H. - 58,
 59, 86
 Paucker, H. R. - 58, 87
 Peda, A. - 77
 Peep, L. - 108
 Pennar, J. - 78
 Perenson, A. - 52
 Peterson, C. - 87
 Peterson, I. - 77, 89
 Peterson, T. - 57
 Piiper, J. - 76
 Piirimäe, H. - 91
 Piisang, E. - 81
 Pillau, E. - 5, 108
 Pilt, V. - 53, 81, 86
 Pinna, P. - 48
 Plotnik, E. - 23
 Pokrõškin, A. I. - 108
 Poletajev, O. - 52, 95, 108
 Pool, Th. - 86
 Prants, H. - 9, 108
 Priidel, E. - 67
 Prohhorov, S. - 45
 Pukits, M. - 38
 Pullat, R. - 69, 87
 Puusepp, E. - 53
 Põldmäe, R. - 11, 87, 108
 Pähklimägi, A. - 50, 52, 90,
 108, 109
 Päll, E. - 35, 36
 Pöggelmann, H. - 35
 Pirkop, K. - 93
 Pütsep, V. - 109
 Raag, E. - 46
 Raag, A. - 79
 Raesaar, H.-M. - 50
 Rahamägi, J. - 57
 Raid, L. - 50, 109
 Raid, N. - 28, 90, 105
 Raidla, A. - 67

Rammo, A. - 36
 Rannaleet, A. - 35
 Ratas, I. - 43, 98
 Raud, E. - 88
 Raudsepp, V. - 89
 Raudtits, L. - 11, 109
 Raudver, G.-R. - 79
 Raukas, O. - 46
 Rebane, E. - 29
 Rebane, H. - 109
 Recke, J. F. v. - 8, 85, 88
 Rehe, H. - 67
 Reiman, V. - 88, 109
 Reinvald, A. - 109
 Rempelgas, L. - 39, 81, 95
 Repson, A. - 53
 Rezold, J. R. - 8, 75
 Riikoja, H. - 11, 93, 109
 Ristikivi, K. - 75
 Roos, J. - 10, 76
 Rosenberg, A. C. G. - 73
 Rubel, P. - 86
 Rubenis, P. - 92
 Rudolph, M. - 88
 Rummel, C. v. - 71
 Rummo, P. - 75, 94, 96
 Russwurm, C. Fr. - 68
 Ruus, M. - 31, 88
 Ränk, A. - 102
 Rääts, J. - 44
 Saarmann, H. - 61
 Saat, J. - 23
 Sander, T. - 8, 89
 Sang, A. - 64
 Schmidt, A. v. - 89
 Schmidt, C. Fr. - 67
 Seeberg, R. - 67
 Selgis, A. - 77
 Sellius, A. B. - 7, 89
 Semper, J. - 35
 Seping, M. - 36
 Sepp, Helene - 57
 Sepp, Hendrik - 9, 110
 Sepp, I. - 44, 45
 Sepp, R. - 89
 Sester, M. - 98
 Sibul, E. - 66
 Siilivask, K. - 49, 110
 Sild, O. - 89
 Silm, E. - 29
 Sjöberg, G. - 89
 Soo, P. - 41, 110
 Soom, A. - 6
 Soonberg, L., vt. Soonpää, L.
 Soonpää, L. - 77, 89
 Soovik, L. - 50
 Sorgsep(p), M. - 9, 110
 Suits, G. - 8, 90
 Sögel, E. - 40, 75
 Sällik, A. - 48
 Sällik, G. - 48
 Sööt, K. E. - 8, 90
 Sütiste, J. - 36
 Zicāns, E. - 92
 Zimse, J. - 80
 Taigro, Ü. - 85
 Talts, J. - 81
 Talvist, E. - 77
 Tamm, E. - 44
 Tamm, G., vt. Loodus, R.
 Tamm, R. - 110
 Tammlaan, E. - 67
 Tamul, V. - 110
 Tankler, H. - 19, 21, 90, 91
 Taros, M. - 38, 111
 Tarvel, E. - 68

Tarvel, P. - 9, 23, 74, 111
 Taska, A. - 111
 Teder, E. - 38, 111
 Teder, I. - 30, 111
 Teder, K. - 33, 91
 Tehver, J. - 67
 Tering, A. - 15, 71, 111
 Tetsmann, E. - 77
 Tiido, B. - 93
 Tiitus, R. - 28, 92
 Tomass, Ed. - 72
 Tomson, J. - 76
 Toom, L. - 95
 Tooming, P. - 33, 111
 Toomsalu, H. - 89
 Topmann, M. - 98
 Treffner, H. - 12, 113
 Treufeldt, K. - 68
 Treiberg, P., vt. Tarvel, P.
 Treumuth, N., vt. Loone, N.
 Tšugai, T. N. - 96
 Tuglas, F. - 36
 Tuisk, M. - 76
 Tulik, A. - 35, 38, 111
 Tulnola, H. - 68
 Tuulik, Ü. - 75
 Tõnson, H. - 11, 111
 Täht, E. - 53
 Udrik, A. - 57
 Undritz, A. O. - 92
 Undritzid - 9, 92
 Uljanov, D. - 49
 Urgart, O. - 76
 Ussisoo, U. - 11, 48, 112
 Uuk, E. - 68, 112
 Uuli, E. - 48
 Uusberg, E. - 73
 Outmaa, R. - 67
 Vaga, V. - 26, 92
 Vaha, K. - 46
 Vahi, V. - 74
 Vahtra, J. - 32
 Vahtre, S. - 90, 105
 Valdma, A. - 46
 Valdman, J. - 94
 Valgus, H. - 80
 Vallner, A. - 85
 Vanaaus, J. A. - 67
 Vare, V. - 52, 112
 Webermann, O. A. - 64, 112
 Veedam, V. - 112
 Veem, K. - 59, 93
 Veetamm, M. - 36
 Veispak, T. - 16, 112
 Verev, V. - 36
 Veske, M. - 116
 Veski, J. V. - 9, 74, 112
 Vihman, A. - 98
 Viidalepp, H. - 29
 Viidalepp, R. - 93
 Viidebaum, R., vt. Viidalepp,
 R.
 Viiding, L. - 112
 Viiding, P. - 113
 Viilup, J. - 46
 Viksna, A. - 93
 Vilbaste, M. - 113
 Viljamson, A. - 53, 108
 Vingissar, E. - 50
 Vinkel, A. - 93
 Winkelmann, E. - 4, 113
 Visnapuu, E. - 44, 113
 Voitka, G. - 86
 Vrabets, E. - 46
 Võrk, E. - 44
 Väli, H. - 37, 80
 Õiglane, H. - 24
 Ürt, J. - 113

SISUKORD

Saateks	3
1. 0.0. Eluloolise teatmekirjanduse algusest	7
2. 0.0. Üldised biograafialeksikonid	9
3. 0.0. Erialased biograafialeksikonid	12
3. 1.0. Kutsealased biograafialeksikonid	12
3. 1.1. Õpilased	12
3. 1.2. Õpetajad	13
3. 1.3. Üliõpilased	14
3. 1.4. Teadlased ja kõrgkoolide õppejõud	18
3. 1.5. Arstid	25
3. 1.6. Arhitektid, kunstnikud ja restauraatorid	25
3. 1.7. Fotograafid	33
3. 1.8. Ajakirjanikud	34
3. 1.9. Kirjanikud	35
3. 1.10. Trükkalid	43
3. 1.11. Muusikategelased	43
3. 1.12. Teatri- ja filmitegelased	46
3. 1.13. Revolutsionäärid	48
3. 1.14. Sojaväelased	51
3. 1.15. Meremehed	54
3. 1.16. Pollumehed	54
3. 1.17. Majandustegelased	56
3. 1.18. Käsitöölised	57
3. 1.19. Vaimulikud	58
3. 2.0. Harrastusalased biograafialeksikonid	60
3. 2.1. Sportlased	60
3. 2.2. Tuletõrjujad	61
4. 0.0. Piirkondlikud biograafialeksikonid	62
Lõpetuseks	70
Kasutatud eluloolised teatmematerjalid	71
Trükised	71
Käsikirjad	97

Kasutatud bibliograafia ja retseptsioon	100
Trükised	100
Käsitirjad	114
Lühendid	116
Erialade loend	117
Nimeloend	120